

Irodalmi Jelen

Turcsány Péter:
Átokbolygó

Böszörményi Zoltán:
Fekete sirály

Mohai V. Lajos:
A szerelem várakozás

Kántor Zsolt:
Jenő bácsi
és a posztmodern

Szócs Géza:
A gyergyószentmiklósi
Pillangókisasszony

Acsai Roland:
Negyvenegy hiszekegy

Csobánka Zsuzsa Emese:
Megérinteni egy nőt

Pataki Éva: Vér és hó

Rónai-Balázs Zoltán:
A nemigráns

„Egy töviskoronát szívesen
föltett volna a maga fejére” –
Kirilla Teréz beszélgetése
Wiener Pállal

 Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

tel.: 0040/257/280-751, 0040/257/280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: Böszörményi Zoltán

Főszerkesztő-helyettes: Bege Magdolna

Főmunkatársak: Szócs Géza, Makkai Ádám (Budapest)

Munkatársak: Laik Eszter (próza), Varga Melinda (vers),

Boldog Zoltán (kritika, interjú),

Szócs Tekla (fotó)

Olvasószerkesztő: Hudy Árpád

Lektor: Jámbor Gyula

Rendszergazda: Csipkár Nándor

Igazgató: Kurjatkó Péter

A borítón Vincent van Gogh (1853–1890) festménye

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN

FEKETE SIRÁLY

viszlek magammal magamhoz
viszlek mint idegen koporsót
viszlek ameddig csak látok
ne fogjon se tűz se átok
és cipellek át a vámon
két kézben majd erős vállon

szakad az ég s vagy a terem
a bűnöm és baljós versem
sötét kétség a rőt tájon
parancsolom hogy ne fájjon
jégtömb szavak olvasszanak
a bőrdre puha tavaszt

tovább viszlek meg sem állok
hiába vagy tűz és álnok
vermet ásol csapdát állítsz
ördög szíved szívet ámít
kiét tolod a vérpadra
ha tiédből halál hamvad

MOHAI V. LAJOS

A szerelem várakozás

(Raszinnyai Miklós kézirataiból)

(1. rubato)

„Meddig merészkedik a szív?”

Ez a titkolt kérdés gyötört, de töprengésre már nem maradt elég időm, és nyugtalanabb pillanataimban hiába biztattam magamat azzal, hogy az életnek ahhoz a fázisához érkeztem el, amikor egyetlen lehetőséget sem lehet már elvetni. A szenteskedésnek befellegzett. A kétely árnyéka helyett miért ne bízhatnék abban, hogy a próbálkozás tüzeiben nem fogom elpusztítani magamat? És persze azt reméltem, hogy mást sem.

„Vajon az ember miért annyira biztos a másokban?”

Vagy csak kezdetben van így, amikor még a szívével gondolkodik, és saját magában kevésbé biztos. Mert mi történik? Kiszemel magának valakit, meglátja a buszon, az utca forгатagában, az országgyűlési könyvtár asztali lámpájának fénye alatt, vagy egy kávéház, egy budai söröző üvegablaka mögött, aztán hirtelen azt gondolja, véget ért a hét szűk esztendő, ezután a szerelem szavait karáton méri számára az életben. Vajon mért is ne lehetne így? Azon kaptam magam, hogy a városban a dolgaim után összevissza futkosva egyre gyakrabban gondolok a szavaira, és mind gyöngédebb vonzást hallok ki belőlük. A lüktető hőségben ez a váratlan őszinteség egész nap kísértett, pedig reggel még azzal számoltam, hogy nyaktörő kísérlet lesz elhessegetni lelkemből az éjszakai csüggetegséget, amely életemnek ezen a napján virradt rám azután, hogy fölbontottam éjféltajt egy Stara Misliveckát, prágai titkos expedícióm jól megérdemelt jutalmát. Finom volt, itatta magát, és a fegyelmezetlen virrasztók buzgalmával fejfájásig kortyolgattam tartalmát. Lumpóságom sajjó gyümölcseivel ébredtem, összefüggéstelen gondolatokkal, de nem volt mit tenni, ki kellett ugranom az ágyból, pedig szívem szerint tovább hevertem volna a több hetes, már jócskán verejtékszagú ágyneműben,

amelyet a Ménesi úti kollégiumból hozott finnyásságom miatt annyira utáltam, de ahhoz mégsem eléggé, hogy áthúzzam – tört rám gyengélkedő magányomban a lelkifurdalás, amikor megpróbáltam éhgyomorra a harmadik kávéval lelket önteni magamba. Mintha valaki rázta volna a kapu kilincset három méter mélyen alattam; éppen a gyümölcslevet töltöttem ki. A pincemélybe húz le valaki, aki pisztollyal tart sakkban. Az álom sűrű vizében imbolyoztam még, és mérget vettem volna rá, hogy álmodtam valamit, amire nem emlékszem, történt velem ott valami, amiről már sohasem tudom meg, hogy mi volt. Most üres csönd támadt bennem, mélységesen mély csönd és mélységesen ellenséges csönd; szívem zaklatottan vert, olyan félelmetesen, hogy megijedtem. Álltam a konyha félhomályában, és vártam valamire. Amiről magam sem hittem, hogy eljöhet. Ez volt a lakás legbiztonságosabb zuga, de ez most mit sem számított.

„Minek sürgetni a dolgokat, aminek meg kell történnie, meg is fog. A többi meg nem számít.”

Karba fontam a kezem, erősen szorítottam a könyökömet. A hirtelen támadó mohó örömet kellett legyőznöm. Keringtem a lakásban: száz négyzetméter játszótér és homokozó nyeretlen kétéveseknek. Mint valami megkergült eszelős, aki folyamatosan versenyt fut a saját életével és az idővel, fúrtam le az emlékezetem mélyére; nem kellett igazából erőlködnöm. Napi olvasmányom, a lángelkű John le Carré megadta a szituációra vonatkozó csöppnyi vigaszt; meg sem kellett erőltetnem igazából magamat, hogy rábukkanjak arra a passzusára, ahol kedélyemnek megfelelően ideiglenesen lehorgonyozhatok.

„De elgyengülni nem gyengültem el soha. Egyébként sem esetem az azonnali élvezet.”

Hát nem egy semmirekellő, öntelt alak lakozik bennem? Ment-ségemre legyen mondva, még alig vegyült a hajamba ősz tincs, legfeljebb a fülem tövénél deresedett, mielőtt pedig galambősz lehetnék, megkopaszodom, vagy az örök vadászmézőkre távozom. Családi hagyomány ez, a legrosszabb pillanataimban igyekezem bemesélni magamnak. Most azonban bizonytalan mosollyal néztem az előszobai tükörbe, ahol egyébként nem sűrűn szoktam vizsgálgatni a fizimiskámat. Vagy egyszerűen csak nem bírja a

cigány a szántást, a szerelmi tépelődést? Azokat az érzelmi meg-
rázkódtatásokat, amelyekről jó ideje próbáltam távol tartani ma-
gamat, hogy aztán mindig elébük siessek.

Emlékszem, ahogy a hegyperem fölötti aprócska tisztás szélén
ültünk a viharvert, piros autóban, meghúzódva az országúttól el-
választó, ritkás bokrok mögött, és néztük, ahogy közben leszáll
az este. Öreg, száraz októberi este készülődött körülöttünk, ami-
lyenről a régi költők írtak. A völgy fölé szürkésfehér pára húzó-
dott. A látótávolság peremén a falu újonnan parcellázott telkei
között hirtelen füzérszerű lámpasor gyulladt föl, felébe, harma-
dába vágva a szürkéséget. Hátunk mögött a keskeny aszfaltcsíkon
elhúzott néha egy-egy autó, de tompa morajuk nem törte meg a
kialakult harmóniát, melyben négy hónapos ismeretségünk óta
először volt ilyen teljességgel részem. Mintha a felhőkkel szálltam
volna, amelyek pedig már nem is látszódtak a fekete égen. Érzel-
meim magas lángra csaptak. Már csak a lelkemben visszahangzó
dallamokra figyeltem, és kiszíneztem a hallottakból azt, amit bir-
tokolni akartam.

A szerelem várakozás.

(2. ritardando)

Néztem őt.

Finom ujjait a Marlboróval, túlságosan is könnyű ruháját mel-
lének kemény vonalával, amely átütött az anyagon. Ez volt ő. Ér-
zéki, mint érettsége teljében lévő nő negyven fölött, de még közel
a negyvenhez. És megközelíthetetlen. Ez volt a mentőkörülmény
a közelében. Ahogy egyetlen hűvös pillantással fölmérte maga kö-
rül a világot, és mintha minden beleillett volna egy kicsit abba,
amit akkor látott. Szedelődzködni kezdett; elegáns és magabiztos
mozdulatokkal összeszedte a holmiját, lassú tempóban, a külső
szemlélő számára ráérősen. Kikészíteni elfelejtette magát, pedig
maradt volna rá ideje. De ez már szükségtelen körülménye lett
volna az elválásnak.

Háborgó gyomorral, de még inkább háborgó lélekkel keltem
másnap útra.

Ringott velem a levegőtlen busz, ahogy átszeltük a Zalai-domb-ságot, majd a késés lefaragására a Balaton déli partján az újonnan átadott autópályára fölérve száguldozásba kezdtünk. Mint a Balkánon, ahol kiszolgáltatta ülsz egy ütött-kopott, még a tiltólistás időkben jobb napokat látott buszban, és vársz a sorsodra, de főleg, hogy elinduljon végre a csotrogány, és ha már elindult, ne robbanjon le a lakatlan Neretva-völgyben, valahol az isten háta mögött. És imádkozhatsz, hogy ami veled történik, érdekelje azokat is, akikre, ha időlegesen is, de rábíztad az életet. Amint hazaérek, iszom egy kupica jól behűtött szilvapálinkát a saját illúzióimra, morfondíroztam, még mindig a Balkánra gondolva.

Késő délután volt már, szürke felhők ereszkedtek le a Sashegy felől, eltorlaszolva a napot; ahogy csak bírtam, iparkodtam, szedtem a lábam a várfalba kapaszkodó hosszú lépcsősoron; ez volt gyermekkorom egyik kedvelt terepe, ez a lépcsősor, és most egyáltalán nem bántam meg, hogy ezerszer megmáztam, olyan otthonos volt, és minden megilletődöttség elszállt a lelkemből. Amikor a helyiségbe léptem, láttam, egyedül van; ez volt igazán az ínyemre, mert sikerült kiszámítanom a legjobb pillanatot az érkezéshez.

„Tudsz valamit, amit én már ebben a szétzilált életemben nem tudok. Tudsz ártatlannak lenni.”

Ezt szűrtem le egyre fokozódó izgalommal magamban, fékezhetetlen önzéssel, miközben hallgattam, ahogy házasságának rendetlen epizódjait igyekszik a maga számára is elfogadható módon a helyére rakni.

Pereg a homokóra.

Elszánt voltam, kész az áldozatokra.

Már voltak közös hajnalok, szerelemtől friss, könnyű léptű reggelek; de voltak úzóttak és kétségbeesettek is. Melyikből volt több? Számít ez? Függő állapot. Egyedül maradtam egy beláthatatlan következményű hétvégével. Már tudtam, hogy a hétvégék jelentik a kritikus tömeget azokban a viszonyokban, amelyekről a kívülállók hol azt gondolják, baljós égbolt alatt születtek, hol meg azt, hogy a végtelen szenvedély égboltja borul rájuk, és a gyötör-

dés arányban áll a szerelem hőfokával. Aki benne él ebben az izzó katlanban, annak kifordul a bokája, csontjai törnek, a dobhártyái beszakadnak. Ez a szív-tolvajok gyötrelme, a magukra hagyottak próbatétele, a kétfelé szorított magány őrjöngése, amit nehéz megfékezni. Nincs rá meggyőző fegyver egyik fél kezében sem. A csattogó vonat fülkájából sokszor elnéztem, ahogy a szeszélyes szél a korai órákban végigszántja a zalai hegyhátaikat; kinéztem az ablakon, látni véltem az épphogy fölszakadozó sötétség szélén a hullámzó cserjéket, bokrokat a völgyes részek, a nehéz halmok alján meghúzódva. Ez a szél söpört most végig bennem.

„Kettőnk száztizenegy napja úgy egész, mint a kaqyló két szét-nyíló héja. Ez számít.”

Mennyi minden kiderül az emberről... Amikor titkos szerelmi fészünkben délután öt és hat óra között az ágyon feküdtünk ruhástól, mire gondolhattam volna másra, mint az élet napfényes valóságára; a nagy ablaktáblákra még szürke fény telepedett, az elmúlt éjszakai és a ma déli esők visszfénye, de már a hegyek mögül visszatérőben volt a nyár. Egyelőre azonban a kék helyett még a szürke dominált. Ilyen lehet ősszel innen az ágyból a derengő ég. A korán estébe hajló október végi napok jelentek meg a szemem előtt, amikor ritkásak már a fák, és a Tabán meg a Gellért-hegy lankáin bokáig ér az avar, de még nem ragasztotta össze a lehullott, halott leveleket a bánatos késő őszi eső.

Az októberi eget szeretem, a vonuló felhőket, amelyek délre tartanak.

Nem fogyhat el a lendület.

Hidegrázás.

Széttördelem, majd összerakom a mondatok értelmét. Ide-oda billeg minden pillanat. Homályos utalásokra bukkanok egy rég elfeledett beszélgetés fölmerülő részletében; közben aláfestésként a kutya ugatása hallatszik. Ez megnyugtat, és úgy döntök, nem adom föl.

„Éjeink titkai még kettőnk előtt sem tárultak föl teljesen.”

TURCSÁNY PÉTER versei

ÁTOKBOLYGÓ

*Könyörgés összeomlás ellen –
a Földanya gyermekeiért*

Mi lesz a milliókkal,
kik elhagyták leégett
házaikat, fölperzselt
kunyhóikat, kik éhezés
elől tengerekre kelnek,
kik utolsó pénzüket
kufárokra bízzák,
és belevágnak egy kétesnél
bizonytalanabb jövőbe,
és biztos talaj nincsen
alattuk, és biztos fedél
nincs felettük, de izmuk ép,
és erejük erőben,
miért, miért jönnek felénk,
kiktől rettegnek, és
mire is vágnak ők? Csak
erdők, mocsarak homálya,
csak vizesárkok sora,
határőrök gépfegyvere
fogadja őket és szögesdrót,
csak kufárok, kufárok,
vámszedők, mint hiénák
csapatban körülöttük,
csak tengeri betegség és
cunami, parti rendőrség,
s értük a Pápa távoli
könyörgése, ez a kétes

ringás, a hajóé, esetleg
gyermeké anyja karján,
a jövő *kétes ringása*,
mindannyiunké, fegyvereseké
és a fegyverteleneké,
uzsorásoké és a pénz-
teleneké – Délről Észak
felé és Nyugat felé
szakadatlan áramlás,
megfeketült gyászidő,
káromlás-vörös harapások
az égen, fulladásos sápadt
hullámok a kikötőkben, jaj,
szakadatlan felfordulás,
embercsomagok sínek mellett,
pályaudvarok, aluljárók
megszállása, politikus-had
hangos kapkodása, az ember
alászállása gyűlöletbe,
kétes megaláztatásba,
mi lesz ebből, te Föld,
egyenlítő fölötti pezsgés,
felszálló embermilliók
buboréka, nincs Isten ajkán
annyi szó, ami ennyi ember
megtérésére elég lenne,
emberben annyi lelemény,
hogy csapdájából a jövőbe
kilépjen, nincs népekben
annyi összetartozás,
hogy földrészek ne essenek szét,
egymásba összemocskoltan
belegabalyodva, össze-
keverve, nincs Pokol,
mely földre törve a mainál

nagyobb kint okádna,
kínok, mint korallzátonyok
napról-napra elképesztő
sebességgel alakítják
bevándorlók szigetcsoportjait,
Átokbolygó lett ismét a neved,
te Föld, ó „átokföldje”,
megfogantak az elátkozottak
átkai, egymásra nézve
fél az ember, ki-kit szorít ki
otthonából, hogy kire omlik
rá a maga építette fal,
és milyen zátonyon
zúzódnak szét az emberfaj
jövőt remélő álmai!

Lesz-e még élet az új
népvándorlás után, népek
keveredésében elvész-e minden
nemzet, vallások keveredésében
elvész-e maga az Isten,
Jézus áldása, ha az Óceán
mélyéről emelkedik föl,
elegendő lesz-e, hogy a békesség
magvait vesse el újra közénk,

ó, választásaink terhe alatt
görnyed ma, aki ember,
görnyed a lenézett lélek,
de lesznek-e lelkek, kik
vállaikra helyezett terheinket
egyetlen mozdulattal
a tengerbe hajtják,
hogy szabad lépésekkel
táncolni kezdjük újra

a Megváltó táncát,
hogy *ringásnak indult*
gyönyörű lépteinkkel
körtáncba virágozzuk újra
a meggyötört Földanyát.

(Florida állam, Islamorada-Tavernier, 2015. augusztus 25.)

PARTJAIDRA LÉPÜNK, HAZÁNK

Visszahódítja szívünkben
helyét a haza,
egy hullám, egy réceraj, a Balaton mintha
velünk hullámzana,

párnájára hív bakonyi dombok
lankája,
az öblöt az Apátság őrtornya
vigyázza,

fűzfák sora az est testéből hosszú
árnyakat hasogat,
szelíden visszafogad a part
világjáró utasokat,

így vágyik a táj téli fagyok után
tavaszi melegre,
így a tékozló fiú anyai-apai
szeretetre,

Turcsány Péter

visszatanulja a lélek ábécéit
az elme,

fészkére tér így vadászó útjairól
nagyszárnyú sas,
így ölel a Haza, sosem feledve,
a hatalmas.

Nem törtünk össze átjáróidban, lélek,
bár szívünk szavai olykor
csak letört deszkái voltak
szirteknek ütköző hajónknak,

mégis karjainkkal szeljük
keresztbe,
Balaton, megőrző
hullámaidat,

testünkben boldogan feszülnek
izmok, inak,
és földedre lépünk, hazánk, újra
és újra beléd veszve.

(2015. szeptember 4–6., Balatonfüred)

KÁNTOR ZSOLT

Jenő bácsi és a posztmodern

A szellem ereje

Ahogy nyílt a hámló plüssajtó, megjelent a kisvárosi könyvtárban Kituljak Jenő, a plébános. Kicsit dülöngélt, súrolta a vállával a könyvespolcot, de nem esett el, az utolsó pillanatban megkapaszkodott a Ki kicsoda? lexikonban. Néhány szál haja az égnek állt, csuklott egyet, majd megszólalt Óze Lajos hangján:

Benéztem egy elhagyatott gazdaságba, valamikor gőgös birtok lehetett. A kúria portájának oszlopait két gipszoroslán díszítette, az udvaron rozoga csűr állt, de a kunyhó előtt még mindig arannyal bevonva csillogott egy ekvatoriális napóra. Valahonnan egy puli felugrott az ölembe, és összesározta a táskámat, amit magam elé tartottam ijedtemben, de tulajdonképpen nem is erről akarok beszélni. Hanem arról, hogy bekanyarodtam egy kis utcába, három házból állt az egész, az egyik kunyhó előtt egy fiatalember a Suzuki karosszériáját mosta Ariel oldattal, bemártotta a szivacsot a kocsi mellett álló vödörbe, azután szétkente vele a habot, a piszok a habbal elvegyülve lecsorgott a kocsi oldalán. Az épület mögött két rozsdás vetőgép állt, mind a kettőről hiányoztak a kerekek. Ebben a pillanatban hallottam meg a zúgó szelet, a hátamat kezdte borzongatni.

A nagy elbeszélés, újratöltve

Ha lett volna szőr a hátamon, feláll, szóval bebújt a kabátujjba a szellem, és felszökött egészen a nyakamig. De ott sem tűnt el, visszament az inggallér és a nyakkendő közé, és emelgetni kezdte a gombokat, végigjárt rajtam, mint a borbély beretvája, leszedett rólam minden félelmet, gondot, átkot és szorongást, ezek után úgy éreztem, más ember vagyok, ezért is jöttem vissza! Hogy elmeséljem, a valóság mindig más, mint a „kincstári” románc, kedves hölgyeim és uraim, a test gondolata halál, a szellemé élet és békesség, de ne csüggedjenek el, elvbarátaim, ahhoz, hogy

megkeressen bennünket a jó szerencse, ki kell mennünk a pusztába, az ég alá. Ott lehet megtapasztalni az idő erejét, a szél szerető simogatását, gyógyító érintését, mert ahogy bevág az ember szemébe, szinte megtisztul az ember látása. Olyan ajtók nyílnak ki a fejben, amelyek eddig zárva voltak, olyan cellák kapnak lángra, amelyeknek a fényénél minden megvilágosodik, kontúrt kap. Ami eddig homályban maradt, régi emlékek elevenednek meg, eszünkbe jut a gyermekkori kert, nagymamánk diófái, a birsalma keserédes íze, a spájz, ahol hurkák, kolbászok lógtak, az illat, amely örök időkre beette magát a falakba.

Henry James mint paradigma

Abútorok, a falvédők mintázata bukkant fel az emlékezetemben, anyám kongré vásznai, színes motringok, halványpiros és fakózöld fonalak, amelyek átszótték, telefonták a téli estéket a Kálvin téri lakásban, tüsszentéseink, amelyek beleszalajtották a varrótűket combjainkba, de egyben meg is szabadultunk valami feszültségtől, ami bennünk lappangott hímzés közben. És persze Henry James szőnyegmintája is előkerült a memóriámból, az a fajta átfogó szándék, amely áthatja minden mondatomat, mozdulatomat, amikor tudatos szinten létezem, az a fajta eszményi ábra, amely szőnyegmintaként él a zsigereimben, vagy éppen úgy van jelen, mint ahogy a lábfej belevackolja magát a használt cipőbe. Egy apróság, egy különleges dolog, ami miatt éppen, hogy élek. Amin áll vagy bukik a lét, a mindenki szívügye és titka, ami beleivódik az ember dolgaiba, mégsem lesz nyilvánvaló. Apám felvitte anyámat helikopterrel a füves tanya fölé, ahová előzőleg egy szív alakú tisztást kaszált, s amikor az installáció fölött röpködtek, Gazsi szomszéd körbelocsolta az alakzatot petróleummal, és meggyújtotta, ő maga is majdnem benne égett, mert a tüzet a szél nekiuszította a Gazsi nadrágjának, és mire észbekapott, már körbezárták a lángok. De megúsza, mert kirohant bátran a vörösen izzó szalmabálák közül, és belevetette magát az udvaron hagyott gyerekkádba, ami esővízzel volt tele.

A szív alakú szántás

Gazsi szomszéd volt. Ez lett volna a huszadik házassági forduló meglepetése, a szívecskés ajándék. De a szomszéd ügyetlensége beárnyékolta az ünnepet. A második ház elé értem, amikor megállt a szél, és esni kezdett a jég, borsószemnyi darabok hullottak a Mennyből, kénytelen voltam benyitni a szárazkapun, és egy fedett előtérben találtam magam, ahol megvártam a vihar végét. Egy fekete, harminc év körüli asszony jött elém, és beljebb invitált, hogy üljek le a verandán, a szőlőlugas alatt, megkínált fehér borral és kissé száraz kaláccsal. Sonkát is hozok, mondta, és elsietett a szünyogajtó mögé, ahonnan a rádió recsegése-ropogása hallatszott, kijött, és letette a tulipános tányért. Ebben a pillanatban csapott meg a parfüm, amit magára spriccelt, fűszeres illatnak tűnt, hosszú, hullámos haja frissen mosott volt, tarka, félhosszú szoknyáján őszibarackok gurultak le, valahová, ahol szemeim a bordóra festett lábkörmöket vizslatták. Ahhoz képest, hogy nagyon erős keblei voltak, rendkívül kicsi volt a dereka, lapos a fenéke, de az arca indián vagy roma, mediterrán gepárd, mondtam, és ő leült a fonott székbe, és kérdezgetett. Honnan jött? Újságíró vagy pap? Mi szél hozta? Ki maga, hogy ilyen szemérmesen benyit egy ismeretlen hölgy otthonába? Miért fekete zakóban járkaál nyáron?

A kötélverő

Mielőtt szóra nyitottam volna a számat, és miközben ettem, ő válaszolt helyettem mindenre. Ön a végrehajtó, akiről a harmadik házban azt terjesztik, hogy nem visz el semmit, csak megfnyegyet, azután egy évet vár, amíg a tulajdonosok maguktól bedobják a törülközőt, és bevonulnak a szeretetotthonba, hogy átadják ingatlan és ingó javaikat az állam bácsinak, mert bizony tízévi víz- és villanyszámlával tartoznak. És a tb meg az áfa is nyomasztja őket, amióta csődbe ment a drótosztót vállalkozásuk, a Kötélverő Bt.-ről beszélek, ha tudja. Vagy APEH-ellenőr, de ügyvéd is lehet, ahhoz képest elég egyszerűen van öltözve, ez a fekete zakó nem megy a drapp nadrághoz, a piros csillagos nyakkendő meg egyenesen nonszensz, na, kérem, erre szóljon valamit, tehát kommunista lírikus, maradjunk ebben, és csendet kérek, dirigens úr, ne gondoljon most semmit rólam, jó? Ebben a pillanatban felállt, megvárta, amíg lenyelem a falatot, és belesókölt a számba, mind a két kezével a nadrágszíjamat babrálta, és kifűzőgette a bújtatókból, majd a mályvák közé hajította nagy ívben, nem volt erőszakos, mindezt

finoman végezte el, így óvatosan felálltam, miközben a nyelve folyton a számban, a fülemben matatott, bevonszoltuk egymást a belső szobába, kölcsönös vetkőztetés közepette.

Injekció

De nekem a szüleim lakása járt a fejemben, mely hasonlított az ittenire, ugyanilyen bútoraink voltak, ugyanilyen előszobánk, ugyanilyen tonettszékek, a szag is hasonlított, krizantém és szegfű, levendula és diópác, igen, a nő ruhájának végül naptalinba ment át az íze-szaga, amikor a fejemre csavarta, megéreztem a kölnin túl a tisztátalanságot. A kifésületlen hajakat, a kimoshatatlan, ódon időt, és az ölembé fúrta a fejét. A nyaka rancos volt, hamar öregedett, mint általában a kreol bőrű nimfák. A vetőgépeknek hiányzik a kerekük, mondtam, nocsak, mondta ő, birkóztunk a franciaágyon, mely szivacsállatkákkal volt tele, és bűdös volt a micimackós párna is, amit a fejem alá dugott. Hogy maradjak már nyugton, amíg fölém kerekedik, kerekedik, kerekedik, mondta még, még párszor és a vállamba harapott, a vetőgépek kerekeiről jut eszembe, kacagott, a kerekükben volt az erejük, a lelkük, a szellemük, suttogetta, én sóhajtottam, na, kérdezte, na? Ez a na-na! annyira felvillanyozott, hogy meglepődtem a saját aktivitásomon, és elindult velem is a beszéd. Ki vagy te? Örömlány vagy búsongó démon? Kígyó vagy galamb? Honnan estél elébem, mint egy gonosz angyal? Kitépem a szárnyaid, és megtartalak, nem félsz? A zongorából pattantál elő, mint egy kentaur? Az egyik plüsseléfántból kötőtű állt ki. Mire felfedeztem a tekintetemmel, ő már kirántotta, és döfött, elsőre úgy éreztem, a bordáim között ment át egyenesen a szívembe. Valami elpattant a torkomban is. Anyám boldogsága ötlött fel, amikor meglátta a lángoló fűvet a kisarlózott szívben. Azután odanéztem a kézre, amely döfött.

A rozoga csűr

Összecsukható tű volt az ujjai között, játékszer, ami nem okoz sebet. Gyorsan öltöztem, és rohantam a könyvtárba, ugye jól tettem, Editke? A könyvtárosnő megfogta Kituljak Jenő kezét, majd hirtelen ki akarta taszítani az olvasóteremből

a raktárba. K. Jenő azonban összecsukszott, és még álmában is mondta a magát:

– A vetőgépek tulajdonosa a harmadik házban lakik. Két gipszoroszlán őrzi, és egy rozoga csűr.

Editke nem habozott, leeresztette a szőnyegre a borgőzös fejet (koppant), a lábaihoz lépett a plébánosnak, megfogta a bokáit, és úgy húzta be a félhomályba. A többiek felsorakoztak az ajtónál. De csak leskelődni mertek, szólni nem.

Editke fekete hajú, harminc év körüli nő volt. Arra gondolt, mit tesz az alkohol egy rendes emberrel, ha úgy istenigazából birtokba veszi.

Jenő bácsi pedig azt álmodta, hogy Henry James meghívta egy kávéra a New York kávéházba, Pesten. Onnan tudom, mert amikor felébredt, levelet írt ott, nyomban nekem, a krónikásnak. De az már egy másik elbeszélés.

Vincent van Gogh festménye

ACSAI ROLAND versei

NEGYVENEGY HISZEKEGY

Juditnak

Hiszek egy évben, legalább egyben,
A negyvenegyben.

Hiszek egy névben, a legszebben,
Amíg kiejtem.

Hiszek egy sorsban, mi írjuk, ketten,
Egy az egyben.

Hiszek a reggel csinált szendvicsedben,
Egyre éhesebben.

És nem hiszek már a nélküledben,
Csak a veledben.

És nem hihetek a kegyetlenben,
Csak a kegyben.

Hiszek egy szóban, hiszek a percben,
Az időtlenben.

Hiszek egy álomban, mert felébredtem,
Hiszek a sebben,

És abban, ami sebezhetetlen,
Benned és bennem.

AZ ÖT ELEM

Testből lesz a lélek,
És lélekből a test,
Halálból az élet,
És nappalból az est.

Fa és fém, víz, tűz, föld,
Te vagy a végtelen,
Öröktől örökölt,
Te vagy az öt elem.

MIT AKARSZ

Mit akarsz a földtől?
Mit akarsz az égtől?
Csak téged örökölt.
Lélekből és vérből.

Testeink folyója,
Hullámain mécses,
Szívünkbe sodorja,
Örökidőt éget.

CSOBÁNKA ZSUZSA EMESE

Megérinteni egy nőt

(Részlet egy készülő regényből)

Anyám azt mondta, tökfőzeléket akar enni, a piaci árusok felvont szemöldökkel néztek egymásra, miket beszélek. Tököt. Márciusban. Annak még nincs szezonja. Tudom, én azt kérdeztem, hogy van-e. Vanni van, mordult fel a kofa mögött pöffeszkedő férfi, és újabb mordulással szólt az asszonyra, adjál neki, az kénytelen-kelletlen hajolt a pult alá, és onnan emelt ki egy kisebbszű tököt. Van, akinek futja, szúrta hátra a férfinak, s bár engem bántott vele, érezhetően inkább a férjének szólt a mondat, mint nekem. Kell kapor is, kérdezte megenyhülve, akkor már láttam, hogy tele könnyel a szeme, anyám haldoklik, és tököt kívánt, válaszoltam, akkor a legszebb csokrot kapja, mondta, és úgy kapaszkodott a szemembe, hogy eldönthetetlenül vált, kinek fontosabb ez a híd, az ő mellében talált csomókat masszírozza ez az egyenes, vagy az anyámét ez az ócska emberi remény, amikor már úgyis minden veszve van. Ez a legkevesebb.

A szeretetet nem lehet megvásárolni, dörmögte hátulról a férfi, én épp a pénzt számoltam, kétezerhuszonnégy, milyen hülye szám egy darab tökért és egy csokor kaporért, kerekíteni kellett volna, darabra adni, legalább az ára ne horzsoljon fel, sosem tudtam mit kezdeni az apróval. Irigyeltem a férfiakat, akik a zsebükben hordták, mint a vonaton utazó apa, aki a kalauznak kicsit balra dőlve fizette ki az utazás díját, felém a könyökét tartva. A felgyűrt ing alól kandikált ki, száraz volt és rücskös, a világos bőr felett csupán ennyi sötétség, a többi mind elfojtódás, hallgatás és éjszaka, hátha könnyebb élet hazudható a napsütésben.

A férfinak igaza volt, de én minden korábbi napomat úgy élttem, hogy bebizonyítsam ennek ellenkezőjét. Szokták mondani, hogy ez tanult forma, könnyen lehet, attól még igaz, és igaz minden, az ellenkezőjére tett kísérlet. Vasárnapi ebédek, amik után a ropogós ezreseket tettem zsebre, Chilia királynőként nyúlt a lenyílósnak nevezett szekrény kis fémkulcsa után, olyankor volt a

legnehezebb, amikor visszakérdezett, hogy mennyi kell, mennyit adjak, akkor lettem dühös másodszor, hogy miért aláz tovább, ha úgyis tudja, miért hagyja, hogy kimondjam, miért várja el, hogy megalázkodjak minden egyes alkalommal.

Bármennyit adott, utána muszáj volt azt mondanom, hogy igen, elég, köszönöm, mama, az utolsó szavakat már elharaptam, szorította a torkomat a sírás, mereven néztem, a kezét, illetve a keze helyét, mert a bútorlap kitakarta, nekem háttal állt, két könyökével rátámaszkodott a szélre, kicsi mozgások a gerinc mentén, ennyi akkor, mama, amikor enni adsz, a tárcából kiszámolod a pénzt, tűnődsz is talán, hozzácsapj-e még egy ötöst, aztán visszateszed, felnőtt ember, tartsa el magát, szalad rajtad át a gondolat, aztán kicsit elszégyelled magad, és kiveszel még egy kétezrest, akkor fordulsz vissza, felém.

Amikor már a hátad csak akkor látom, amikor rajtam múlik, amikor a magam felé fordított testet le kell mosdatni, vagy korábban, amikor még ki tudtál jönni a fürdőszobába, akkor már elkaptam pár pillanatot, amikor könnyűnek éreztem azt is. A foltokat és a mitesszereket úgy ismertem, mint apám az erdőt, a mély pórusokban könnyen meglepedett a kosz, gyerekként, emlékszem, milyen izgalommal nyomogattam ki őket. Távolról feszítettem, erővel nyomtam, a zsíros, barna kukacok szinte kicsusszantak, a rituálé szerint meg kellett mutatni, ő olyankor egyszerre játszott méltatlankodót és büszkét, szép kaporterítés, majd nevetve felkiáltott, hogy jaj, Titili, most aztán megtisztultam, szinte érzem, hogy könnyebb vagyok, én pedig nagyon büszke voltam magamra, hogy mindez rajtam is múlt.

A nedves rongy alatt olyan mindegy volt, mennyi zsír tömíti el a pórusokat, csak arra kellett figyelnem, elég meleg legyen a szappanos víz, amivel áttörlöm minden nap. Addigra már nagyon lefogyott, nyoma sem volt a valahai kövérkés formáknak, mama apró lett, összetöpörödött a kezelések alatt. Napról napra figyeltem, hogy egyre zsugorodott, látta magán ő is, riadtan nézett rám, hogy még a végén eltűnök, elfogyok, és én zavaromban nevetni kezdtem, amit annyira gyűlöltem magamban, hogy lehet nevetni ezen és ilyenkor, pedig igaza volt, nem kellett hozzá tükör sem.

Amikor nem látott, komoran ült a széken, ez még a korai stádiumban történt, az első sokk után. Rajtakaptam, ült a fotelben

és sírt, némán, befelé, folyt le a könny az arcán, ami nyugodt és puha volt, mint mikor David Manoklein nélkül hazajött, és akkor először azt hittem, hogy most meg fog nyílni alattam a föld, hogy nincs többé Manoklein. Pedig fogalmam sem volt arról, hogy ez mit jelent. Ott tényleg igaza volt apámnak, hogy nincs idő. Ez a két pillanat elég egy életre, Asha, hogy tudjam, van, ami embereket egymással összeköt. Van fájdalom, és van benne szépség is, a harmadik te vagy, a te kezed és Brahms, szóval megláttam Chiliát a két kezét a hasa előtt összekulcsolva. Minden rendben van, Titili, nyugtatott meg ragyogó szemmel gyerekkoromban, amikor azért hazudott, hogy megvédjen. Minden rendben van, Manoklein, mondtam a tükörnek, mert anyámat igyekeztem kerülni az első napokban. Nem lehetett mit kezdeni az úrral, amit a diagnózis teremtett, ez lett az új otthonunk, a félelem helye, amitől annyira óvtak minket egész gyerekkorunkban. De Manoklein halálával megfogant, a családban új jövevényként megült a növények levelein, mint a szálló por festés után, amit még évekkkel később is hiába próbáltunk eltüntetni. Valahogy minden szűrő alá került, pasztellszínű lett a korábban olyan harsánykék ég, a Himalájáról készült valamennyi fotót összekaristolta, a fehér többé nem volt fehér, az ég sem volt többé ég.

Amikor végre elég erőt gyűjtöttem belépni a szobába, ugyanazzal a ragyogással örült nekem, mint Davidnak az első utak után, nem tudta, ahogy a fiatal mászókat, a tükörben lestem meg őt és az összefont kezeket, nem tudta, hogy muszáj volt becsuknom a szemem, azt remélve, akkor hátha nincs, ahogy isten sincsen faragott képeken. De ki is nyitottam gyorsan, Azulejo után már nem lehetett hazudni, egyszerűen van az a pont, ami után nem lehet, se eget magam fölé, se árnyjátékokat, anyám meg fog halni, tehát meg fogok halni én is, a szeretetet hiába hittem megvásárolhatónak, a kitagadottakat nincs, ami visszaszelídfitse.

*

Hetek teltek már el úgy, hogy nem bukott fel a kövekben. Mindössze ennyiből lehetett tudni, hogy elindult a változás. A műtőremben ketten voltak, a nő melléig kigombolt, fehér selyemblúzt viselt, szakadt farmert és levált orrú tornacipőt. Alig telt el fél óra, mióta megérkezett. Önfeledten mesélt. Amikor Goran maga elé engedte az ajtóban, jobban végig tudta mérni. Volt valami vészjósló vibrálás a nőben, a mozgása erőt sugárzott, tekintélyt pa-

rancsolt, Goran azon tűnődött, míg a nő hátát figyelte, hogy erre mondják, királynői jelenség. Egyenesen, felfelé, mutatott a lépcsőre, a nő pedig mintha ismerné a járást, biztos léptekkel haladt előre. Ugyanakkor megfeszíthetetlen maradt. Amint kitárulkozott, azt azonnal visszavonta, folytonos áramlásban ült ott, mintha tapintható lenne bármikor is az éppen keletkező élet, a vér lüktetése, a halántékon kidudorodó ér, a nő kézfejen kígyózó másikak, amitől egyszerre lett erős és idős is a keze, mert májfoltok még nem tarkították, de ennyi kitüremkedés fiatal nő kezén nincs, azé nem lehet így és ilyen inas, gondolta Goran, és maga előtt egy másik kéz jelent meg, Lulué, ahogy a cigarettát sodorja a combján. Ennek a nőnek vaskosabb combja volt, mint a feleségének, de akárhogy is, nem összehasonlítható a szépség.

Akkor már pontosan tudta, ha ez a nő gránátalmákat akar, akkor neki ugyanolyan almákat kell festenie, mint ő, ugyanazt a vibrálást és zajlást, igen, van benne valami a folyóból is, gondolta Goran, és a habokból fel-felbukkannak a testek, a hullámokon rönkök úsznak az árral erőtlenül.

Mire Goran utolérte, már a fotelben ült, keresztbe tett lábbal, a táskája maga mellett, és két karját hanyagul lógatta a karfán. Fessen nekem egy gránátalmafát. Ekkor jobbal a homlokához kapott, a mozdulatban végre őszinte volt és esendő, tanácstalan és céltalan, Goran leült vele szembe, kezébe vette a pipát, és rágyújtott. A füstön át nézte a nő ujjait, a rövidre vágott körmök félholdjait, a nyaknál itt-ott ereszkedésnek indult bőrt. Az arcon a nevetőránccokat, mellettük a szigorúbb barázdákat. Némán tapogatta körbe a testet, miközben a nő beszélt.

Anyám meghalt. És a gránátalma volt a kedvenc gyümölcse. Meg ne kérdezze, miért. Szerintem életében ha kétszer evett. Most persze roskadásig tele a piac, csak győzze megfizetni. Ő hónapok óta nem járt ki, utoljára még ezt akart enni. Vettem neki, a neten kerestem rá, hogy kell szakszerűen felbontani, aztán elka-landoztam, tudja, milyen az internet, második kattintásra a szimbólumoknál kötöttem ki, hosszú bejegyzéseket olvastam arról, milyen nehéz hozzáférközni. Olyan titokzatos növényekkel hozták kapcsolatba, mint a pisztácia, a szentjánoskenyér, eukaliptusz és agave, a blog írója azt írta, Irina révén talált rá, aki olyan volt, mint egy maratoni futó, elöl deszka, hátul léc, szóval az alma most

már bennem mindig ilyen kétélű, egyszerre édes és fanyar, most mondja, látja Irinát maga előtt, hát micsoda orosz szépség, na és akkor anyámra gondoltam, hogy benne is ugyanez a megközelíthetlenség, csupa fehér hártya választ el az édes magoktól, erre praktikát is találtam, vízbe kell tenni mindent, a hártya, mint a lepedék a felszínre bukik, mondja, Goran, anyámra hogyan gondolhatnék így, mint egy lepedékre, amit ki kell horgászni, mint a tej fölét. Az megvan? Arra emlékszik? Gyerekként undorral vegyes izgalmat éreztem, megkóstolni talán csak egyszer mertem, de egyedül, nem akartam, hogy bárki meglássa, ízlik-e. Irina még akkoriban szovjet volt, alighanem KGB-ügynök, olvastam tovább, magyarul is alig tudott. Apáczai Csere János írja róla, hogy „ha héjja és virágja egyarányú mértékkel főzetik meg vízben, avagy ecetben, és a gyomorba bevétetik, az ő levele minden hideglelés ellen igen jó”. Anyámban ez mind megvolt.

Kettémetszettem a gyümölcsöt, azonnal fröcskölt szanaszét, számítottam rá, de erre mégsem, elmormogtam egy káromkodást, hogy még ez is, mert különben összerándult a gyomrom, hogy mi lesz, ha a falı terítóból nem jön ki, ha a kelimben benne marad a rubintpiros folt, és anya mégis felkel egyszercsak, felbukik egy kőben, mi a fenét kezdek azzal, ha léteznek csodák.

Tudja, akkor már leszoktam a templomba járásról, az az első időszak pánikrohama után következett, gyáva és szánalmas megoldás, mintha istentől lehetne kunyerálni, szűkös időben meg lehetne vele „dumálni”, hogy bár eddig nem érdekelt a léted sem, most nagy szükség lenne rád. Így, tegezve a Teremtőt. Bűntudatból addigra már katedrám volt, hatalmas szatyrokkal billegtem át az utcán, és a kaput meglátva fogott el először a hányinger, aztán másodszer a függönyöket, mert arra gondoltam, hogy én több függönnyt nem bírok kimosni, áztassa, akinek két anyja van, pláne ne olyan, akinek egy fél.

Nem tudom, mi lökdösött el a házig. A csipeszelésre is tisztán emlékszem, innen visszanézve olyan egyszerű volt, az órákon át áztatott fehér csipkét a mosógépbe raktuk, és illatosan, hófehéren emeltük át a szobán a súlyos testet, mint alvó királylányt, erre gondoltam, hogy Csipkerózsika lehetne, és akkor én vagyok a herceg, és nagyon-nagyon óvatosnak kell lennem, hátha felébred, és ha úgy lenne, nekem őriznem kell akkor is az álmát. Idáig

jutottam legutóbb, amikor anyám rám ripakodott, hogy ne tébláboljak már annyit, hozzam már azt a függönyt, csupa tócsa a folyosó, most majd azt is törölhetem fel, én pedig remegtem az idegességtől, de mégsem bírtam elengedni a nehéz testet.

A létrát akkorra már bekészítettem, az ecetszagú ablak előtt állt tárt karokkal, mintha minden vágya annyi lenne, hogy a parkettába feledkezhesen. Lassú léptekkel, imbolyogva haladtam a fokokon, anyám a fotelből dirigált, hogy vigyázz, Titili, le ne ess, mert akkor hívhatom az ügyeletet is, na akkor fordultam az utca felé, hogy a rohadt életbe, muszáj folyton egzecíroztatni, de ezt a szót tőle tanultam, s így hiteltelenné vált, elhűlt a számban a szó, amivel bántani akartam anyát, ő pedig megenyhült, nem értem, miért baj, ha tanítalak, nem vagyok már gyerek, vágtam vissza dacosan, erre ő is ideges lett megint, hogy akkor viselkedj felnőttként, és ne hisztizz, akkor értem fel a létra tetejére.

Ha bíztam volna abban, hogy ott minden más lesz, más lett volna. De úgy értem fel, hogy ugyanaz lesz, ugyanaz a mélység alattam, ugyanaz az idegenség bennem, és a súlyok a karomban, a leszakadó vétagok. Manokleinre gondoltam, de ez övön aluli lett volna, ennyi tisztesség maradt csupán bennem, hogy ezt nem vágom az arcába, ahogy Davidot sem. Mert innen anyám mégiscsak egy összetöpörödött asszony lett, végtelenül kicsi a fotelben, a szárnyas ablakok és a nyikorgó létra pedig az egyetlen valódi döntés, vagyis a távolság, ami révén hazajuthatok végre.

Legalábbis erre gondolok utólag. Akkor jött a csipeszelés, a két szelét kellett először, majd a középső csipesz helyét kiszámolni, a függöny közepét megjelölni vele, és arányosan aggatni a maradékra a függönyt. Ahogy emelkedett a súly, úgy lett egyre illatosabb a szoba, és úgy lágyult el anyám arca is, mintha az illatok hullámokban simították volna el a ráncait.

Ilyenkor volt a legnehezebb. Mert dühös voltam, és mégis gyönyörűnek láttam anyám, de ha ez így van, akkor azt a dühöt muszáj magam ellen fordítani, magától nem tűnik el semmi. Rá tilos haragudni. Milyen szép tiszta, csodálkozott rá őszintén, szinte el is felejtette, hogy ott vagyok, nézte a csipkét, ahogy átereszt magán a fényt, aztán mögötte az ablakra vetődő árnyékokat, ebben a délutánban minden sokkal fényesebb és élesebb volt, mint ko-

rábban, tehát egy igazi hétfő délután, a végén a pár órán át tartó frissesség illatával, és anyámmal, aki lassan belenő a fotelbe, mire leérek a létráról, a karfa és a keze elválaszthatatlan lesz, göcsörtös és kemény és szép.

Az almákat végül nem áztattam vízbe, hagytam, hogy összefröcskölje a ruhám, ez a legkevesebb, gondoltam, ennyit minden anya megérdemel, akkoriban már mindig tartottam magamnál egy váltás ruhát, mert előfordult, hogy lehányta, az émelygés kiszámíthatatlan volt, és erősebb, és amíg az ágyban mellette ültem, ringattam, legalább volt valami, ami elterelte a figyelmem arról, hogy miket sugdos a fülemben a halál, látja, ez is hülyeség, nem sugdosott az semmit, de én mégis hallani véltem, mint egy nőt, egy vörösruhás nőt képzeltem el, aki most kedvtelésből, de az anyámra vár. Ez volt a legörjítőbb. A türelme. Amikor anyám el-elszundított, és én nem ellenkeztem többé, sírni kezdtem, magamban folyton hozzá beszéltem, hogy tűnj már el, vagy ha vagy, legalább szólj hozzám, de ne nézz, vedd le rólam a szemed, mert ez volt a szokása, hogy míg anyámra várt, közben engem mustrált, érti, Goran, le nem vette rólam a szemét, mintha anyám csak ürügy lenne, mintha anyám nem is lenne fontos, csak velem packázik általa is, most mondja meg, hát lehet ilyet? Ürügy lenne csupán anyám? Van ennek lelke, ha ez így igaz? És nekem? Nekem van, ha utána elkezdtem ébresztgetni őt, mert annyira féltem a haláltól?

Hetek teltek már el úgy, hogy nem bukott fel a kövekben. Mindössze ennyiből lehetett tudni, hogy elindult a változás. Nem mozdult egyáltalán ugyanis, erőtlen volt és kedvetlen, a kertet elhanyagolta, egyre nőtt a gaz, azzal is kellett volna foglalkozni, és akkor valami olyasmit éreztem, hogy ez az a pillanat, amikor hajszál híja van mindennek. Ezért a pillanatért mászhatott apám is, a „majdnemzuhanás”-ért, amikor megélte saját kicsiségét, saját hatalmasságát, hirtelen egyszerre volt isten és senki, hirtelen egyszerre volt minden és semmi, talán ennek van köze a szabadsághoz, hogy levetheted magad, de mégsem, hogy megbillensz, de valami megtart, hogy valaki benned azt választja, hogy él.

Az almákkal is volt egy ilyen pillanat. Nem érdekelték a foltok. Egyszerűen gyönyörűnek láttam a vörös cseppeket, érti ezt, Goran, minden harsogott, minden élt, nedves volt és friss, elképzeltem, hogy most még anyám akár boldog is lehetne, amikor

megkóstolja a gránátalmát. Egyesével szedegettem le a hártját, csupa mancos lett a kezem, átlátszó volt, mint a csipke az ablak előtt, áteresztette magán a fényt, szóval így vittem be neki a szobába, hogy tessék, mama, gránátalma, amit kértél, és nem akartam elmondani, mennyit bíbelődtem a magokkal, a válaszfalakkal, semmi nem volt baj már akkor, öblös tálikában nagy halomban egymáson a sok édes-savanyú mag, na, akkor Irina is eszembe jutott megint, és felnevettem, hogy vajon ő tudta-e, hogy a gránátalmában és a kaviárban is van közös. Meg anyám párnáiban, a kárpitban, amire gyakran hímezték gránátalmát, én pedig gyakran rajzoltam körbe ujjal a vastag varrást, elképzelve, kinek a keze járt előttem itt, a blogszerző azt írta, bűvölni, bájolni kell a töveket, úgy lett második évben gyönyörű a termése, akkor már az ajtóban álltam, mama, nézd, mit hoztam, kezdtem bele, mama, emlékszem, hogy mire vágytál, nézd, mama, itt van, egyél. Kelj fel, kérlek, ébredj fel, és egyél.

Vincent van Gogh festménye

PÁL DÁNIEL LEVENTE versei

Puha álmok jöttek, meséljem hogyan?

Elmeséljem, mi volt az álmom,
mit álmodtam tegnap éjszaka?

Szemed fényes puhasága
bontott s vont feléd.

Elmeséljem, mi volt az álmom?

Széthajtottad szemhéjad lapjait,
az onnan felreppenő bogár
szemem bogarához telepedett,
álmos lassú bájjal átrágta magát
gyanakvásom sötét betűin.

Hogy mit álmodtam tegnap éjszaka?

Tekinteted vetkőztetett –
puha szavak gyűltek két szemedbe,
halkan sírdogáltál vállamra hajtott lelkiismerettel.

Engedted, hmm, hogy tekintetem,
mire besötétedik, meztelen találjon –
hogyan nem szülhetett anya,
se nappal, se éjszaka –
s ha többet nem szóltam,
puha bőröd körül
nyelvem lett ruhád,
gyolcs szemérmed elé, hangtalan vonod,
ahogy fény körül libbenő bogárhad
falja a fényt, míg le nem kapcsolod.

Mit nekem annyi nő éhes aggodalma...

Mit nekem annyi nő éhes aggodalma,
ha úszhatok feléd éjszaka taván?
Fekhelyed, vánkosod puha meleg szalma,
szemednek sarkában vágyad pókfonál.

Csellengjen csak, ki kinn ragadt, nem beléd,
eméssze, feletted hatalma nincsen,
vágyba csomózva letérdelek eléd,
hatalmam fölötted szoros bilincsem.

És fonod körém könnyedből kék fonalad,
sóhajtod halkán, hogy puha szalma vágjon,
felejted sikolyod, lenyeled szavadat,
ahogy öllelek, kéred, az nagyon fájjon.

(engedd a bolondot belőled el)

engedd a bolondot belőled el
eloldani bárhogy is megvisel
nyomába engedj galambokat
merre egy törékeny ujj mutat

reptében feléd ha visszakup
csak engedd szájába ujjadat
csókjával harap majd az égbe fel
és bolondod éhesen visszanyel

PATAKI ÉVA

Vér és hó

Anzix a hetvenes évekből

Hazaindultunk éppen, de elhaladva a szűk, gyéren világitott, belvárosi utca előtt mégis azt javasoltam K.-nak, hogy nézzünk föl Kornélhoz, így a Kiskörútról befordultunk az egykor elegáns, ám akkoriban pusztulásnak és omlásnak indult eklektikus, klasszicista bérházakkal szegélyezett utcába. A hétnek az a bizonyos napja volt, amikor Kornél egykor szebb napokat látott és polgárinak mondható, mára kietlenné vált legénylakásán összegyűltek az ő különös barátai. Régen nem láttuk őket. Alig elmesélhetőek ezek az esték, voltaképpen semmi nem szokott történni, mégis fontos volt a tudat, hogy létezik ez a hely. Az együttlétek valahai magvát képező, egyfajta szabadegyetemszerű beszélgetések már régen átadták helyüket egyéb, látszatra értelmetlen – léha, sőt, unalmas –, valójában lényegi és izgalmas, csupán a kívülállók számára ostobának tűnő elfoglaltságoknak. Hosszú hallgatások és még hosszabb sakkpartik, melyet a földre telepedő kibic dermedt mozdulatlansággal tud órákig szemmel tartani, szellemi játékok, melyeknek a szabályait a gyanútlan idegen a legodaadóbb igyekezettel sem képes megérteni, s ha mégis, úgy meglehetősen bárgyúnak és céltalannak találja nyomban, máskor suttogó elmélkedések bizonyos rímek helyénvalóságáról. Cigarettafüst, kosz, tea, zsiros kenyér. Időnként fölparázsló vita egy több száz éve elporladt és csakis az itt összegyűltek által ismert gondolkodó finom megfigyeléseiről. Matematikai összefüggések, francia és latin idézetek, kuncogás.

Mi, persze, kívülállók voltunk, egy nemzedékkel fiatalabbak is a törzs tagjainál, s a hetenkénti összejövetelt csak szórványosan látogattuk. Olyankor mindig késő éjszakáig maradtunk, s a hiábavalóság zavaró érzésével távoztunk. De néhány hét elteltével ismét fölmentünk Kornélhoz, és ott is ragadtunk, talán azért, mert sehol máshol nem lehetett ennyi szakmájában kiváló, bár ócska állásokban vegetáló, okos, képzett emberrel találkozni. Sokszor jöttek idegenek; látogatók, amolyan érdekes emberek. Csizmás,

divatos rongyokban villogó, hosszú hajú lányok, akikben minden megvolt, hogy figyelmet keltsenek, mégis méla unalom, zavart idegenkedés vette körül őket, s nyomtalanul ki is múltak. Pedig az alapító lányok jóval kevésbé tetszetősek, a divattól fényévnnyi távolságot tartó, kedves-csúnyácskák voltak, mégis felülmúlhatatlannak bizonyultak. A szemüveges, franciaszakos Mónika például, akibe a fiúk egyenként, szépen sorjában szerelmesek voltak, s ő járt is hűségesen valamennyivel egyszerre és egymás után. Elmés, fanyar stílusa, könnyed nagyvonalúsága, szétszórt, mégis gondos, figyelmes lényé újból és újból elbűvölte őket. Amióta Mónika egy váratlan házassággal hűtlen lett valamennyiükhöz, és férjhez ment Sollhoz, az ötvenes filoszhoz – ki immár húsz éve eredt kedves költője kéziratának nyomába, s egyre kevésbé volt képes arra, hogy a kéziratokon kívül bármi másra is pazarolja drága idejét –, szóval amióta Mónika férjhez ment, a fiúk bánatos, de töretlen rajongással csüggték rajta.

Az idők során egyre jobban megkedvelték Gabit is, aki pedig nem volt az alapítók közül való. Kornél szerzeményeként tűnt fel évekkel később, s rendkívülisége akkor kezdett világossá válni, amikor a szokásos átfutási időn túl is kitarzott. Kibírta Kornélt valamennyi túrheterlen szörnyűségével együtt, a nappali alvásokat és az éjszakai fordításokat, a hisztiket, a káder-gyerekkor agresszív kompenzálását, a napi két doboz cigarettát, a nőket, mindent. Nem volt nála elszántabb sakk-kibic, rendületlenül főzte a teákat, mosta a bögréket és Kornél ingeit. Minden nehézség nélkül hangolódott új barátaira, vette át nyelvüket, gesztusaikat, de úgy, hogy közben megőrizte saját összetéveszthetetlen, vonzó-idegesítő lényét. Lassan úgy megszokták hosszú, vékony figuráját, skandináv szőke, pisze fejét, lerágott körmeit, hogy érezhető úr támadt, ha Gabi valami okból elmaradt. Csak Vilmát nem szerették, Kornél másik barátnőjét, Gabi örök vetélytársát. Alkatilag is Gabi passzolt a magas, nyurga, szemüveges házigazdához, Vilmát a háta mögött törpének hívták. Ha a Kornél–Gabi–Vilma hármas pillanatnyi helyzete úgy alakult, hogy Vilma épp bevette magát a lakásba, akkor Gabi elmaradt, és a hetente esedékes összejöveteleken Vilma szigorú arccal, folytonos vibrálással – ami teljesen indokolatlannak tűnt – vett részt. Ha Gabi pozíciói erősödtek, Vilma tűnt el, és vele a vibrálás. A társaság Gabinak drukkolt, de végül is mindegy volt nekik. Talán csak Bajor Bélának, a zseniális matematikusnak nem volt mindegy, aki két éve – önmagának is

váratlanul – beleszeretett Gabiba. Bajor Béla e furcsa társulattól is kitűnt. Ő volt közülük a legodaadóbb, hetenkénti jelenését semmi nem akadályozhatta meg. Sőt, amikor három hónapos tanulmányúton vett részt a Szovjetunió egy távoli városában, akkor is képes volt áthidalni a legyőzhetetlennek tűnő távolságot: hétről hétre telefonált az összejövetel estéjén. A társulat rettegetve várta ezeket a hívásokat, igazán nem volt semmi mondanivalójuk Bajor Béla számára. De a telefon – legyőzve a magyar–szovjet telefonösszeköttetés nehézségeit, hiszen a megrendelt hívásra Bélának órákat kellett várnia egy jéghideg postahivatalban – befutott, s ilyenkor Kornél vezényelte az embereket, kinek-kinek kiosztva szerepét és szövegét, hogy mivel vidítsa fel a távolba szakadt Bélát. Mert Béla többnyire bánatos volt, és nem minden ok nélkül. Csúcsosodó, sajtáságosan hullámzó alakja, enyhén lógó feje, folytonosan evező majomkarjai nem tették őt megnyerővé. Pedig az volt: adakozó, szolgálatkész és okos. De hát itt mindenki okos volt. Különösen nyomasztó volt, ha Bajor Bélának jó kedve támadt; hörgésszerű nevetése, katasztrofálisan előadott viccei, idétlen viháncolása mindenkit lehervasztott. Béla szerette Gabit, minden remény nélkül, szemérmesen, de kitartóan. Erről azért tudtam, mert Gabi egyetemi csoporttársam és a barátnőm volt, ő vitt fel minket Kornélhoz is, majd ránk bízta, hogy kezdjünk a helyzettel, amit akarunk.

Sebes szöges ellentéte volt Bajor Bélának, bár maga is matematikus. Sebes életművész volt, s mint ilyen, az egyedüli köztük. Nagyvilági nőket hozott föl, autója, sőt, nyugati autója volt, sokat utazott, külföldi útjairól élvezetes és tanulságos beszámolókat tartott. Elbeszéléseiből kitűnt, hogy a konferenciák ürügyén tett kirándulásain sikerült beható ismereteket szereznie az adott ország politikai mozgásairól, intellektuális irányairól, szexuális és gasztronómiai szokásairól egyaránt. Ő kiválóan mesélt vicceket, tudott táncolni, teniszezni és síelni, de érdekes módon ő is magányos volt, talán a legmagányosabb köztük. Amikor időről időre erre ő maga is rájött, általában Gabit hívta telefonon, és kérte, hogy szerezzon neki egy nőt, egy bulit, egy akármit, mert az élet unalmas, üres és szomorú. Gabi nem az az ember volt, aki elláthatta volna Sebest a fentiekkel, de mindannyiszor jóságosan végighallgatta. Mónikának is panaszkodott Sebes, ilyenkor általában egy moziban kötöttek ki. Mónika imádott moziba járni. Egyébként nemcsak ő. A társulat minden tagja szerette a mozit. Fóképp a

nyugati kalandfilmekért és az amerikai westernekért rajongtak, a művészfilmekkel szemben fenntartásaik voltak, határozottan idegenkedtek tőlük. Mónika személyes kedvence egyébként az Annie Hall volt Woody Allentől, azt együtt láttuk, mi először, ő, Gabi és Sebes már sokadszor, a poénokat előre mondták.

Szóval – gondoltuk –, fölugrunk egy teára Kornélhoz. A Duna felett megállt a jeges levegő, átfáztunk a vattaszerű hidegben. Már az előszobában érződött valami szokatlan. Kornél titokzatos, ugyanakkor zavart képpel, határozottan fölszólított minket, hogy maradjunk. Bent nem láttuk se Sebest, se Mónikát, se más törzstagot. Csupa idegen ült a földön elhelyezett ágymatracokon, a két rozszant fotelban és az ócska heverőn is. Mi a csuda? Sakk sehol. Végül kiderült, hogy maga Kis-Kovács várható, hogy vitát folytasson az egybegyűltekkal. Kis-Kovács valójában nem egy személy, hanem két ifjú filozófus, akiket akkor már szárnyra kapott a hírnév, pontosabban a pesti lakásokban, eszpresszóknak, színházakban, egyetemi tanszékeken, filmgyári vágószobákban és szerkesztőségekben pusmogó értelmiség. Együtt publikáltak szamizdatokban, együtt jelentek meg mindenhol, nevük szinte egygyé forrt, soha külön nem hallottam említeni őket. Legalábbis akkoriban. Írásaikat rajongó leányok és félművelt ifjak gépelték üres óráikban, nézeteiket olyanok is vitatták, akik soha egy sort sem olvastak tőlük, alakjukat legenda övezte, mivel az ultrabalos indulás után sikerült olyan kemény ellenzéki pozícióba navigálni magukat, amelyre korosztályukban nem sok példa akadt, így legalább annyit foglalkozott velük a Pártközpont, mint a Szabad Európa Rádió. Az ő híveik és ellenségeik gyülekeztek most Kornélnál, továbbá volt és leendő szeretők, beavatott bölcsészhallgatók, közéleti érdeklődésüket rég eltemetett, de el nem feledett irodalmárok, közgazdászok, filmesek, barátnak álcázott besúgók és az elmaradhatatlan matematikusok. Néhányan saját személyükben, mások szüleikében képviseltek hírességeket, az utóbbi csoporthoz tartozott maga Kornél is, bár nagyhatalmú apja csillaga már jó ideje leáldozott. A szobában vágni lehetett a füstöt, titokzatos sustorgás, sűgás-bűgás járta át a lakást. Éppen Vilma-korszaka volt Kornélnak, és Vilma látható élvezettel töltötte be a háziasszonyi szerepet ezen a fontos estén, fogadta a vendégeket, kínálta a teát, rendezkedett és eszelősen vibrált. Bajor Béla készségesen a kezünkbe nyomta a több száz oldalas kézirat egy stencilezett példányát, hogy be tudjunk kapcsolódni a beszélgetésbe, de

képtelenség volt elmélyedni a sok adatot, táblázatot, hivatkozást tartalmazó, komoly előismereteket megkívánó dolgozatban.

Egyre többen lettünk. Beszivárgott néhány elszánt alaptag is, megjött Sebes egy szőke, csontkollektív amerikai lánnyal. Mónikát ezúttal idős filosz férje is elkísérte, átjött Kornél szomszédja, egy valószínűtlenül sovány kamasz srác, ismert tévés fia, aki az utóbbi időben bebocsájtást nyert a legszűkebb körbe, és végül felbukkant Gabi is, lehuppant egy sarokba, és nem mozdult onnan. Kornél szokatlanul ideges volt, szertartásosan köszöntötte az érkezőket, udvariaskodott, mindenkit be akart mutatni mindenkinek, noha az emberek itt azért ismerték egymást, igaz, sokan csak látásból. Kornél nyugtalanul bóklászott a lakásában, kihívott, hogy megbeszéljen velem valamit. Gondoltam, Gabi lesz a téma, talán azt akarta, hogy vigyem el, mivel Vilma igencsak bekvártélyozta magát akkoriban, de nyomban el is felejtkezett rólam, és matatni kezdett szép, rendezett sorokban álló dossziéi között, s végre egy szakadt papírfecnit húzott elő az egyik paksamétából – ez láthatóan felvidította –, amelyre a tanulmánnyal kapcsolatos megjegyzéseit, ellenvetéseit jegyezte fel. Révetegen rám nézett, majd szemüvegét igazgatva elnyargalt.

Végre megjött Kis-Kovács, kezdődhetett. Kis magas volt és sovány, Kovács alacsony és kövér, ugyanakkor nem kell Stan és Pan-féle komikus párra gondolni, pusztán egymástól határozottan elütő testalkatú fiatalemberekre, akikről rögtön látszott, hogy nagyra hivatottak. És hát sokra is vitték, egy évtized – emberöltőnél hosszabbnak tűnő idő – elteltével magas pozíciót foglaltak el a frissen felálló többpárti demokráciában, csak éppen ellentétes oldalon helyezkedtek el, de ezt akkor emberfia sem sejtethette a füstös, belvárosi lakásban, mint ahogy azt sem, hogy valaha lesznek szabad választások. Azon az estén Kis és Kovács még szíami ikernek mutatták magukat, egymás mellett ültek, egymás szavába vágva egymás gondolatát, sőt mondatait folytatták, azt sem lehetett eldönteni, hol kezdődik az egyik, és hol ér véget a másik, annyira egybefolytak. Rövid és tömény bevezetőjük után kezdődött a vita. Az elragadtatást könnyed félmosollyal besöpörték, a hol akadozva, hol gördülékenyen, néhol szellemesen előadott ellenvetéseket magabiztosan visszaverték. A szobában összesűrűsödött a levegő, bezárult a tér, kirekesztve a hideg, sötét, téli világot. Kapkodtam a fejem, ahogy ilyenek röpködtek kö-

rülöttem: a hiány, mint társadalmi vezérlőely, a kizsákmányolás állami és totális megvalósítása, bújtatott munkanélküliség, ontológiai meghatározottság, strukturalista szemlélet, az értelmiség osztályhatalma – én hamar elzsibbadtam, de K. követte a vitát, még bele is szólt.

Nem tudom, miért, de valahogy feltűnt, hogy a sarokban, ahová Gabi behúzódott, már nem ő ül, hanem egy ötvenes, szakállas férfi, rémlett, hogy reformer közgazdász. Rossz érzésem támadt, délelőtt hosszan beszéltem Gabival telefonon a Kornél–Vilma–Gabi háromszög pillanatnyi állásáról, de mivel évek óta zajlott ez a körtánc, nem tudtam neki semmi biztatót mondani, és nem is tulajdonítottam különösebb jelentőséget a zűrös helyzet újraértelmezésének. Azt tettem csupán, amit ilyenkor egy barát nő tehet: végighallgattam. Nem volt egyszerű kijutni a szobából, de valahogy átvágtam magam a kinyújtott lábakon, csizmákon, hamutartókon, bögréken, dossziékon, végre kiszabadultam. A konyhában találtam rá. A kőpadlón feküdt, csuklójából ömlött a vér, de eszméleténél volt, mosolygott. A vér a mosogató irányába folyt a piszkosszürke kövön. Nem tudom, hogy történt, de hirtelen sokan álltak mögöttem. Mónika egy konyharuhával kötötte el a sebet Gabi csuklóján, Kornél sírt, azután megjöttek a mentők. Mónika kísérte Gabit a kórházba, és meglepő módon Vilma is bekönyörögte magát a mentőbe. A vendégek java része a két filozófussal együtt eltávozott, hallottuk, ahogy a lépcsőházban körbejár egy ugyancsak belvárosi cím, ahol folytathatják a váratlanul és idejekorán félbeszakadt eszmecsserét. Páran maradtunk csak Kornéllal, amíg befutott a kórházból a hívás, a fekete bakelit telefont Bajor Béla dajkálta az ölében, ő kapta fel azonnal a kagylót, majd jelentette: Gabi jól van, semmi maradandó károsodást nem szenvedett, csak egy heg marad a csuklóján.

Jó volt kilépni az utcára, szakadt a hó, nem is vettük észre, hogy rákezdte. Nagy pelyhekben esett, puhává válik ilyenkor az utca, a hó lágyítja a fényt, a város zaja távolivá és tompává szelídiül, a hideg is enged, és mi megkönnyebbülten baktattunk a jótékony fehérségben.

RÓNAI-BALÁZS ZOLTÁN versei

A NEMIGRÁNS

én fel nem szállok erre az idegenszívű buszra
inkább megyek gyalog, a magyar lábamon
és viszem ezt a nehéz, neve-sincs-már-mit
a magyar hátamon, a magyar hátamon

az átírtat, amit szégyellni kell, azt viszem,
és sosem jutok el Londonba, mert messzi, messzi
Ferihegy gyalog, felszáll közben nélkülem, elmegy
a nyomor turbulenciáin át a repcsi

engem tehát ne várjatok odaát, akik nem is
vártatok, mert csak itt található leszek
itt üt szíven minden ócska frázis, mindegy, jöhet
árulás is..., ugyanarra itt mondok igent, majd nemet

LEGYÉL MAGYAR

Legyél magyar! Az megtanít,
hogyan beszélj, ha mondani nem mersz.
Csak a kihálás jön nyomodban és
az értetlen arcú ész,
meg pörkölt-szaftos szájú szólamok.

Legyél magyar! Az elvadít
végül magadtól is, hogy lenézd és utáld,
mint jobbra-balra seggnyalót,
mint melldöngető kukát, magad,
ki elárult és mára elfelejtett.

Legyél magyar! Az elszakít,
az életfa minden rostját kitépve:
önkéntes homlokodra írja
mások értékeit, s te hidd csak,
mint hízó az ólban, hogy szeretnek.

AZ OSZLOPOS SZENT MAGÁNYA

Látom ám, oszlopon állok,
szent vagyok, és körülöttem
az anyagiságtól kiégett a fű.

Nem vagyok erre, se arra,
Istennel, mint a tej, oltva
szónoklom: „Én vagyok tenmagatok!”.

Gyertek hát, lomis cigányok,
bölcészek, művészek,
gyertek esztergályosok,

földművesek, ti néhány, maradék,
árufeltöltők, vállalkozók,
meg mindenki, gyertek!

És vegyétek észre, hogy van bennetek
valami közös: mindnyájan megálltok
a szagom körén túl.

Márton László és Schilling Árpád levelezése a Katona József Színházban színpadra állított Faust megszületésének kulisszatitkaiba avat be, a műfordító kommentárjaival. Az újabb levelekből kiderül többek között, miféle szajhák voltak Goethe értelmezésében a Lamiák.

MÁRTON LÁSZLÓ

Műfordítói levelek Schilling Árpádhoz

(részlet)

A Lamiákkal, illetve a nekik írt replikákkal dolgozni igazi öröm volt. Rövid, szaggatott daktilus-sorok váltakoznak az ördög szájába adott laza madrigálversekkel. Az előadásban a Lamiák érettebb nők, és eszük ágában sincs megkergetni Kulka Jánost.

(2014. június 11.)

Kedves Árpád,

küldöm a Lamia-epizódot. A Lamiák a római néphit szerint sírok közt női alakban bujkáló, vámpírszerű, vérszívó lidércek voltak. Goethe azokkal a kis olasz kurvákkal azonosítja őket, akiket itáliai utazása során ő maga is közelről megismert, és akiket a Római elégiákban is megörökített, kevésbé szatirikus célzattal, mint itt.

Az Oreas afféle gránittündér, Goethe leleménye. „Az ősközet részeként” elhatárolódik a vulkanikus tevékenységtől, és lenézi a nála fiatalabb vulkanikus kőzeteket.

Barátsággal
Laci

Tíz perccel a fönti levél küldése után még ez is eszembe jutott: Empusa pedig egy mumus jellegű rém volt. Az ókori édesanyák vele ijesztgették a kisgyerekeiket.

Laci

2014. június 23-án tudatta velem Schilling a húzási tervét: elhagyja a második részből a teljes 1. felvonást, valamint a 4. felvonás elejét és az 5. felvonás végét. Ekkor döntöttem el, hogy az 1. felvonást fordítom a munka legvégén.

(2014. június 24.)

Kedves Árpád,

köszönöm, ezt valóban fontos tudnom. Egyelőre, azt hiszem, nem vagyunk időzavarban. Én folyamatosan haladok, rövidesen meglesz végig a Klasszikus Walpurgis-éj és ezzel a teljes 2. felvonás. Utána vagy visszakanyarodom az 1. felvonáshoz, vagy továbbhaladva belekezek a 3. felvonásba; ez attól is függ, hogy Neked mi volna jobb. (Én szívem szerint inkább a 3. felvonáson dolgoznék, mert az 1.-sőben kirívóan sok értelmezési nehézség van, és azt a munkafolyamat későbbi fázisára halasztanám. Te is erre biztatsz, ha jelzed, hogy nem fogod használni.)

Barátsággal

Laci

***

[2.3.4.2 – Részlet]

[Még mindig A PÉNEIOS FELSZŐ FOLYÁSÁNÁL,
mint előzőleg.]

MEPHISTOPHELES *(a sík terepen)*

Német boszorkákkal jól boldogultam,

De ezekkel itt állok elfogultan.

Csak jobb az ördögnek a Block-hegyen:

Ott jól érzi magát, bárhol legyen.

- 7680 Ilsensteinen Ilse néni vigyáz,
Heinrich-magaslaton Heinrich csatáz,
Két Schnarcher-csúcs zaja Elend faluig ér le,
És mindez készült ezer évre.
De itt szegény ördög nem tudja,
7685 Hogy fejét a talaj magasba mikor dugja.
Jókedvűen sétálgatok a völgyben,
És egyszercsak felmagaslik mögöttem
Egy hegy!... na jó, hegynek nevezni túlzás,
De ahhoz épp elég e turzás,
7690 Hogy szfinxeimtől elválasszon,
S a völgyben itt meg ott tüzet fakasszon! –
Még izgat – nedves tőle minden pórus –
A bevállalós, pajzán kórus.
Gyerünk, nyomulni! – Mert aki nyalánk,
7695 Bárhol van is, felszed valami lányt.

LAMIÁK (*Mephistophelest maguk után csalogatva*)

- Csak hívd magadhoz,
Máris elüldözd,
Előbb felizgasd,
Aztán lehiggaszd,
7769/A Végül kitikkaszd
7700 Az öreg bűnöst.
Az meg tök vicces,
Hogy akar, de hiába,
Ránk sántán is les,
Merev a lába,
7705 Csorog a nyála:
Jól megbűnhődik,
Amíg vergődik.
Amit nem bánunk:
Hogy fut utánunk!

MEPHISTOPHELES (*megettorpan*)

- 7710 Átkozott sors! Csalóka inger!
Ádám óta sok rászedett pasinger!
Öregsziünk, ám bölcssek leszünk-e, mondd!
Nem voltál eleget bolond?
E népség nem téveszt meg minket!
7715 Látsz befűzött derekat, vastag sminket.

Egészséges dolgokkal nem szolgálnak,
Ahol hozzájuk nyúlunk, ott szétmállnak.
Mindezt a férfi látja, hallja,
És mégis táncol, ha fütyül a szajha.

LAMIÁK (*megállnak*)

7720 Vigyázzatok! Kezd elmenni a kedve.
Menjünk közel, másképp megmenekedne.

MEPHISTOPHELES (*elindul feléjük*)

Gyerünk! A kételkedés torkán
Nem kell emésztődve lemenni;
Hiszen ha nem volna boszorkány,
7725 Ki az ördög szeretne ördög lenni?

LAMIÁK (*igen kedvesen*)

Fogjuk közre ezt a hőst!
A vágy benne egyikünkért
Megmutatkozik erőst!

MEPHISTOPHELES

Mihelyt kihunynak a fények,
7730 Látszotok szép női lénynek:
Látványotok ízlést nem sért!

EMPUSA (*odatolakszik*)

Én sem sértem az ízlést! Mint ilyet,
Fogadjon szívesen, aki meg nem ijed.

LAMIÁK

Ez már nekünk is több a soknál!
7735 Folyton ránk ragad, mint a póknyál!

EMPUSA

Üdvözl Empusa mama;
Keze helyén számárpata!
Neked, öcskös, csak lólábad van, süsd meg!
De én így is lovaggá ütlek.

MEPHISTOPHELES

7740 Azt hittem, nincs itt ismerős,

De sajnós csupa rokon ez, meg ős!
Egész családja a pofámra mászik
A Harz-hegységtől a régi Hellászig!

EMPUSA

Átváltozhatnék sokmindenné,
7745 Ami repertoáromat kitenné;
De most, hogy húljön szívedben a kamra,
Szamárfejet rakok nyakamra.

MEPHISTOPHELES

E népségnél – főág vagy oldalág –,
Úgy látom, számít az atyafiság.
7750 De akármit hozzon az alkalom,
A szamárfejet mégsem vállalom!

LAMIÁK

Hagyd ezt a mocskot! Ő azon megütközik,
Mi szépnek és jónak mutatkozik.
Mi szépnek és jónak szeretne lenni,
7755 Ha ez jön: eltűnik – és ennyi.

MEPHISTOPHELES

Ez a sok rokon kicsi lány
Szintén gyanús: aszott, sovány!
Mit rózsás arcukon a kéj
Leplezni próbál, félek, hogy fekély.

LAMIÁK

7760 Sokan vagyunk! Próbálj ki minket!
Hajrá! És ha a szerencse kitüntet,
A főnyereményt magadhoz veszed.
Hát nincs tebenned semmi becsvágy?
Ilyen szánalmas puhapöcs vagy?
7765 Felvágysz és játszod az eszed? –
Végre vet egy pillantást rátok.
A maszkokat ledobhatjátok!
Jöhetnek az igazi arcvonások!

MEPHISTOPHELES

A legszebbet választom! Ő a cél!

A költői verseny XIII. A vendég VASZILIJ BOGDANOV versei

*Alberto Caeiro súg a túlvilágról, és ismeretlen kéz fogta,
láthatatlan toll jegyzi be Vaszilij Bogdanov szibériai füzetébe*

1. A szerelmes pásztor homályos árnya

Vendég vagyok, akit nem várt senki,
szerelmes pásztor homályos árnya.
Ne faggassatok mostani alakomról.
Fénysugár vagy gömb vagyok? Olyan mindegy.
Se kezem nincs, hogy tollam foghassam,
sem szám, hogy bort igyak veletek.
Elértem a vágyott teljességet,
gondolatok vibrációjaként
kerenghetek a sötét éjszakában.

2. Annyi vagy, amennyi látszik belőled

egy régi dal visszhangja
Misztikus vagy,
mindenbe valami más jelentést látsz bele.
Mindennek rejtett értelmet tulajdonítasz.
Titkokat képzelsz mindenbe, amit meglátsz.
Mintha csak azért látnál mindent,
hogyan valami mást láthass.

Az én szemem –
amíg volt szemem természetesen –,
csak látásra való volt,
s mindannak, amire ránéztem,
nem volt semmi jelentése.

Láttam, és rögtön meg is szerettem, amit láttam,
és azonnal el is felejtettem,
hiszen tudtam, valaminek lenni annyi,
mint nem lenni semminek,
nem jelenteni semmit.
Tudtam, valaminek lenni azt jelenti,
hogy nem lehetsz megmagyarázható,
se így, se úgy,
csak annyi vagy, amennyi látszik belőled.

3. Tükör vagyok, megmutatlak titeket, nem tévedhetek...

Mi látszik tehát belőletek, barátaim,
Tahitin, a fénylő szigeten,
ahol láthatatlanul is jelen vagyok életetekben,
és ahol, a költői falanszterben,
annyit emlegetitek balszerencsés mesteretek,
az árnyak honában bolyongó pásztort,
a soha nem is létezett nyájak őrizőjét.
Hízhatna a májam, annyit dicsértek,
persze ha lenne májam, de nincs.
Momentán egy gondolatoktól villódzó,
boldogtalan fénygombolyag vagyok,
de érzékellek titeket,
tükör vagyok közös életetekben,
és a tükör mindent megmutat,
nem tévedhet soha.
Boldogok vagytok a falanszterben,
és kiteljesíthetitek életművetek.
Már nem gátol semmi.
Írjatok és éljeteztek szabadon.

4. Mirandolina színháza

A legnagyobb élményt közös életetekben
Mirandolina színháza jelentette.

Én pisztolylövés-rövid életemben vidéken éltem,
az Isten háta mögött,
nem voltam színházban soha.
Néhány vándortársulat előadását csodálhattam,
cirkuszi porondon. Ez volt minden.
Kissé úgy voltam ezzel, mint az arab bölcs,
aki Arisztotelészt fordítva találkozott a színházzal,
és nem értette.
Nem is érthette, hiszen az ő korában,
kultúrájában ismeretlen volt a színház.
Nem tudta, mi az.
A Mirandolina maorikkal előadott
Antigonéja megdöbbsentett,
Lear királya elborzasztott,
A fősvényen jókat derültem,
elméláztam a Rómeó és Júlia halálán,
s elhatároztam, ha még engedí eröm,
amely most, fénysugárként ide-oda lobbanva is
végtelennek tűnik, drámát fogok írni,
illetőleg súgni fogom neked, drága Antónia,
és te mintegy transzban írod le majd.
Drámám címe A felfedező lesz,
és Magellánról fog szólni,
aki körülhajózta a földet.
Mindez misztikusnak tűnhet, de nem az.
Nem is háborodtam meg árnyéklétemben.
Tudhatjátok, hogy halálom után hosszú évekkkel
még írtam verseket,
illetve Fernando írta le, neki súgtam.
Mivel már ő is itt van velem,
Antóniónak súgok. Döntésem végleges.
Tejve báróját arra kérem,
járjon közbe a drága Mirandolinánál,
és mutassátok be majd A felfedezőt,
a Tahitin lévő görög színházakra emlékeztető,
minden égtáj felé nyitott, kör alakú színpadotokon.
Ennyit akarok még nincs-életemben.

5. A Mérhetetlen Vének

Megkísértem lejutni a föld alá,
rejtelmes birodalmukba,
de valami már
az alászállás pillanatában visszariasztott,
egy olyan érzés,
amelynek létezéséről
árnyék létemben már meg is feledkeztem,
az ismeretlentől való rettegés,
az egyre növekvő félelem.
Pedig tudtam, nem vagyok veszélyben,
nem árthatnak nekem,
ott, ahol jelenleg én tartózkodom,
nincsen hatalmuk,
jelenlétem nem is érzékelhetik,
számukra én nem látszom,
tehát nem létezek.
És mégis,
az egyre nyomasztóbb félelem
erősebb volt, mint a kíváncsiság,
és visszafordultam.
Érdekes, környezetetekben
ez a rugóként összeszorító félelem elillant,
mintha nem is létezett volna soha,
ez minden jel szerint
az alkimista ősméltól örökölt
és Ricardónak ajándékozott fekete
varázstükör hatása lehetett,
melynek védőhálója megvéd titeket.
A Mérhetetlen Vének gondolatai
nem hatolhatnak át,
nem befolyásolhatnak titeket,
nem vagytok veszélyben,
élhettek, írhattok nyugodtan, testvéreim.
De a Hold Arca nevű bálványt
ne látogassátok többé.
Érdekes, a tükör ott is védett.

Véletlenül Lídia zsebében rejtőzött,
amikor először láthattatok
a bálvány fölött láthatóvá váló,
repdeső, szárnyas polipokat,
és ők is láthattak természetesen titeket,
és mély álmodat bocsátottak rátok,
amelyből, ha nincs Lídiánál a tükör
bizonyára nem lett volna felébredés.
De a tükör megvédett,
és meg is fog védeni,
éppen ezért tanácsolom,
ne látogassátok a bálványt,
hagyjátok a véneket,
éljék a maguk titokzatos,
számokra amúgy is fölfoghatatlan életét,
s inkább a költészet végtelen hatalma
nyűgözzön le.
Ezért, és csakis ezért érdemes élni!

6. Ők féljenek!

Vaszilij Bogdanovnak

Leírtam valamikor, a nyáját őrizve,
a nem is létező nyáját,
hogy zúdulnak a lovasok a síkon,
feltartóztathatatlanul zúdulnak,
a szirtcsúcson álló vár felé,
a vár zárt idéztem valakitől,
valamilyen szövegből?
de már nem emlékszem, kitől, honnan.
Csak a szabadság érzésére emlékszem,
amit a minden égtáj felé nyitott síkság keltett bennem,
a síkság, amelyen zúdulnak előre a lovasok,
megállíthatatlanul robogtak.
Most, Szibéria végtelen síkságán és rengetegekben,
melyek fölött fénygombolyagként pörögtem,

újra eltöltött ez az érzés,
a szabadság érzése,
a szabad terek mámorító távlatai.
Mondtam is rögtön,
a beidegződések, igen: *a vár zárt*,
csak tudnám, kitől idéztem akkor!
Hát nem mindegy?
Itt amúgy sem volt semmifajta vár,
miért is lett volna?
És lovasok sem zúdultak előre, gyorsított galoppban,
csak lehajtott fejjű, rabruhás alakok vánszorogtak
Szibéria végtelen terében,
és valahol, a földalatti járatokban,
ott állottak ugrásra készen a rájuk várakozó démonok.
Egy szögesdróttal bekerített,
barakkokkal zsúfolt hely felé igyekeztek,
és akkor rájöttem, nemcsak a vár zárt –
a büntetőtábor is,
és ők ide vannak bezárva,
innen hajtják ki reggel őket,
irtsák a rengeteget,
törjék a parlagot,
s ide hajtják vissza őket este.
Ha szemeim lettek volna, megtelhetek volna könnyel,
de nem voltak szemeim,
csak gondolatok izzó gömbje voltam.
S onnan tudtam, hogy mégis a hajdani,
valaha szerelmes pásztor lényem
folytatódása vagyok valamiképpen,
hogy a gondolataim egy irányba mutattak,
és elöntött a szájalommal keveredő düh.
Mindig tudtam, hogy rosszul van berendezve a világ,
és lázadni kell az alattvalóit légerekbe záró,
üldöző, meggyilkoló zsarnoki hatalom ellen,
mindenképpen lázadni kell,
még akkor is, ha esélyeink egyenlők a nullával.
Más megoldás nincs!
A szitává lóttek helyére mások állnak,

de egyszer elfogy a lőszer,
a katonák egymás ellen fordítják fegyvereiket,
vagy ellenük.
Mi többen vagyunk, ezt ne felejsétek el soha.
Ők féljenek!

7. Sírfelirat a légben

Vendéglétünk merő gyötirelem,
együtt suhanunk át az életen.
Mögöttünk görögnek álmatag,
a végtelen ó-k, az orosz szavak.

+ *Fernando Pessoa „életének dicsőséges napja” 1914. március 8., Alberto Caeiro születésnapja, akkor ír le egyhuzamban mintegy két tucat verset A nyájak őrizője című ciklusból. Ekkor formálódik a Mesterének tekintett pásztor-költő alakja is, akit nemcsak ő, hanem a két későbbi heteroním, Ricardo Reis és Álvaro de Campos is mesterének tekint. Mindkettőjük életét, költészetfelfogását is megváltoztatja Alberto Caeiro egyénisége, mint ahogy António Mora kritikusra is végzetszerű hatással van a költészete, s ettől elválaszthatatlanul a költő egyénisége. Mesteréről szóló írásában, amelyet előszónak szánt a korán elhunyt költő összegyűjtött verseihez, Ricardo Reis megállapítja, hogy „Alberto Caeiro életéről nem sokat lehet mondani, mivel semmi elmondásra érdemes nincsen benne. Versei alkotják az életét. Egyéb esemény nem történt vele, és egyáltalán nincsen élettörténete. (...) Életműve a pogányság maradéktalan visszaállítását testesíti meg. A lehető legteljesebb formájában, úgy, ahogyan sem a görögök, sem a rómaiak, akik megélték, és ezért nem gondolkodtak róla, nem voltak képesek kiteljesíteni!”+ A Vendég című ciklusban, kihasználva ama lehetőséget, hogy halála után is szólhat, először a többiekről ír, akik életének tanúi, majd Mirandolina színházáról, ami leginkább meglepte a tahiti kommunában, mivel önhibáján kívül nem ismerte a színházat. Bogdanovnak ajánlott verse biztatás is, kiállítás a megalázottak és a megszorítottak mellett. – Tatjana Bogdanova*

Függelék. A Lear király Tahitin

Közben alakul közös életünk,
sötét szonáta.
Most Tahitin vagyok. Nyár van.
Sodor a vágta.

Mirandolina színházában megy
a Lear király.
Öreg maori a címszereplő.
Szárnyszegett sirály.

De mikor ellenszegül, dacosan,
mintha megnőne,
enigmatikus energiákban
megmerítődne,

mintha víg szellők adnák erejét,
haragvó tenger,
leszámol földi hívságokkal,
félelmeinkkel.

Átveszi lassan az irányítást,
mennydörgő hangon,
túl szerepeken, túl rituálén,
minden parancson.

Elhisszük néki, hogy birodalmát
elvesztett király,
ki a mindenség vad erőivel
bátran szembeszáll.

A bennszülöttek szorongva nézik.
A végső magány
sodorja őket. Átéli gyászát a
néma tartomány.

Bűvöli őket mindörökre a
színház varázsa.
Egyedülálló Mirandolina
élő színháza.

Most Tahitin vagyok. Nyár van.
Sodor a vágta.
Közben alakul közös életünk,
sötét szonáta.

+ Itt már kibomlik a vízió, a költő Tahitin van egy színházi előadáson (?), Mirandolina, portugál színésznő, Tejve tizenegyedik bárójának szerelme rendezi, bennszülöttekkel a Lear királyt. Az élmény forró, és minden részletében bámulatosan hitelesnek tűnik, mégis nyilván fikcióról van szó, legfeljebb képzelegetett Szibériában Polinéziáról, csak hogy épp a hitelességre való makacs törekvés, a biografikus adatok sűrű hálója, élete tényeinek mániákus versbeírása, a valóság rögeszmés megejtése miatt. Vaszilij Bogdanov verseit elég nehéz „fikciós irodalomnak” felfogni, de úgy látszik, ilyen is van, s ha az öndokumentációról nem is mond le, itt, végeredményben, túlzás nélkül, játékos ál-öndokumentációról beszélhetünk. A fenséges maori Lear király felidézése, s a bennszülött nézőközönség döbbenete mindenesetre felejthetetlen, utána egy jegyzetben azt tervezi, hogy regényt ír Tahitin átélt élményeiből. Hátha előkerül még ez a regény is, vagy legalább néhány töredéke. Eddig egyébként nem is tudtam, hogy nagyapám prózát is tervezett, pláné írt volna... Olyan keveset tudunk, még könyvtárának is lehetnek rejtett titkai. És a kerti házban is körül kellene néznem, hiszen kora tavasztól késő őszig ott dolgozott, sőt néha – hiszen a ház fűthető volt – télen is heteket töltött itt. Lehettek titkos rejtekhelyei, melyeket még fel kell fedeznem. – Tatjana Bogdanova

KOVÁTS JUDIT

Elszakítva

(regényrészlet)

Előd tabu, a nevét sem szabad Médi előtt kiejteni! Idegösszeomlást kapott, amikor Berti a halálhírt megtelefonálta neki” – kötötte még otthon, Nádasdon Zsuzsa lelkére anyja. Külsőre azonban Médi nénin az idegösszeomlásnak a nyoma sem látszik, bár tény, hogy az égvilágon semmi, még egy árva fotó sem akad a lakásban, ami Elődre vagy Berti bácsira emlékeztetne. Bár az is lehet, hogy óvatosságból tüntette el őket, hiszen egy ludovikás egyenruhában feszítő fiatalember és egy vezérkari ezredes fotója még Médi nénit sem igen mentette volna meg az oroszoktól. „Bertinek, amikor hazajön, itt kell találnia engem!” – ez volt az egyetlen, amit a megérkezésükkor mondott, és a fájdalmára utalt, de azzal, hogy most már itt leszek nekem ti is, gyorsan témát váltott.

Igaz, András és Anna vasárnaponként szokott csak jönni, de olyankor az asztalt körbeülve már majdnem olyanok, mint egy igazi család. A hétvégék mindig jók, de akkor a legjobbak, amikor Zöldhalom-pusztáról szeretetsomag érkezik, s Miki bácsi jóvoltából a piros csíkos vászonzsák megtelik finomliszttel, mert olyankor dampfnudli készül, s akár még barátot vagy barátnőt is lehet hívni. Médi néni fiúkkal, lányokkal egyformán szót ért, mindenkit tüchtignek talál, ha pedig akad egy felvidéki ismerős az illető családjában, egyenesen elolvad tőle.

A Fasori gimnáziumban tanuló Imit a szintén odajáró árvaházi fiúk révén Anna fedezte fel, s amikor kiderült, hogy nagyanyja Wildner, elcipelte a soron következő dampfnudli-partira. Imi apja Zsófi néni fia a második házasságból – így mutatta be, amire Médi néni rögtön izgalomba jött, és elkezdte neki meg Andrásnak magyarázni, hogy Zsófi apátok unokatestvére, egyúttal Anna apjának másodunokatestvér-nagynénje, úgyhogy Imi nektek másodunokatestvéretek, Annának ellenben harmadunokatestvér-unokaöccse, vagy valami ilyesmi, legyintett, miután a felvillanyozódást követően reménytelenül belegabalyodott a rokonság bogozásába.

Probstner Zsófi szépségéről, amelyet első férje, a festő a lilaruhás képen megörökített, legendák keringenek a családban, de ő sem a képet, sem magát Zsófit soha nem látta, és amikor Imi Médi néni érdeklődésére azt mondta, hogy a nagymama itt, Pesten a művészotthonban él, jó egészségnek örvend, és igen, már elmúlt kilencven éves, kiszaladt a száján, hogy olyan lehet, mint egy múmia. Médi néni soha nem nézett rá olyan csúnyán, mint akkor, de hál' Istennek Iminek öt lánytestvére van, s azzal, hogy elkezdte sorolni őket, kimentette szorult helyzetéből.

Imi olyan udvarias, akár egy lord, de a maga módján azért beleváló gyerek. Rengeteg viccet tud, egy csomót ő maga talál ki. A nudlievő versenyben a győzelem érdekében direkt olyanokat mondott, amik elveszik az étvágyat, de bennük emberére akadt, csótányok, patkányok és csúszómászók meg se kottyantak nekik, a hulla gyomrából mákos metéltet ebédelő boncorvosnál azonban Anna sápadtan állt fel az asztaltól, és András – azzal, hogy Médi néni szerencsére kiment, és nem hallja ezt a sok ocsmányságot – követte. Az ő gyomra is háborgott, de erős akarattal mindent le lehet győzni, és nem mozdult, amíg Imi be nem kanalazta a tálból a maradékot, s győzelmeivel eltelve, huncut mosollyal szája sarkában, elégedetten hátra nem dőlt. A vicceivel vagy azok ellenére is tetszik neki a fiú, sajnos azonban az nem akar róla tudomást venni, Annát bővíli a szemével. De nem ért a lányokhoz, mert gilisztákkal és hernyókkal senkinek nem lehet imponálni, s különben is látszik, hogy Annának András a mindene. És fordítva, András szándékosan lép és fordul úgy, hogy megérinthesse Annát, aki olyankor mindig elpirul.

Amikor Anna az örményektől ingyenjegyet kapott, és elmentek az Operába, András a villogó feketeszemű Aramot majdnem megverte. Fogalma sincs, min szólalkoztak össze, csak arra lett figyelmes, hogy lökdösik egymást, Anna meg közéjük áll, és azt mondja, hogy „soha többé nem megyek veletek sehová”, amivel sikerült leszerelnie őket, de utána jeges hallgatásba burkolózva mentek végig az Andrásy úton, s amikor Annától elváltak, Andrást hiába faggatta, csak annyit mondott, hogy Médi néninek erről egy szót sem. Boszszús volt rá, amiért nem avatta be, de eszébe sem jutott árulkodni, különben is András jó testvér, és Anna is majdnem olyan, mintha a nővére lenne, s ő boldog, amikor magukkal viszik a jégpályára, a cirkuszba, a délutáni előadásra, vagy ha semmi pénziük sincs, akkor a Városligetbe, ahol repül az idő, mert mindig akad valamilyen lát-

ványosság. Az Orczy-kertben vagy az Angol-parkban is szeret velük bolyongani, és szeret a Ferenciek terén meg a Váci utcában kirakatokat nézegetni. Nagyritkán felülnek a földalattira vagy a villamosra is, de legtöbbször gyalognak. Órákon át, de nem baj, mert minden fáradságot megér, amikor hétfőn reggel kivághatja a lányoknak, hogy a jégpályán, az Operában vagy éppen a Hármashatárhegyen volt a műgyetemistákkal, mert ha úgy tesznek is, mintha nem érdekelné őket, tapintható az irigységük, s bármennyire restelli a kérdést, nem állja meg, hogy mellesleg ne biggyessze még hozzá, hogy beültették egy Vöcsökbe is, ami egy igazi vitorlázó repülő. Azt már nem mondja, hogy csak a hangárban ülhetett bele a Vöcsökbe András tankörtársának köszönhetően, aki vitorlázó, és azt sem mondja, hogy valószínűleg először és utoljára járt fönn a hegyen.

Pedig Médi nénihez hasonlóan neki is úgy megizmosodott a lába a mindennapi gyaloglástól, hogy fölfelé is igazán jól bírta, és Nándi feleslegesen ültette föl a biciklire, és Andrásnak sem kellett volna atyáskodnia, amikor kiadta a jelszót Annának, hogy gólya viszi a fiát, de még tiltakozni sem érkezett, kezüket egymásba fonva fölkapták, és már vitték is. Közben nevettek, és ő visszanevetett rájuk, és arra, hogy nem nehéz-e, legyintve válaszolták, hogy a hátizsák nehezebb nála, és ez a hegy a Risynek, a Krivánnak vagy a Karbunkulusnak a hóna alá beférne, mégis, egy idő után már nem volt olyan kényelmes a karjukon ülni, és a gyalogút is elkeskenyedett, úgyhogy gondolt egyet, és leugrott. András leszidta a hirtelenségért, mert kis híján orra esett, de fönt a hegyen olyan szép volt minden, hogy hamar megbékélt. Alattuk a város liliputivá zsugorodott, a Duna akkora volt, mint a lányok hajfonatában a szalag, a gyufaskatulyányi házak között cérnaszál vékonyságú vonalak vágtak rendet, a romokból semmi nem látszott, s a távolból épnek tűnt egész Budapest.

Kicsit elfáradt a nap végére, de más baja nem volt, otthon Médi néni mégis félrevonta Andrást, és suttogva, hogy ő ne hallja, azt mondta, hogy máskor nem engedi el velük ekkora túrákra. Médi néni azonban nem tud suttozni, és neki jó a füle, így minden szót hallott, de Médi néni szava szentírás, ezért felesleges lett volna magyarázkodni, hogy egyáltalán nem érzi rosszul magát, s különben is, ő sosem érzi rosszul magát, de olyan jó semmit sem csinálni, csak feküdni összekucorodva, és addig bámulni mereven a tapéta virágait s indáit, amíg homályos halmazzá változnak, s a faltól elválva lebegni nem kezdenek.

„Szeretek itt lenni, Médi néninél igazán jó sorom van, és az iskolában is jó jegyeket szereztem eddig. Az Operaház maga a csoda, Andrásék elvittek engem is, a Hamupipókékat láttuk a firenzeiek előadásában, olyan jó lenne táncosnőnek lenni” – írta Nádasdra a Médi néni által megkezdett szokásos heti levélben, de szerencsére időben észbe kapott, hogy ha túlon túl lelkesedik, meg találhat sértődni otthon, és lehet, hogy honvágyat illene érezni, ezért odabiggyesztette még azt is, hogy alig várja a szünidőt és a találkozást.

Nem arról van szó, hogy nem vágyja látni apját, anyját és a nagyanyját, de a trágyaszagot utálja, Bogumiltól fél, s nem akar többé anyjával házról házra járva kuncsorogni, hogy „köszönetet mondunk, amiért meg tetszettek őrizni a komódunkat, asztalunkat, darálónkat vagy édesapa kabátját, de most már nekünk is szükségünk lenne rá, s hálásak lennénk, ha vissza tetszenének adni”.

A kúriának kiszedték az összes ablakát és ajtaját, az ő fehér szobájának közepén az oroszok és az utánuk beköltözők tüzet raktak, s a falak olyan kormosak, mintha gránátot robbantottak volna benne. Már bánta, hogy titokban beosont, mert ő nem egy fakír, mint nagymama, aki kiül a majori lakás ajtaja elé, s onnan néz a dombtetőre, rossz időben meg az ablakból bámulja az egyre fogyatkozó falakat. Vele ellentétben ő még az utcára sem szeret kimenni, hiszen sosem tudni, mikor bukkan föl valaki, aki rugdosni kezdi, mint a két fiú akkor reggel, iskolába menet.

Nádasddal ellentétben Budapest még a Dunába robbantott hidakkal is izgalmas nagyváros, Kassa tízszer beleférne, a Duna sokszorosa a Hernádnak, és az Opera, a színház és a Hármashatárhegy a műrepülőkkel csupa olyan dolog, amikben, ha otthon marad, soha nem lehet része. András és Anna révén egyetemisták és nagy gimnazisták között forog, akik nem nézik ki maguk közül, különben is, itt senki nem ismeri a Wildnereket.

Azon a júniusi délutánon Médi néni kezében a Magyar Nemzettel várta haza az iskolából, de le sem érkezett cihelődni, máris visszaküldte a Németvölgyi úti újságoshoz még egy Új Magyarorszáért is, mondván, hogy amit abban írnak, azt el lehet hinni. A Littmann professzorról szóló cikk volt az, amely reggel óta izgalomban tartotta, s amelyet egymás után kétszer felolvasott neki is.

Médi néni felnőttnek tekinti őt, s a felolvasás végére érve, pillantását merően rászégezve azt kérdezte, hogy „Mit szósz hozza?”, semmitmondó hümmögése után pedig, hogy „Te mit szeretnél?”, amire hirtelenében azt válaszolta, hogy neki mindegy, de rögtön meg is bánta, mert azért mégis jó lenne, ha nem kékülne, lilulna semmije, s otthon anyja nem nyugatná folyton a hogy érzed magaddal, és egy tüsszentés miatt nem rohanna orvosért. A hiányzó eret nem lehet pótolni, mondta Pozsonyban a híres szívspecialista, akihez ötéves korában, Jónap doktor diagnózisa után elvitték, de anyja ebbe soha nem fog belenyugodni.

Amikor a Szurdok oldalában elváltak, és megindultságát leplezve apja tréfásan azt találta mondani, hogy Beneš akárhányadik dekrétumának köszönheted, hogy anyád ennyi időre elengedett maga mellől, nem járt messze az igazságtól, mert ha nem vonják meg a magyaroktól a betegbiztosítást és a kórházi kezelést, anyja nem törődött volna azzal, hogy megfosztották őket az állampolgárságtól, és az sem érdekelte volna, ha a szlovák iskolákban hottentotta nyelven folyik az oktatás. Amikor azonban kihirdették azt a dekrétumot, aminek elfelejtette a számát, mert annyi van belőlük, hogy azokat még apja sem képes megjegyezni, kétségbeesve suttozta este az ágyban, hogy se kórház, se szanatórium, se magánorvos, mégis mi lesz, ha történik veled valami? Aztán meg azt emlegette, amikor hazaszökött a kórházból a tifuszos osztályról, és Jónap doktor annak ellenére, hogy akkor jött haza Auschwitzból, és nem praktizált, mert a rendelőjét elfoglalta valami szlovák orvos, mindennap meglátogatta a Mészáros utcában, és sikeresen kikezelte. Ő volt az utolsó orvos Szlovákiában, aki nem törődött azzal, hogy valaki zsidó vagy keresztény, szlovák vagy magyar, csak gyógyított, de Jónap doktor meghalt, és már nincs kihez fordulni. Specialistához nemhogy Pozsonyba, sehová sem mehetnek, mert a magyar orvosokat elbocsátották, a szlovákok meg féltik az állásukat, vagy olyan kivagyiak, hogy szóba sem állnak velük.

Nem szándékosan hallgatózott, de a majori lakásban nem lehetett nem meghallani azt is, amit egymás között suttozva beszéltek. „Higgyen a két szemének, a gyerek jól van, és erős”, dörmögte apja, s az ostrom alatt a hónapos pinceéletet emlegette, amely nem ártott meg neki, utána meg azokat a heteket, amikor egyikük kórházban, másikuk börtönben volt, s András-sal magukra maradtak, de ő tízéves létére férfiként állta meg a helyét, amire büszkén húzta ki magát a sötétben. Végül, nagy

nehezen, anyja is megnyugodott, amit abból lehetett tudni, hogy azt mondta, Médinél valóban jó kezekben lesz.

Az újságcikk, amely szerint Littmann professzor a Szent János Kórházban világszenzációnak számító érátültetéseket hajt végre, Médi nénit olyan izgalomba hozta, hogy sürgönyözött Miki bácsinak, amint tud, jöjjön Pestre, mert fontos ügyben beszélnie kell vele. Miki bácsi barátai a Zöldhalom-pusztára költözéssel megfogyatkoztak ugyan, de azért vannak még összeköttetései a minisztériumban, és ismerősei is akadnak, akiket sorra végigjárt, s rátalált Eisert doktorra, aki természetesen felvidéki, a háború előtt Késmárkon volt sebészorvos, utána azonban kórházzról-kórházra lökdösték, és műteni sem engedték, pedig angol szakirodalmat olvasott, és úttörő eljárásokat alkalmazott. Amikor teljesen ellehetetlenült, és magyarként sehol sem kapott állást, átszökött a zöldhatáron, s most itt van, és Littmann professzorral ismerik egymást, és szívesen beajánlja neki a gyereket – sorolta Miki bácsi Médi néninek, akivel madarat lehetett volna fogatni.

Megállapodás szerint Médi néni hetente ír levelet Nádasdra, amihez ő is hozzábiggyeszi a maga pár sorát, most azonban egy hosszú, sokoldalas beszámoló születik, a biztonság kedvéért két példányban, az egyik 90 filléres bélyeggel postán megy, a másikat az újságcikkkel együtt ő viszi személyesen. Már csak három nap van hátra addig, szombaton bizonyítványosztás, másnap indulás. Direkt vasárnap, mert András szerint a vasárnap a határőröknek is vasárnap, kevesebbet járőröznek, és nem annyira éberek, úgyhogy ez a legideálisabb a szökésre. „Ideális, ideális” – ismételteti magában, mert tetszik neki az éneklős, nevetős szó, közben bólogat Médi néninek, Andrásnak és Annának, akik biztosak benne, hogy problémamentes, sima útjuk lesz. Hetek óta csak erről beszélnek, és ahogy fogy az idő, úgy növekszik az izgalmuk. Ő velük izgul, mert alig várja, hogy a Domáska oldalából meglássa a falut és – akkor is, ha már nem az övék és csak nézni szabad – a dombon a házat, hogy Kara farkcsó-válva szaladjon elé, apja fölkapja, anyja pedig puha csókot nyomjon az arcára, ugyanakkor zavarban is érzi magát, mert Médi néni egyre szomorúbb, s ha nem mond semmit is, tudja, hogy miatta az.

Médi néni sztreptomicint küld anyjának, mert otthon nincs orvos, aki felírná, hiszen antibiotikumból hiány van, és azon túl, hogy nekik nincs biztosításuk és orvosi ellátásuk, rendelet van

arról is, hogy csak szlovák állampolgárok részesedhetnek belőle. A feketepiacon be lehet ugyan szerezni, de aranyáron, és nekik otthon nincs már mit eladni. A sztrepomicinre anyjának nagy szüksége van, mert a köhögési rohamok, amelyek eleinte még ritkák voltak, egyre sűrűsödnek, és a háta is fáj, csak nehogy tbc legyen belőle – írta Médi néninek legutóbbi levelében.

A biztonság kedvéért András a gyógyszeres órá bízva, mondván, ha netalán elkapják őket, egy gyerekkel a határőrök elnézőbbek. Egy kicsit mérges a legyerekezésért, de a megbízatásra büszke, s némi gondolkodás után a szürke alumíniumdobozt pulóvere uj-jába, a hátizsák mélyére rejti. A sztrepomicin, a Littmann professzorról szóló újságcikk és Médi néni levele mellett lapul még valami a hátizsákban: újságpapírba csomagolt ajándék apjának, amiről hiába faggatja András, semmit nem árul el.

Tanév végén összeállnak mind a Kassa, Terebes, Rozsnyó, Eperjes, Igló környéki diákok, úgy szöknek hazafelé. Zömében középiskolások, de akad közöttük jó pár egyetemista és olyan kisiskolás is, mint ő. Pestről egy tucatnyian indulnak, de Miskolcon fölszállnak hozzájuk még egyszer annyian. Rangidősként András a kalauz, de kisebbek, nagyobbak egyetértenek vele, hogy biztonságosabb Újhely, mint Hidas felé szökni, mert az kisebb határátkelő, következésképp kevesebb a határőr is. – A magyaroktól nem kell tartanunk, ha elfognak, mondanak egy hegyi beszédet, és elengednek, a szlovákok ellenben bevisznek a laktanyába – tart egy kis eligazítást András a vonaton. – Aki nincs tizennyolc éves, az semmitől ne féljen, mert úgysem tudnak vele mit csinálni, mindenki más, ha huszadszor kérdezik, akkor is azt válaszolja, hogy rokonlátogatóba szökött. Akinek nincs itt senkije, találjon ki magának egy újhelyi nagymamát vagy nagybácsit!

Ezzel jól elszórakoznak egy darabig: ő Médi nénit rögvest elköltözteti Pestről, és megteszi nagymamának, amire András vigyorogva bólogat, Anna pedig Miki bácsit rakja arrébb párszáz kilométerrel, mondván, hogy a Hegyalján biztosan tetszene neki, mert sokkal jobb szőlőt termelhet és bort csinálhat, mint a pusztai homokon.

Budapestről a vonat bő öt óra alatt teszi meg az utat, s éppen delet harangoznak, amikor becsühög velük az állomásra. Az ál-

lomás épületéből kilépve Andrással az élen végigyalognak a hosszú főútcán, majd a városból kiérve Széphalom felé veszik az irányt. Az országút és a Ronyva közötti sávban, szénaboglyák és bokrok takarásában jó két kilométert osonnak, majd a patak éles kanyarulatában átvágnak a szlovák oldalra, s félórányi gyaloglás után szerencsésen megérkeznek Csörgőre, azaz Čerhovba, ahol fölszállnak a kassai vonatra.

Minden simán megy, sehol nem keltenek feltűnést. András számítása a szökés helyszínét és időpontját illetően primán bevált: a szlovák határőröket, ha pásztázták is távcsövével a határsávot, vagy nem érdekelte befelé szökő csapatuk, vagy össze tévesztették őket az éppen szénát gyűjtő parasztokkal.

Már szürkül, amikor megérkeznek Nádasdra, de ő nem érez fáradtságot, anyja karjából az apjába szalad, majd a sztreptomycin után büszkén veszi elő a zsebpénzéből összespórolt ajándékot. Apja elképedését és döbbenetét látva azonban, ami kiül az arcára, és ott van a hangjában is, ahogy ő hangosan olvassa, hogy Rákosi Mátyás összes művei, fordul egyet vele a világ, de már nem lehet visszavarázsolni a hátizsákba a piros vászonkötésű, aranybetűs könyvet, és mentegezni sem mentegetheti magát azzal, hogy tót-nak csúfolták, és azt mondták rá, hogy azért köszön mindenkinek, mert nem tudja, ki az apja. Nem mondhatja, hogy amikor zakatolni hívták a templom elé, majd a temetőbe gyertyát gyűjteni a november 7-i fáklyához, mennyire boldog volt, amiért nem egy Tótországból jött idegen többé, s miközben szorgalmasan szedegette a sírokról a gyertyát, a halottak eszébe sem jutottak, gyalázatosnak és szentségtelennek pedig végképp nem érezte magát, egyedül a fáklyák jártak a fejében, hogy nagynak kell lenniük, és sokáig kell világitaniuk. Nem mondhatja el, mennyire felszabadító, jó érzés volt, amikor megszűnt kakuktktojásnak lenni, mert az a közösség, amelyhez annyira vágyott tartozni, apja szemében csordává silányult. Nem mondhat semmit, mert ami Budapesten, a mackós iskolában olyan természetes volt, az az istálló mellett, a málló falú szobában az ellenkezőjére fordult, és itt már ő is úgy érzi, hogy Rákosira tényleg nincs mentség. Szorult helyzetéből anyja segíti ki, aki az első döbbenet után összezsapja a kezét, és nevetve azt mondja, hogy „mekkora kommunistát csináltak ebből a gyerekből!”, aztán csak kacag és kacag, és mindaddig nem bírja abbahagyni, amíg kacagása köhögési rohamba nem fullad.

Utazás tréfás rímekben Magyarországon és a világ körül – ezzel a címmel jelenik meg hamarosan az Irodalmi Jelen Könyvek sorozatban **SZŐCS GÉZA** (nemcsak) gyerekeknek szánt verseskötete. A kötetben olvasható kis versek százegynéhány helyszínhez kapcsolódnak, melyek többnyire valóságosak, de akadnak köztük képzeletbeliek is. Ezekből válogattunk egy csokorra valót.

SZŐCS GÉZA

A legmagasabb hegycsúcs

Becsomagolunk ma?
kérdi a Csomolungma,
más nevén a Mount Everest,

Mount Nem Alszik,
Mount Nem Ereszt.

A gyergyószentmiklósi Pillangókisasszony

Mi, hernyók elfoglaljuk most e várost.
Isten hozta Hernyószentmiklóstra!

De hogyha a hernyók pillangóvá lesznek,
átváltozik városunk neve is
hernyóból Pillangószentmiklóstra.

És lesz benne egy pillangókisasszony,
története könnyet ne fakasszon:
arra vár, hogy hozzá visszatérjen
egy snájdig fellépésű, délceg
tengeri lepke-ifjú,
hogy visszatérjen, s bocsánatot kérjen.

Táviratok, hívások keresztül-kasul

- Halló kérem, Nagybecskerek?
Laknak ott még nagymesterek?
- Kassa marad vajon Kassa?
- Nagy tűzhányó a Cotopaxi!
- Elvisz odáig a Foto Taxi?
- Ne zavarj a hülyeséggel.
- Akárki is látogassa,
ámde Kassa marad Kassa!
- Halló, halló! jó a vétel?
- Megettem a hájat!
- És a liba,
és a liba
és a libamáját!
- Eger mellett van Ostoros!
- Ott lakik Pál, az
off-shoros.
- Képeslap jött Apától!
Bronxban havat lapátol!
- Reggelre a kecske – hétre –
megérkezett Kecskemétre!
- Hajdúban és Biharban
reggel óta vihar van!
- Te csak azt a mezőt kövesd,
melyen írja: Mezőkövesd.
- Győr, Pécs, Vác,
te meg micsinász?

Füredi emlék

Július végén az a szabál:
Balatonfüreden áll az a bál.

*

Szíveden, szemedén
szemedén, hajadon
hajadon, ujjadon
bőrödön, szemedén
melleden, bőrödön
füleden, szemedén
kiüt a szerelem
hajadon, füleden
Balatonfüreden.

Eger

Hősök védték Eger várát,
köztük nénik, s néhány kislány
s Bornemissza Gergő bácsi.
Kapitány volt Dobó István.

Hűen szolgálták királyuk,
mégsem volt már szükség rájuk.
Dobó rácsok mögé került,
s végül koldusbotra jutott:
dehát
nem mindenki tehetős,
aki hős vagy mesehős.

VARGA MELINDA tárcája

Kolozsvár és Nagyvárad között robog a vonat, vadregényes dombok, verőfényben ázó reggel. Csucsánál élénken figyelsz, pupilláid kitágulnak. Ady meg Csinszka. Mosolyogsz, szívednek kedves irodalmi páros. Sajátodként ízlelgeted a kölcsönvett tájat, mintha hozzád tartozna ez az üde, nyár végi pompa.

Aztán hátramész a büfékocsiba, hogy Biharkeresztesig kedvedre kifüstedd magadból még a lelket is, mert Biharkeresztes után Budapestig szigorú dohányzási tilalom van érvényben. Nem lehet elintézni, mint a „násuval” (a román jegyellenőrrel), a magyar kalauzok nem korruptak, nem bratyiznak senkivel, nem tudod csúszópénzen megvenni, hogy legalább Püspökladánynál – ahol negyedórát is rostokol a vonat – megengedjenek egy fél cigarettát a peronon. A vonaton mosdóba menni olyan iskolás dolog, na meg az sem mellékes, hogy kocsmabüdös lesz tőle az ember ruhája, a bőrébe is beivódik a bagóbűz. Tűrsz, olvasol, tűrsz és olvasol, már táncolnak a betűk, ahogy kanyarog, zúg-zakatul a szerelvény. A magyar puszta a végtelen idő, amelybe dohányzás nélkül bele lehet fúlni. Ilyenkor szép dolgokra összpontosítasz: a Dunára, a Lánchídra, a Parlamentre, Visegrádra, a Balatonra, irodalomra, szerelemre. Amikor az ember a vágyaival foglalja le magát, legalább nincs egyedül, de sajnos a nikotínéségen még ez sem segít. Aztán belealszol az álmodozásba, mire felébredsz, már majdnem Budapest.

A peronról kikecmeregve első dolgod, hogy rágyújts. Nem tudod nyugodtan élvezni, ahogy a cigaretta kesernyés aromája a tüdődig hatol. Több százan fekszenek a Keletinél a földön. Gyermekek. Asszonyok. Fiatal férfiak. A nők tekintetében félelem, elkeseredettség. A férfiakéban makacs elszántság. Erős nép, nem látsz elhízott, eltunyult, nyavalygó embert közöttük. Összeszorul a gyomrod. Elszégyelled magad, hogy ilyen pitiáner ügyeken akadsz fenn: Magyarország területén tilos a vonaton dohányozni.

mindig rosszkedvű jegyáros néniket. Itt minden olyan technikafüggő, te meg nem vagy jó barátságban a technikával, nem szereted az idegen masinákat, félsz mindentől, ami nem emberarcú.

Miután túl vagy a tortúrán, pironkodva iszkolsz a metró felé, jó nagy sort hagytál magad után. Isten tudja hányadszorra, de most is elrontod az útirányt, rossz mozgólépcsőre állsz, vissza kell menned. Nagy ez a város, gigantikus arcától rettegsz, akkor is ezt érzed, amikor a belvárosban sétálgatsz, ahol már mondhatni vannak otthonos, szerethető utcáid. Ha bemész valahová, buta félelem kap el, hogy észreveszik, nem vagy idevaló. Ki tudja, miért, székeley szavak jutnak az eszedbe, akcentussal kezdesz el beszélni. Furán néznek rád. Ej, de nagyon idegen vagy! Folyton hazavágyódsz.

Maros mentén araszol a vonat, a hegyek között komótosabban veszi a kanyarokat. Déda után előveszed a szvettert a bőrdönből. Ahol te születtél, nincsenek szelíd esték és forró, nyári csillagos éjszakák. Este hat után a levegőnek vasfoga van, belémar az ember bőrébe. A helyi ember nem beszél a hegyek szépségéről, legfeljebb a pityókatermésről lehet vele diskurálni, turistaszokás errefele romantikus gondolatokat szőni a tájról.

A színek élesebbek, a fenyőfák méregzöld szemükkel kettészelnek, a Maros felső folyásánál az ég türkize selyemsálként hull az ember arcára. Ismerős szín- és illatkavalkád.

Amint a takaros székeley házakat nagy udvarral, virágoskerttel meglátod, tudod, szedelőzködni kell, lassan megérkezel. Minden apró zugát ismered már ennek az útszakasznak, becsukott szemmel, a vonat váltakozó ütemű kattogásából tudod, mikor ér a szerelvény a Lázár-kastélyhoz, ahol a gyerekkori pajtásaiddal nyaranta bandáztatok. Az első szeretőd csókja is beugrik hirtelen, valahonnan a semmiből, ott érzed az ízet az ajkaidon.

A kastélykertben ismerted meg, falunapok voltak, malacot süttöttek. Végre hazakísért. Át a falun, majd a hosszú mezőn, aztán a város utolsó utcájában lévő nagy ház piros kapujáig. Szigorúan csak kapuig, mert rendes székeley leány nem visz férfit haza. Még csókolózni sem lehetett, láttad, amint a szoba ablakában libben a függöny, az apád még nem alszik, meglátta... Na, lesz ebből még itt ribillió. Aztán reggel csak annyit kérdezett: honnan szedted esze ezt a hajás huligánt? Azoknak a kamaszcsókoknak különös, buja romantikája volt. A vezetékes telefonon beszélted meg a találkát, a

csókra hívót, s közben azon izgultál, nehogy édesanyád a konyhában lévő készüléket felvegye, s kihallgassa, hová mész. Pedig csak ártatlan sétákra, a nagypiacra. Határozottan emlékszel a gyomoridegre, a lábremegésre, a bódultságra, a kék vázú biciklijére.

A vonatúttal a gyerek- és ifjúkorod minden rezdülése felidézhető: a barátnőid arca, akikkel rovásírással leveleztél, titkos postaládátok volt, sőt, egy idő után kódolt nyelven halandzsázatok egymással, a patakban fürdés izgalma, a patakban nagyszőnyeg-mosás, nagymamád almás pitéje, nagyapáddal az erdei kirándulások. Jól ismered a fenyőerdőt, sosem tévednél el benne, medvétől, vaddisznótól, viperától sem félsz. Ellenben a nagyvárosban minden erőfeszítésed ellenére elveszel. Falusi gyermek vagy még mindig. Semmi sem változott. Kolozsvár – itt kezdted el felnőtté válni – sosem lesz teljesen a tied. Folyton hiányérzeted van, izegsz-mozogsz, könnyen ráunsz a kávéházakra, folyton dühöngsz, ha dugóba kerül a troli, ha nem vált zöldre a lámpa, s ha beköszönt az ősz, nem tudod elviselni a városra ereszkedő, fullasztó füstködöt. Bosszankodásodat aztán valami mindig felülírja. Megszeretted a helyet. Elfogadtad, mint valami mostohatestvért. Egyféle otthon ez is. De zavar, hogy nincsen régi emléked, ami a várossal összekötne, ami meg van, egyetemhez, kocsmához, régi szerelmekhez, irodalmi estekhez kötődik, túl tünékeny, túl közeli.

Mégis, ha busszal utazol a városba huzamosabb távollét után, a Feleki-tetőn nagyot dobban a szíved. Ha vonattal érkezel a Kincsesbe, a Kerekdombnál már kalapál a torkodban valami.

A Monostor-negyedben sosem tévedtél el, talán mert közel az erdő. Ha bántott valami, mindig oda vonultál félre. Ezt a negyedet a kutyád is nagyon szerette, hátracsapott fülekkel szaladt a kutyafuttatón, majdhogynem gurult a dombon lefele örömeiben. Más a levegője a helynek, olyan hegyvidéki. Az erdő gyógyít, csendjével, illatával, suttogó fáival meséket idéz fel, meséket, amelyeket nagymamád talált ki, akitől ellested, hogyan lehet szépen felépíteni valamit a fantáziával. A költői léted tulajdonképpen ott kezdődött el, amikor az Egri csillagokat elmondta neked, beleszerelmesített az irodalomba. Azóta is csodálsz a memóriáját, több tucat regényt, verset tud fejből.

Vonatútba göngyölt, illatos gyolcsnyi táj lakik benned. Nyári narancsszín vankos a hegyek fölött az emlékezés. Épít, csiszol, formál, de nem alakít mássá az idő.

BEGE MAGDOLNA

Farkasszemet nézve a „látatlan idő”-vel

Szubjektív gondolatok egy könyvbemutatóról

Majd' százhusz lélek összezsúfolódva egy könyvbemutatón. Ritka jelenség. Fehér hollóként fiatalok, és nem is kevesen.

(A legtöbb magyar rendezvényt az érett korosztály maroknyi képviselője látogatja, mindig ugyanazok a kultúrát, anyanyelvet tisztelő és szomjazó kedves arcok. És mindig a remény, hogy előbb-utóbb az ifjak is felfedezik – a kötelező tanórákon túl – az irodalom, a művészet varázsát. Ma egy, holnap kettő, holnapután talán már négy...)

Egyeseket a költő neve vonzott. S a kíváncsiság. Böszörményi Zoltán, a sikeres üzletember, a laptulajdonos, a világlátott mécnás személye keltette fel érdeklődésüket.

A többséget, akik már belekóstoltak költészetébe, nyomon követve azt szinte a kezdetektől, vagy éppen prózáiba szerettek bele, nos, őket egy másfajta kíváncsiság hozta ide. A lélek mélységeinek hangját keresték. A költőét, aki a valóságot tudatán átszűrve, majd szavakból, képekből újragyúrva, a befogadó lelkét érinti meg.

(Képek. Nagyon szeretem a BZ festette világot, ahol „a tengerből páraoszlopok magasodnak / a málladozó ég felé”, „fényzsinór derekán /... / szél gubbaszt”, „a hajnal tovaúzi álmok vert hadát”, téblábolhatunk „a sóvárgás utcasarkán”, ahol a felhők „csak holt télbe / szórt szóttagok”. Látom, érzem, ott állok gondolatainak sűrűjében, a „sötét fényt” szemlélve, farkasszemet nézve a „látatlan idő”-vel. És szeretem azt is, amikor az utazás, amelyre invitál, továbbmélkedésre készlet. Vagy éppen szomo-

rú vizekre terel. Én is keresem a választ: vajon „*mennyi öröm / és türelmetlen várakozás / fája száradt ki*” bennem már eddig is? És mennyi fog még?
(Nem titkolom, BZ kedvenc költőim egyike.)

Jó volt a *hangolás*. Az ért(ékel)ők eszmefuttatását meg-megszakító szavalás kiemelte, illusztrálta a méltatók és a szerző mondandóját. Míg a zene a *függöny szerepét* játszotta el. Sikeres triója bármely könyvbemutatónak.

És persze az sem mindegy, hogy ki és hogyan ad elő egy-egy verset. BZ-nek valahogy ez is – és ebben semmi túlzás, aki hallotta egyszer is saját verseit szavalni, bizonyára igazat ad nekem – remekül megy.

(Ritka az a költő, író, aki saját alkotását hatásosan mondja el. Volt alkalmam nem egyet meghallgatni. Nem ritka, nagyon ritka!)

Egy óra versről, verselőről. Érdekes hatvan perc a költészetről, a bemutatott kötet születéséről, vagy éppen Thomas Mannról, Hamvas Béláról, akikről szintén mesélt egy-egy verse kapcsán a szerző.

(Milyen kár, hogy e *meséket* nem hallhatta még több fiatal. Lehet, nagyobb kedvvel lapoznának fel egy-egy kötetet, ütnének fel egy-egy irodalommal kapcsolatos oldalt az interneten, látogatnának el hasonló rendezvényre, és akár maguk is készítenék éreznének a betűvetésre. Lehet...)

Tartalmas este volt. Gazdagabbak lettünk a felszínre kívánczó érzelmekkel, gondolatokkal.

És egy verseskötettel.
Még ne tegyük fel díszként a könyvespolcra.
Lapozgassuk.
Van mit felfedezni benne...

Hogyan élt Pilinszky János Párizsban? Miért nem avatták boldoggá? Hogyan viszonyult az életében jelentős szerepet játszó nőkhöz? Mit tudhatunk túlérzékenységről, alkoholfogyasztási problémáiról? – **KIRILLA TERÉZ** beszélgetett **WIENER PÁL** pszichiáterrel, akinél a költő egy ideig Párizsban lakott.

„Egy töviskoronát szívesen föltett volna a maga fejére”

Azt olvastam, hogy nagyon fiatal, mindössze huszonegy éves volt, amikor Franciaországba érkezett Magyarországról. Vannak-e mégis emlékei Pilinszky Jánosról a Budapesten töltött éveiből?

Tizenkét éves koromban Sztéhlo Gábor intézetében Rákosi Zoltán magyartanárunk versírásra vett rá minket, és sok költőt, zeneszerzőt, művészt hozott ki hozzánk – többek között Weörest is. Persze mi is bejártunk a városba, színházba. Egyszer elmentünk Trencsényi-Waldapfel Imre stílusgyakorlatára az egyetemre. Ketten mentünk az egyik osztálytársammal, akit akkor még nem hívtak Orbán Ottónak, csak később. Két diák olvasta fel ott verseit, az egyik Pilinszky volt, a másik Tas Mariann. Jánost meghallgattuk, és nagyon tetszett nekünk, azután teljesen véletlenül együtt mentünk el a villamoson.

Párizsban hol, milyen körülmények között találkozott veled újra?

Amikor viszontláttam itt Párizsban, a Contrescarpe téren a kávézóban ült Juttával. Jutta Scherrert ismertem, és így találkoztunk újra a '70-es években.

Juttát hogyan ismerte meg? Egyáltalán milyen művészi körökbe járt Ön Párizsban?

Juttát, azt hiszem, Karády Viki és Görög Vera mutatták be nekem. Mielőtt Jánossal és vele újra találkoztam a kávéházban, nem jöttünk össze.

'68-69-ben Párizsban elég divatos volt az Amerikai Kulturális Intézet, ahol mindenfajta Amerikához kötődő, érdekes művészi tevékenység folyt, többek közt színházi improvizációk is, s ebben vettem részt. Amikor Robert Wilson Párizsban játszott, először egy rövid darabot, egy improvizációt mentem el megnézni. Majd amikor *A süket pillantását* rendezte, Jánost is elvittem, kétszer is, azt hiszem. Így kezdődött az ismeretsége Sheryl Suttonnal, amelyből egy regény is született (*Beszélgetések Sheryl Suttonnal. Egy párbeszéd regénye.* Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1977.)

Később Wilson „Ouverture” címen egy huszonnégy órás darabot játszott az Opera Comique színházban. Egyik színésze 23 órán ült Buddha pózban egy gyökerestül kitépett, felfüggesztett fa alatt. Ezt a színészt három héttel később behozták a kórházunkba, ahol orvos voltam egy elmeorvosi osztályon. Wilson társulata Wilson nélkül meglátogatta színésztársukat, és aztán hat hónapra keresztül bejárt a kórházunkba, a betegeknek hetente kétszer improvizációs foglalkozásokat tartottak. Az egész kórházi osztályt átváltoztatták, a szírvány színével kifestettük a falait, a folyosót. Aztán volt három nyilvános előadás Párizsban, ahol a betegek, az orvosok (többek között én) játszottunk. François Mitterand, a későbbi francia köztársasági elnök is eljött minket megnézni. Gát János is szervezője volt ennek a csoportnak. Amikor ez megszűnt, akkor elmentem velük Wilsonhoz. Öt évig voltam közöttük.

Wilson sokat dolgozott Párizsban, létrejött körülötte egy hagymajelligű csoport, mert volt egy belső és volt egy külső része. A belső réteget az a fél tucat ember képezte, akik állandóan vele laktak és utaztak, de voltak, akik csak időnként csatlakoztak. Akadtak olyanok is, akik csak akkor tűntek föl, amikor Wilson az adott városban dolgozott, ilyen voltam például én. Ezt egészen az *Einstein on the Beach*-ig így csinálta, így éltek és játszottak, utána viszont igazi, valódi rendezővé

vált, aki csak hivatásos színészekkel működött együtt. Ezután szélnek eresztette a csoportját, melynek létszáma bizonyos esetekben százra is rúgott. Tőlem időnként azt kérte, hogy a pszichoanalízisről beszéljek, és bedugott egy lyukba, csak a fejem látszott ki, és a színpadon az előbb említett témáról beszéltem franciául, angolul, magyarul, már nem is tudom, mikor milyen nyelven. Előfordult, hogy a színpadon is játszottam egy keveset.

Akkoriban Wilson még nagyon fiatal volt. Az én teóriám szerint létezik olyan személyiség, akinek pszichotikus pszichikai szerkezete van, anélkül, hogy elmebeteg lenne: Wilson egy kicsit ilyennek mondható. Neki arra van szüksége, hogy állandóan produkáljon valamit, még hozzá vizuálisan. Sheryl Shutton azt állítja, hogy Wilson még olvasni sem tudott. Lehet, hogy ez igaz, és ezért kell neki állandóan vizuálisan produkálnia az életben maradáshoz. Nemcsak zseni, hanem guru is volt: nagy élmény volt vele együtt dolgozni több éven keresztül.

Abban az időben Pilinszky későbbi második feleségének, Ingrid Ficheux-nek a testvére idejárt hozzám. Ő volt az a színész, aki a színpadon 23 órán át mozdulatlanul ült. Nicolasnak hívták. Egyszer el kellett mennem itthonról három napra, János itt maradt egyedül egy olyan futónövénnyel, amely Goethétől származott le. Német generációk egymástól örökölték. Nekem volt ebből egy darabom, ami teljesen beborította a falat, körben, nem magasan, csak egy rövid sávon. Mire visszajöttem, az egész növény kiszáradt, mert János annyit füstölt, hogy a növény nem bírta. Közben távozásom után a második napon csöngettek, Nicolas volt az, János beengedte, s olyan jóba lettek, hogy két napon keresztül itt tanyáztak, megitták az összes boromat. Ezután mondta Nicolas Jánosnak, hogy „most nekem el kell menni, mert a testvérem gitározik, koncertet ad”. János vele tartott. Ingrid Ficheux koncertezett, s így lett János szerelmes belé.

Hogyan merült föl az ötlet, hogy Pilinszky párizsi tartózkodása alatt Önnél lakjon?

Párizsban, a diákotthonban lévő akkori szobámban az első években állandóan laktak nálam magyarok. Volt egy gumimatracom, egy évben körülbelül százan aludtak rajta.

Később már nem fogadtam be ilyen könnyen embereket, inkább csak azokat, akiket ismertem.

Jánosnak és Juttának volt egy szobája a Rollin utcában. Ezt a lakás tulajdonosa, Jutta férje, Klaus időnként átengedte a rokonainak. Ezért jöttek hozzám Jánosék. Ez először egy-két hónapig tarthatott, amíg a svájci család itt tartózkodott Párizsban. Aztán eladták a lakást.

Amikor Juttával szétváltak, János csak nálam lakott. Szüksége volt valakire, akire támaszkodhat. Rám lehetett számítani. János a barátjának tekintett engem, de ez közeli viszonynak nem volt nevezhető, mert nem volt igazán szimmetrikus. Annál sokkal jobban tiszteltem őt, minthogy megpróbáltam volna barátságba vonni, nem terheltem a saját problémáimmal. Viszont ő is figyelmes volt a maga módján. Egyszer például az volt a benyomása, hogy túlságosan nagy jelentőséget tulajdonítok az ételnek. Akkor azt mondtam neki, hogy a buddhistáknál az evésen keresztül is el lehet jutni a nirvánába. Mire azt válaszolta: „Palikám, ezt ne tegyed”. Az ember úgyis rengeteget kapott tőle állandó jelleggel. Szó sem volt arról, hogy úgy éreztem volna, kihasználna engem. Azt hiszem, családi viszonyunk volt, Kovács Péter egyetért velem ebben.

Hogyan élt Pilinszky Párizsban, milyen szokásai voltak, hová járogatott el?

Nemes Nagy Ágnes írta, hogy János kiment Párizsba, ott éli a nagy, nyugati életet, és abszolút nem foglalkozik velük többé. Ez nem volt igaz, mert ő pontosan ugyanúgy élt itt, mint otthon. Vagyis bezárkózott a szobájába azzal, hogy „Palikám, nem haragszol?”, és akkor visszavonult. Nem láttam órákon keresztül. Vagy leült kint, a kávéházban, mint Pesten is csinálta, és akkor csak úgy ült, és nézett maga elé, időnként írt egy-egy mondatot. Ő így élt, nem keresett semmiféle kapcsolatot sehol, néha találkozott emberekkel, akikhez valami köze volt. Hogyha írtak neki, fel sem bontotta. Nagyon nehéz volt őt elvinni valahová. Többször próbáltam kimozdítani ide-oda, de általában nem volt hajlandó. Mondtam neki, hogy összehozom Wilsonnal. Erre azt kérdezte: „Minek?” Ez akkor volt, amikor éppen írt róla. Mert egy dolog Wilson színháza, és más dolog Wilson mint ember. Utóbbi nem érdekelte őt. Időnként ráharapott valamire, erre is

volt példa. Akkor hirtelen nagyon elkezdett érdeklődni a téma iránt, de ez elég ritka volt.

Egy bizonyos idő után Kocsis Zoltán, aki akkor már világhírű zongorista volt szintén eljött, s akkor ők állandóan együtt voltak. Itt nagy élet folyt egy időben, mert Zoli zongorázott, magánkoncerteket adott. Emmuelle Haim, a fogadott lányom, aki ma már ismert karmester, szerzett nekünk zongorát, de elmentünk olyan helyekre is, ahol koncertzongora volt. Az órákon át tartó zenehallgatás is itt vált János szokásává. Amikor megpróbáltam neki mondani, hogy „Jánoskám, talán egy másik lemezt...”, azt felelte, „Palikám, ez nekem nagyon jó”. És még hozzátette, hogy a zenének olyannak kell lennie, mint az eső kopogásának. Egész nap ugyanazt a lemezt hallgatta. Ezen Kocsis Zoli sokat mulatott. Bachot szerette főleg.

*Milyen embernek látta Ön Pilinszky Jánost?
Legendák keringtek a túlérzékenységről, dohányzási,
alkoholfogyasztási szokásairól...*

Egyáltalán nem tekintetem őt beteg embernek. Ivott, az kétségtelen, de ez Magyarországon általános művészkörökben. Én nem értem ezt, de tény, sokan ebbe haltak bele. Meglátogattam őt Pesten, az Ideggyógyintézetben, ott üldögélt kint a folyosón, pontosan ugyanúgy, mint ahogy itt is.

Gyakran szenvedett álmatlanságban – reggelig sétált, és azt mondta: „Palikám, nem aludtam.” Mikor később lementünk Székesfehérvárra meglátogatni, negyven fokok meleg volt kint az utcán. Bementünk a múzeumi szobába, amely egy nagyon szép, régi helyiség, hatalmas kandallóval. Lobogott benne a tűz: kint negyven fok, de Ingrid és János ott ültek a kandalló mellett bundában.

Jánosban volt valami törekeny, amit ő ápolt. Szerette a saját törekenységét. Szervenadni akart, valamilyen módon Krisztus-identifikációval rendelkezett. Nem tudom, tudatos volt-e vagy sem, és nem arról volt szó, hogy ezt valamilyen módon megjárta volna. Egy töviskoronát szívesen föltett volna a maga fejére, és időnként tett is – ez sok módon nyilvánult meg. Például – amit megírt Csokits János *Pilinszky Nyugaton* című könyvében –, hogy őt egy Tamás nevű szélhámos kifosztotta. Ezt

azonban erősen kérdőjelezni kell, mert János egyszer elkérte a kabátomat, kért pénzt is, lement a kávéházba, aztán visszajött kabát és pénz nélkül. Azt mondta, hogy kifosztották. Egyszer a villamoson is ez történt velem, volt őbenne valami kifosztandó, szerette magát kifosztatni. Lehetséges, hogy ezt a pénzt ő maga adta oda ennek a fiúnak, Tamásnak. Ilyen szempontból János mindig a saját határán járt. Az igazi problémák akkor kezdődtek, amikor meghalt a testvére. Utána János meglehetősen elvesztette az egyensúlyát.

Többen említették, hogy az életükben meghatározó ember volt Pilinszky, fontos mondanivalója volt számukra. Ön érezte-e úgy, hogy a személyes vívódásait, gondjait meg tudja osztani vele?

Nem volt olyan benyomásom, hogy foglalkozott volna az emberek személyes problémáival. Ő tulajdonképpen a legmagasabb nívón tette fel a kérdéseit, és nem az emberek személyes nyomorával volt elfoglalva. János nem volt nagy jötevő, nem foglalkozott másokkal, de saját magán keresztül a legkomolyabb problémákkal foglalkozott. Azt nem mondanám, hogy teológiai nívón, mert azt nem szerette, ha róla ilyeneket mondtak. De valamilyen módon őt a saját kapcsolata érdekelte Istennel, Jézussal, a bűnnel, a gonosszal, a gonosztevővel, az áldozattal.

Szenvedni akaró, de tulajdonképpen vidám ember volt a természeténél fogva, sójt: életszerető. Ezen az életszereteten belül akart ő szenvedni – többé-kevésbé tudatosan. De nem mindig az ő szenvedéséről volt szó. Ismert történet, amelyet hetenként legalább kétszer itt előhozott, a Micsicsák kislánnyal. Ott ő mint bársonygalléros kisfiú nem szenvedett, hanem a kislány élte át mindezt, aztán meg is halt tüdőbajban. Mindez rajta kívül folyt le, és János szeretett volna ebben részt venni, ebből részt kapni. Ez az, amit én Jézus-identifikációnak nevezek. Volt benne valami, amit isteni perverziónak lehetne nevezni: részt venni mások fájdalmaiban.

Alapvetően egy magának élő, mindennek a háttérében pedig egy önző ember volt, aki végeredményben föladta azokat, akiket Magyarországon olyan közel engedett magához, és itt másoknak, például nekem adta ezt a felszabaduló helyet. Képes

volt a legközelebbi emberi környezetét megváltoztatni, ezt szemére vetette Nemes Nagy Ágnes is.

Ő nem élt a múltban, nem élt a jövőben, hanem inkább csak a jelenben. Csak olyanokkal törődött, akik hozzá nagyon közel álltak. Például volt itt egy barátom, aki nagyon szeretett volna megismerkedni, beszélni velem, írt neki levelet, de semmi esélye nem volt. János nem olvasta el a leveleket, és nem válaszolt.

Az Új Emberben rendszeresen megjelent kisesszéiben Pilinszky többször említi a párizsi templomokat. A liturgikus cselekvésben a „mozdulatlan drámát” vélte fölfedezni. Gyakran járt-e templomba Pilinszky Párizsban? Volt-e olyan ismerőse, barátja, akivel szeretett eljárni vasárnaponként, akivel megosztotta a vallásos élményeit?

Amikor Kovács Péterék, azaz János unokaöccse és felesége, Kovalovszky Márta először jöttek ki ide – ott aludtak matracon az ő szobájában –, velük ment misére. De nem hiszem, hogy olyan gyakran járt volna. János nem olyan ember volt, akinek huszonötször kell elmenni misére, hogy hasson rá. Neki egy élmény elég volt egész életére. Ugyanez a helyzet *A Ravensbrücki passióval* is. Pilinszkynek nem volt sok élménye a deportálásokkal kapcsolatban, de az neki elég volt. Valószínűleg a misével is így lehetett.

Egyszer mentünk az utcán, hirtelen megállt, rám nézett, és azt mondta: „Palikám, tudod, én igazán hiszek abban, hogy a Jézus megszületett.” Nem tudom pontosan, hogyan fejezte ki magát, de valami olyasmit mondott, hogy „a kis Jézus megszületett, és ott volt Betlehemben”. Rám nézett komolyan. Ez volt az ő hite.

Hogy milyen erős hite volt, egy pillanatra sem volt kétséges senki számára. Ő maga egy szent ember volt. Nem tudom, mit jelent pontosan, hogy valaki szent, de ő az volt. Zoli, amikor János halála után először viszontláttuk egymást, azt mondta: „Palikám, most árvák lettünk!” És ez megfelelt a valóságnak. János lenyűgöző jelenség volt, olyan értelemben, hogy az ember rögtön érezte, egy felsőbbrendű valakivel áll szemben. Ez a felsőbbrendűség nem intellektuális volt, bár ő nagyon intelligens is volt, de ez inkább morálisan értendő. Annak ellenére, hogy –

mások szerint – ő nem élt katolikus életet. Az ember úgy érezte, hogy olyan valakivel áll szemben, aki nem ismer megalkuvást. Persze alkalmazkodott, de megalkudni vagy letenni valamiről, ami az ő lényéhez hozzátartozott, nála elképzelhetetlen volt. Ahogy van abszolút hallás, ő egy abszolút ember volt.

Tudna-e a Pilinszkyhez köthető párizsi nólakokról egy-egy rövid portrét rajzolni? Volt-e közös pontjuk például?

Első feleségével, Márkus Annával egész életében fenntartotta a kapcsolatot, időnként elment hozzá. Rajta kívül volt Jutta Scherrer és Ingrid Ficheux. Sheryl Suttonnal nem kerültek közeli kapcsolatba. Amit János leír a könyvében, hogy Sheryl ott ült az ágya mellett és virrasztott, az tulajdonképpen Gát Jánosra, a képzőművészre vonatkozik, aki beteg volt egy hétig. Sheryl reggeltől estig ott ült az ágya mellett, az ápolószemélyzet már nem tudta, hogy mit csináljon vele. Tehát ez nem Pilinszkyvel történt.

Jutta egyetemi tanár volt, valláskutató, aki vastag könyveket írt. Az egyik probléma Jutta és János között éppen abból adódott, hogy János nem vette figyelembe a munkáját. Azt, hogy Juttának diákjai vannak, dolgozik – mindez János számára nem létezett. Főlhívta éjjel Magyarországról, nem hagyta aludni, órákig beszélgetett vele, és ez Juttát tönkretette. Meg egyáltalán a hozzáállása. Jutta elment reggel dolgozni, s azt mondta: „Jánoskám, vegyél egy fél bagettet.” Aztán hazajött este, és János nem vett bagettet, ráadásul már minden be volt zárva. Egy-két alkalom után Jutta megjegyezte: „Jánoskám, neked semmi más dolgod nincs.” Mire János: „Hogyhogy semmi dolgom nincs, hogy mondhatsz ilyet!” Nagyon dühös tudott lenni, ha valaki azt mondta neki, hogy nem csinál semmit egész nap.

Amikor Jutta beköltözött az új lakásába, azt helyre kellett hozni. Ezért többek között a fürdőszobában elkezdték súrolni a csempét. János is elkezdett tisztítani egyet, de csak egyetlenegy, egész nap. Azt hiszem, Jutta ilyesmiben ment tönkre, hogy őt nem vették komolyan. Ő ugyanis gyakorlati ember volt. Nagyon szerettem őt, a magyarok általában nem kedvelték, nem tudom, miért.

kommunistákra akarunk szavazni. Jutta teljesen odavolt. Ritkán fordult elő hasonló.

Ingrid más volt. Akkor még egy intelligens fruska volt, egy vadember, körülbelül 20 éves lehetett. Ma már ez sokkal kevésbé mondható el róla. Egy gitár-közösségben laktak, melynek tagjai fiatal lányok voltak, s egy zenész fickó volt a vezető, aki később festő lett. Ő egy hatalmas mellkasú, alacsony növésű fiú volt, úgy nézett ki, mint egy díjbirkózó, vagy mint aki a víz alatt úszik. Ennek ellenére kitűnően gitározott, de mint egy kislány, nem férfiasan. Ő nem szerette beengedni az embereket, János viszont beköltözött. Amint elkezdett velük lakni, az egész közösség szétrobbant egy hét után. Mindenki szétszéledt, az összes lány elment, csak az a szegény gitáros maradt ott egyedül, s bánatában ment el festőnek. Zolinak és nekem az volt a véleményünk, hogy János robbantotta szét a közösséget. Pedig eredetileg azt szerette volna elérni, hogy Zoli szervezzen nekik egy magyarországi túrát, de ő nagyon megkönnyebbült, amikor szétrobbant a csapat.

Ingrid dadogott, de nem volt félnék, nyugodtan kidadogta magát. Akkor azt hittem, hogy a gitározás számára csak átmeneti fantázia. De valódi zenész lett, később koncerteket is adott, és zeneiskolában tanított. Ingrid édesanyja, azt hiszem, valaha színésznő volt. Jánost és engem is elvitt hozzájuk. A mama és orosz barátja egymással szemben ültek a kockás terítés konyhaasztalnál, és füstöltek.

Mire emlékszem még? Egy anekdota: jön a postás. Ingrid nálam a szalonban gitározik. Sheryl a szomszéd szobában, nem hiszem, hogy akkor pont buddhista himnuszokat énekelt volna, mint néha. A postást szemmel láthatólag mindez meglepte. Ingrid és János nagyon komolyan vették egymást. Mikor János meghalt, Ingrid Pestre jött éppen. Kórházba kellett szállítani, olyan depressziós állapotba került. Azóta is János emlékét ápolja, kiállításokat rendezett emlékére, megtanult magyarul, lefordította és saját maga látta el francia felirattal János egy filminterjúját. János templomban vette Ingridet feleségül.

Ami ezeket a női figurákat – végeredményben Sheryl is a maga módján – közös nevezőre hozza, hogy mindhárom nagyon erőteljes személyiség. Márkus Annát aránylag felületesen

ismerem, bár sokszor láttam, de ő egy karakteres személy. Jutta is egy nagyon erőteljes személyiség, nem ugyanúgy, hanem másképp, és Ingrid is, amilyen bolondos, olyan határozott, ami ki is derült az életvezetésében, hiszen mégiscsak megkeresi a kenyerét, született két gyereke, a lánya valószínűleg nagy énekesnő lesz. Jánosnak, úgy látszik, ilyen típusú nőkre volt szüksége.

Volt egy kezdeményezése Pilinszky boldoggá/szentté avatásával kapcsolatban. Mesélne erről részletesebben?

Ez akkor történt, amikor VII. Károlyt boldoggá avatták. Az egész a Habsburg-család erőfeszítésének az eredménye volt. Ha egy ilyen embert szentté avathatnak, akkor Jánost húszszor.

Amíg a nácik korábban egy gyűlöletvallást proponáltak, addig János pontosan a szeretetvallást képviselte. A katolicizmust mint szeretetvallást élte át és terjesztette, ezért nekem úgy tűnt, hogy fontos lenne Magyarországnak egy ilyen példakép. Távol állt tőle minden gyűlölet, ez volt az alapgondolat, és erre ma nagy szükség lenne. A boldoggá avatásával szemben az egyik legfőbb ellenérv az volt, hogy nem élt katolikus életet. Ez igaz lehet. Pilinszky János nem lesz boldoggá avatva. De az ország így sokat veszít.

Az utolsó előtti kérdés Mispál Attiláé.
A beszélgetés 2014. május 16-án, Wiener Pál párizsi lakásán zajlott le működő kamera előtt, az alábbi dokumentumfilm forgatása keretében:
„Csillaghálóban – Emlékek Pilinszky János európai útjairól”
rendező: Mispál Attila
producerek: Mécs Mónika és Muhi András
gyártó: M&M Film Kft., 2015

Miert népszerű manapság Kosztolányi Dezső? Menyire kötődnek életrajzához az Esti Kornél-novellák? Hogyan jut el egy irodalomtörténész Nádas Pétertől Kosztolányi Dezsőig? Többek között erről kérdeztük **BAZSÁNYI SÁNDORT**, akinek különleges esszékötete jelent meg a népszerű novellafüzéről.

Kosztolányi titka: a csokornyakkendő

Az elmúlt időszakban megnőtt az érdeklődés Kosztolányi életműve iránt. Elindult a kritikai kiadás, megjelent Arany Zsuzsanna Isten bálján című kötete, legutóbb pedig Bíró-Balogh Tamás Mint aki a sínek közé esett című munkája borzolta a kedélyeket. E könyvek hoztak-e lényeges változást a Kosztolányi-szövegek megítélésében? Egyáltalán: mitől lett ennyire felkapott az író?

Azt gondolom, és ebben egészen biztosan nem vagyok egyedül, hogy a Kosztolányi-szövegek megítélése már jó ideje rendben van, legalább a nyolcvanas évek eleje óta. Helyükre kerültek az olvasók könyvespolcán, az oktatás világában, az irodalomtudomány berkeiben, és így persze a könyvkiadás területén is, ahol az általam említett monografikus művek mellett gondolhatunk a Kalligramnál megjelenő kritikai kiadásra, vagy éppen Esterházy Péter *Estijére*. A hosszú távú felkapottság magyarázata, röviden: a csokornyakkendő. Hogy a nyolcvanas évek irodalmi klímáját jellemző szabadságigény és -tapasztalat jegyében szabad volt és persze azóta is folyamatosan szabad szeretni, egyre nyíltabban, egyre sokfélebben a csokornyakkendő író, a csokornyakkendőt, annak minden további járulékával és következményével együtt. A szeretet

pedig, mint mindig, úgy ez esetben is munkába fordul át, az irodalomértés több szintű munkájába, amelyben egyaránt részt vesznek az olvasók, az irodalmárok, a szépírók.

Te is bizonyítottad a csokornyakkendős író iránti szereteted. „Ez tréfa?” című, az Esti Kornéllal foglalkozó könyvedhez mi adta az ötletet? Utolsó két kötetedből nem következett, hogy Kosztolányi-könyvvél rukkolsz elő.

Ugyanúgy, mint a tolvajt, ezt a könyvet is az alkalom szülte. Persze ezelőtt is olvasói magánéletem tetemes hányadát szenteltem a prózaíró Kosztolányinak (ha nem is feltétlenül a költő Kosztolányi rovására), azon belül az Esti-szövegekre, anélkül, hogy ezt a privátszenvedélyt nyilvánosságra kívántam volna hozni. De amikor pár éve megjelent az 1933-as *Esti Kornél* kritikai kiadása (Tóth-Czifra Júlia és Veres András gondozásában), nem tudtam ellenállni a kísértésnek: mi volna, ha nyilvánosan, szépen-komótosan végigolvasnám a kötet tizennyolc elbeszélését. És ezt meg is tettem, először remek társaságban, egy szövegolvasó egyetemi szemináriumon, azután meg ennek a kötetnek a szövegeiben. És valóban, utóbbi könyveimből nem következett ez az új. Illetve dehogynem: hiszen volt valami ártatlan kéjérzet abban, hogy néhány évvel a súlyosnak tartott Nadas Péter-prózáról szóló könyvem megírása után éppen a sokak által könnyűnek elkönyvelt Kosztolányi *Estijével* foglalkozom. Hogy az irodalom ilyen, és van benne ilyen is, meg olyan is. Meg hogy az ilyen egyúttal olyan is, és az olyan egyben ilyen is; vagyishogy a komoly Nadas egyúttal játékos is, és a „fölszínbe” szerelmesedett Kosztolányi bizony nemegyszer megrázó, nem utolsó sorban azzal, ahogyan a „fölszín”, a tragikus alapszerkezetű létezés látható felületeit ábrázolja – ahogyan az *Esti Kornél énekében* áll.

Esszéfüzérként nevezed meg a könyved, de a te szövegeid sem szokványos mintát követnek, akárcsak az Esti Kornél-történetek. Ezzel kívántál adózni a Kosztolányi-írásoknak?

Igen, alázatosan adóztam a regény műfajával kacérkodó novellafüzérnek azzal, hogy némiképpen leképeztem annak szerkezetét az esszéisztikus elemzészüzéremben. Hogy tíz vegyes szempontú típusba soroltam a tizennyolc vegyes jellegű novellát,

és azután, a rendteremtő hierarchizálás vad vágya nélkül, egymás után végigírtam a leendő könyv fejezeteit. A füzérszerű szerkezet pedig, megítélésem szerint, nem működhetett más műfajban, mint az esszében, a kísérletező s így némiképpen játékos gondolkodás- és írásmódban.

Az elmúlt évtizedek Esti-újraolvasásaiból, műelemzéseiből melyiket ragadnád ki mint meghaladott érdekességet, félreértelmezést?

Az általad említettek mellett most a nemrég elhunyt Szitár Katalin nagyon figyelmes, a szövegekhez érzékenyen tapadó elemzését említeném, amely persze nem nevezhető „meghaladott érdekességnek” vagy „félreértelmezésnek”. Meg egyébként is, mihez képest volna valami „félre”-értelmezés – legfeljebb az Esti-szövegekhez képest; de ezt azért a Kosztolányi-értelmezők jó ideje elkerülik, mármint a szövegek elkerülését. Vagy érdekes például az is, ahogyan Szegedy-Maszák Mihály pontosítja-helyesbíti korábbi vélekedéseit 2010-es Kosztolányi-monográfiájában.

Milyen újdonságokat hozott számodra az Esti-novellák újraértelmezése? Volt, amin meglepődtél?

Igazi meglepetések az egyes novellák általam eddig nem kellőképpen észrevett részleteiben értek. Ahogyan az egyébként jelentős művek újraolvasásai során, annak rendje s módja szerint lenni szokott. De mondjuk, hogy ne kerüljem meg a kérdésedet, jelentősen közelebb kerültem a bácskai történetet magában foglaló *Tizedik fejezethez*, amelyet korábban mindig csak gyors kötelességteljesítéssel olvastam (már ha egyáltalán olvastam). A legnagyobb újdonság azonban az volt, hogy minden egyes, akár unalomig ismert szöveg képes volt előidézni bennem a tartalmas találkozás frissességének érzetét (mint egy igazi, élethosszig tartó, hol ellazuló, hol szorosra feszülő barátság esetében).

A rejtőzködő Kosztolányi nem is olyan rejtett. A Négy fal között című kötetétől a Szamadásig arc- és alakváltáson megy keresztül. Mennyire tekinthetjük életrajzi szerzőnek?

Röviden: teljességgel. Kicsit hosszabban: azt hiszem, képmutató dolog volna, ha erre a kérdésre a szövegértelmező

irodalmár azt mondaná, hogy nem muszáj, sőt nem szabad számolni a szövegeket író Kosztolányi életrajzával. A kettőt azonosítani persze nem volna szerencsés, ám értelmezendő kapcsolatba hozni egymással igen. Esti Kornél töredékes, ellentmondásokban gazdag életrajzának igenis köze van Kosztolányi alaposan dokumentált életrajzához (és fordítva). Hipokrita-technokrata az, aki ezt tagadja. Az életrajz figyelembe vétele: az egyik érvényes értelmezői szempont az összes többi mellett, noha természetesen nem a legelső. Az olvasó vagy az irodalmár például először örömet leli abban, ahogyan esetenként az érett és rezignált Esti vagy a névtelen elbeszélő szeretetteli iróniával ábrázolja az ifjú és szertelen Estit, valamint az önjelölt költő dagályos irodalomeszményét. Csak ezután, az értelmezés második hullámában gondol arra, hogy vajon az Esti-novellákat író, érett Kosztolányinak miféle véleménye lehetett ifjúkori önmagáról, akkori irodalomeszményéről (amiről azért már sok mindent megtudhattunk pár évvel korábbi Ady-kritikájából, *Az írástudatlanok árulásából* is). Most nem beszélve az egyfelől Estihez, másfelől Kosztolányihoz köthető, s így egymással szoros rokoni kapcsolatban álló Sárszegről és Szabadkáról, a mindkét városban egyként létező Vörös Ökör nevű általános iskoláról, Kanickyról és Karinthy Frigyesről, Sárkányról és Somlyó Zoltánról.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetemen tanítasz. Mik a tapasztalataid, a diákok mennyire fogadják be, érzik magukhoz közelinek a Kosztolányi-szövegeket, esetiünkben az Esti Kornélt?

Úgy érzem, hogy nagyon is működnek az órákon ezek a szövegek, hogy van valami állandó tulajdonságuk, jellegzetes irodalmiságuk, amely önmagában is élvezettel észlelhető és fogyasztható, ráadásul sok mindent elárul az irodalom általában vett létezőmódjáról, valamint különböző működési formáiról is. Nagyszerűen lehet az Esti-novellák segítségével irodalomértést tanítani, pontosabban a szemináriumi tanóra közösségi műfaján belül egyrészt átélni az olvasás örömet, másrészt meg elemézve rálelni az öröm szövegszerű okaira is. Igazi bevezetés az irodalomba. Nem véletlenül akadt rá a kortárs szépírók közül éppen Esterházy az Esti-szövegekre. Mindkét írótól azt tanultam, és talán az egyetemi hallgatók

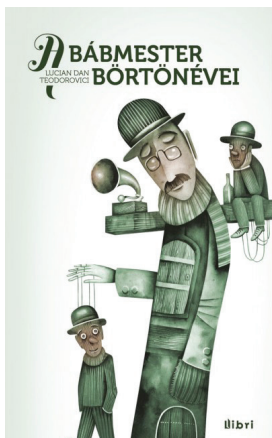

is azt ismerhetik fel az Esti-novellák elemzése során, hogy az irodalom: a kíváncsiság és nyitottság kibontakozásának a helye; meg hogy az olvasás: a hétköznapi hol sivar, hol elkésztető valóságtapasztalatát kiegészítő vagy esetleg felülíró, életmódszerű szabadsággyakorlás.

Változik-e életszakaszonként, hogy melyik a kedvenc Esti-novella? Neked most épp melyik a favorit, és miért?

Az a vicc, hogy igen is, meg nem is. Ha nem is feltétlenül életszakaszonként. Minden egyes Esti-novella olyan egyediség, amely a maga módján hol magához vonzza, hol elengedi az olvasót, van időszak, amikor nagyon fontossá válik, és van, amikor kevésbé; ugyanakkor minden egyes Esti-novella arról szól, hogy minden egyes Esti-novella a maga egyediségében létezik – a kíváncsiság állandó lehetséges tárgyaként. Minden egyes Esti-novella arra tanít minket, hogy maradjunk nyitottak minden egyes Esti-novellára, az úgymond komolyabbakra is, mint amilyen az érettségizett Esti adriai utazásáról szóló harmadik novella, és az úgymond könnyedebbekre is, mint amilyen a pusztai ötletre, szójátékra épülő hatodik novella. Most tehát két favoritot említettem a tizennyolc favorit közül. Ha holnap kérdeznél ugyanerről, akkor másik kettőt mondanék. Vagy ugyanezt a kettőt. Nincs jelentősége.

AYHAN GÖKHAN

LAIK ESZTER írása **LUCIAN DAN TEODOROVICI** *A bábmester börtönévei* című regényéről.

A történelem bábjátéka

Kötelező olvasmány lehetne ez a regény a kelet-európai, kommunista diktatúrák természetét megismerni vágyóknak – ha nem viszolyognánk épp a „kötelező” szótól *A bábmester börtönévei* elolvasása után. És mindentől, ami kikényszerített, uniformizált, hatalmi szóra elrendelt. Inkább bensőnkől vezérelt muzájból lenne jó elolvasni e – nem középiskolás fokú – kötelezőt. Lucian Dan Teodorovici fiatal román író, színházi szerző, a Polirom Kiadó munkatársa és egy jelentős kortárs irodalmi portál szerkesztője. Magyarországon sem ismeretlen, vendégeskedett már a *Magyar Lettre Internationale* szerzőjeként Budapesten, néhány éve a L’Harmattan gondozásában jelent meg *Cirkuszunk bemutatja* című kisregénye.

Teodorovici a fiatal román történelmi széppróza frissítő hullámával érkezett meg az európai irodalomba, Dan Lunguval és Daniel Bănulescuval egyetemben, s miközben az ő művei is alátámasztják, hogy valami fontos történik a kortárs román regényirodalomban, *A bábmester börtönévei*t méltán sorolhatjuk a fogságirodalom legnagyobbjai mellé, Szolzsenyicintől Koestleren át Örkényig és Faludyig. Teodorovici olyan generáció szemszögéből közelít a múlthoz, akik személyesen nem élték át a háborút követő sötét évtizedeket, s ez a távolság író és tárgya között igen szerencsés: az időbeliségen túl az elbeszélés pontos, távolságtartó stílusában, higgadt tárgyilagosságában ragadható meg. Teodorovici úgy

beszéli el a 20. századi román történelem legsötétebb bugyrait, mint ahogy emlékezetét vesztett főhőse viszonyul múltja – mások tálalásában hamisan és torzan – feltárt darabjaihoz: nézőként.

A háború utáni Romániában járunk, meg nem határozott évben, ám a történelmi szituáció pontosan körvonalazódik a nyitójelenetből: Barna, a fiatalember áldogál egy ernyedt marionettbábbal a kezében valamilyen hídnál, amikor egy rendőr elkéri iratait, és a késlekedő Barnát azonnal a báb elkobzásával és veréssel fenyegeti. A férfi és bábja, Vasilache különös, elszakíthatatlan kettősének hétköznapjaival párhuzamosan egy Bruno Matei nevű fiatalember múltja épül fel a szemünk előtt fejezetről fejezetre, s bár nincs kétségünk, hogy a két keresztnév azonos személyt rejt, a kettősség jelzi a törést: Brunóból valamiképp Barna lett, s e változás nem jószántából történt. Az író mesterien bánik azokkal a finom, jelzésértékű mozzanatokkal, amelyekből az olvasó ugyan sejtésszerű, de világos következtetésekre juthat: ilyen az a jelenet is, amikor az otthonába hazaérkező Barnát meglepetésére már ott várja garzonjában az általa „barátjaként” emlegetett Bojin elvtárs. Míg a külső szemlélőnek hátborzongatóan egyértelmű viszonyokat vázol fel a jelenet (egy elvtárs ül a mit sem sejtve betoppanó tulajdonos lakásában), addig Barna a maga gyermeki naivitásával veszi tudomásul e számára természetes helyzetet.

Teodorovici a főhősnél többet tudó olvasó/néző klasszikus eszközt alkalmazza a regény egészében, ezzel teremti meg a Barna és Bojin elvtárs közötti kapcsolat feszültségét is: a párt kirendelte tartótisztre Barna jótevőjeként tekint, múltjavesztett új életének ő jelenti (majdnem) egyetlen emberi kapcsolatát. Hogy miként tűnt el Barna életéből és elméjéből húsz év, s miért egy újszülött ártatlanságával szemléli-tapogatja a körülötte épülő „szocialista” világot, csak a regény vége felé válik világossá, így köti össze az író a párhuzamosan futó jelen- és múltbéli szálakat. Nem lenne ildomos itt kitérni arra, hogy Barna fejében is megépül-e ez a híd, mely átível a kiesett esztendő előtti napok és a jelen között, hiszen ez adja (többek között) a regény egyre fokozódó izgalmát.

Nem kevésbé a Barna drámájával párhuzamosan zajló meghasonlástörténet: Bojin elvtársé. A párt embere egyre inkább szembekerül a hivatalos vélekedéssel, vagyis a „második típusú igazsággal” – „az első típusú igazságot” fejében hordozza, és „a legjobb, ha nem is beszél róla”. Az elkerülhetetlen szembenézés, a kettéhasadt önazonosság helyreállításának esélye csillan meg Bojin karakterében, akit épp Barna esendősége mozdít ki a megszokott kerékvágásból.

A regény tetemes részét Bruno Matei életének epizódjai teszik ki, aki a háború végén a gyerekfejjel átélt olaszországi emigrációból tér vissza régi vágya szerint Romániába. A marionettbábosként elhelyezkedő fiatalember egyre megdöbbentőbb társadalmi változásokkal szembesül, mígnem 1950-ben egy koncepciós perben találja magát, ahol már egyszerűen egy „Olaszországból ellenséges szándékkal visszatért román fiatalember”-ként vádolják. Az államellenes összeesküvéssel elítélt Bruno pokoljárása végtelenített filmként perog a szemünk előtt; a regény nagy részletességgel tárja fel a sztálinista diktatúrák kifinomult működési mechanizmusát: a megalázás, a kínzás, a megtörtetés jól felépített folyamatát. A börtönévek valamennyi jelenete játszódhatna akár az ötvenes évek Magyarországon is, az Andrássy úttól Recskig bárhol, hátborzongató tanulságául a terror univerzális természetének. Kelet-európai univerzalitásról beszélünk, Teodorovici a közös múlt bűneivel szembesíti olvasóját, anélkül, hogy ítéletet rána a szájába.

Bruno Matei szenvedéstörténete az ember teljes megsemmisülésének folyamata: a végsőként megtört test és lélek végül elveszíti önazonosságát is. Matei számára egyetlen kapocs marad múltja és jelene között: ködös emlékfoszlányai a régmúltból, a bábok világából. A regényen végigvonuló bábmetafora, a felülről mozgatott marionett figurája sorra nyitogatja a kapukat a különféle értelmezési tartományok felé. A bábjátékos szakrális alakját számos műben feldolgozták, s talán nem véletlenül a film viszi a prímet, amely a látvány erejével is szolgál: gondoljunk Takeshi Kitano *Bábjátékosára*; az amerikai abszurdra, a *John Malkovich-menetre*, ahol egy marionettbábos költözik bele egy másik ember fejébe; vagy Bergman *Aus dem Leben der Marionetten (Jelenetek a bábuk életéből)* című művére. Teodorovici hőse, miközben ő maga

egyre kiszolgáltatottabb bábja egy föléje magasodó, óriás gépezetnek, állhatatosan tanulja a tehetetlen figura életre keltésének mikéntjét, hogy a báb önállóan gondolkodó és cselekvő lényvé váljék. Kleist *Über das Marionettentheater* című művének fordításával Bruno Matei egykor a súlypont megtalálásának titkához igyekezett közelebb férkőzni, s most ez a kérdés életbevágóbb számára, mint valaha: immár önnön szilárd talaját kell meglelnie.

A bábok kultúrtörténetének egy sajátos vetülete is megcsillan Teodorovici regényében: a gonosszal szembeszálló mesehősök győzelméé. A cellákban eltöltött végtelen időben Bruno visszanyúl az ősi történetekhez, ahol „Pulcinella és Punch, Guignol és Lafleur, Hanswurst és Kasperle, Kasperek és Petruska vállvetve indultak csatába”, és hozzátehetjük ehhez a mi Vitéz Lászlónkat is, a bokszosképű ördög csavaros eszű kihívóját. De vajon legyőzhető-e a gonosz Aragoz vagy Vidushaka, Joruri hercegnő vagy Pulcinella jósága által? Nem mindannyian felülről mozgatott marionettek vagyunk-e, akiknek irányítóit szintén táncoltatja fentebbről valaki, s így tovább, a végtelenségig? – veti fel a kérdést a regény hőseinek sorsa.

A szöveget át- meg átszövik az ősi román mesék és mítoszok motívumai, Baba Samca és szellemhada még a megőrzött régműltből maradtak kísérői Bruno Mateinek. Az erős képi utalások, a szimbólumok, az álom- és emlékképek visszatérő parabolái a foszladozó valósággal szemben az elménkben tárolt élmények örökérvényűségét hangsúlyozzák. Megkapóan szép metafora a regényben a Barna emlékeiből felködlő jelenet: hogyan próbálta gyerekkorában megmenteni a kis halat, amely fogságban feldobta magát a hátára, de már a folyóba visszaengedve sem fordult vissza a hasára, csak sodródott élettelenül az árral.

A tárgyilagosan elemző, filozofikus narrációt emelkedett költőiség árnyalja: „A szégyen, amely lelke legmélyéről tört fel, végighullámozott a mellkasán, ki a külvilág felé, luftballonként emelkedett a csillár magasába, hogy ott kipukkanva, vörös porként szálljon alá az asztalra, fotelre, szőnyegre, a csészére, ami túl hirtelen hullott ki Elza kezéből...” Ahogy a rémisztő embertelenségnek is folyton megcsillannak az ellenpontjai:

Eliza, a kibontakozó szerelem képében vagy Zacornea bácsi, a gyilkos gépezetbe idegen testként bekerült emberséges börtönőr alakjában. Az olvasó pillanatok alatt közel érzi magát Teodorovici kiszolgáltatott, esendő figuráihoz, s a líraian pontos karakterábrázolásokért cserébe azt is hajlandó elnézni, ha az író olykor a kelleténél valamivel tovább időzik hősei fejében-lelkében, közvetítve a bennük zajló folyamatokat. A helyenkénti túlírtásot is inkább eszközként használja Teodorovici: miért is ne tegye próbára az olvasót a börtönjelenetek, a kínzások és gyötretések már-már monoton elbeszélésével, a fokozhatatlan fokozásával, hiszen épp az idegek játékába, az elviselhetetlen túlélésének módszertanába avat be. Karácsonyi Zsolt fordítása érzékeny füllel hangolódott rá Teodorovici kifinomultan igényes, aprólékosan elemző, lélektani pontosságú mondataira, a ridegségen is áthatoló érzékenységre. A magyar szövegnek egyetlen bosszantó hibát róhatunk fel, amely figyelmes szerkesztéssel kiküszöbölhető lett volna: az „azonban” kötőszó hiába a „de” szinonimája, nem kerülhet a mondat élére, mindig a hangsúlyos mondatrész *után* kell állnia. Mivel a regényben szinte minden oldalon előfordul egyszer, de inkább többször, igen zavaró.

Drámai epika, epikus dráma *A bábmester börtönévei*; titkos reményünk, hogy egy jó érzékkel bíró dramaturg meglátja benne a kiváló színpadi alapanyagot – talán épp maga a szerző. Minden jelenetéből precízen komponált, feszültséggel teli, tragikus konfliktus bomlik ki, még ha saját magukkal kerülnek is szembe a szereplők. A fordulat, amelyet regénye végére tartogat a szerző, nem sugall sem morális ítéletet, sem megnyugtató megoldást. Hiszen nem tudhatjuk, ha eljő az esély levágni magunkat a zsinegről, nem földre hulló fabábuként végezzük-e. „És a kegy, mondja Kleist, abban a testben jelenik meg a maga legtisztább formájában, amely egyáltalán nem bír öntudattal, vagy éppenséggel végtelen öntudattal rendelkezik. Tehát egy marionettben vagy Istenben.”

Érdekes versalbum jelent meg a Vajdaságban, amely többek között foglalkozik a haza, a határ, a vidék, a mélyszegénység és a hit kérdésével is. **LENNERT MÓGER TÍMEA** *Innensemerre szigetecske* című kötete a szómágia mellett fotóival is erős hatást gyakorolhat az olvasóra.

A vidék háta mögötti Isten

Ritkán fordul elő, hogy egy verseskötet mögé bekúszik a történelem, vagy legalábbis sajátos jelentésárnyalatot kölcsönöz címének. Lennert Móger Tímea *Innensemerre szigetecskéjének* szegedi bemutatójára éppen akkor érkezett a meghívó, amikor épült a kerítés a magyar–szerb határon. Majd az ott kialakult kényszerű zár miatt felmerült annak lehetősége, hogy a Vajdaság valóban egy „*onnansemerre szigetecske*” lesz, legalábbis a szerző számára.

A párhuzam erőltetettnek tűnik, mégsem teljesen az. A kötet maga is foglalkozik a fenti probléma egyik mozzanatával a *Határátkelő* című versében: „*Határátverő / nyári reggelek / (unalma) / nyugalma / fél alma / (szív király) / álmaid felét / megálmodtam / már*”. Ez a részlet is bizonyíthatja, hogy Lennert Móger Tímea vajdasági költőnő, újságíró és művelődésszervező érzékeny a kisebbségi lét problémáira, de ennek felvillantása soha nem a maga idealizált, szánalmat vagy szimpátiát keltő formájában jelenik meg, hanem összekapcsolódik más kérdésekkel. A Hon-lázban inkább a földöntúli jelenti a hont, míg a későbbiekben a vidék, a falu, majd a ház válik a haza helyettesítőjévé. A Földgömbben, a kötet egyik meghatározó versében: „*házam a hazám hazám a házam / innentől a netovább van / messzeség határa / földgömb*”. A bezárkózás és a befelé figyelés, a közéleti kérdések felvetése, majd a lelki élet előtérbe helyezése fontos rétegét alkotja a költő szigetének. Ha szigorúak vagyunk, azt mondhatjuk, Lennert Móger Tímea

kötete zárójelbe teszi a hazát, és inkább a kisebb, megfoghatóbb terekre, kérdésekre koncentrálnak. Visszavonul saját, belső szigetére.

A szigetről ugyanis jól látszanak a vidék problémái, az „éhező haza” és az „otthon-éhség”. A Mélyszegénység például ezt kérdezi tőlünk: „szegény a mélybe / ki megy le érte / naná hogy senki se / a mélyszegénység ragályos”. A szavak és a cselekvés közti szakadék ráébreszt a szolidaritás hiányára, a lehajolástól való félelemre. Jó, jó, beszélünk róla, „együttérezgetünk” a kiszolgáltatottakkal, de ha tenni kell valamit a változásért, akkor már visszakozunk – gondolhatjuk a fenti sorok olvastán. Lennert Móger Tímea költészete tehát szociálisan is érzékeny, de inkább a problémához való viszonnal foglalkozik, mint a gondok leltárba vételével. Az „éhező haza” is a *(Köz)helyes* című versben kerül elő, amely már finoman érzékelteti, hogy két ilyen komoly fogalom egymás mellé helyezése és ismételtetése magában rejti a kiüresedés veszélyét. Ha sokat hallunk rólunk, fáddá válunk. A velük való játék, a jó értelemben vett szemvtelenség viszont felhívja rájuk a figyelmet, hiszen az olvasó jogosan döbbenhet meg Lennert Móger Tímea sajátos szómágiáján. De lehetne ezt szómáglyának is nevezni, hiszen a szerző olykor tűzbe veti a szavakat, zárójeltek közé feszíti egyes részeit, és furcsa füsttel teríti be a neoavantgárd vajdasági prérit.

De a szigetről néha megpillantható az idill is. A *(T)űz a napban* a lírai alany kedvesével barnul a tengernél, mindezt a *Határátkelő* és a *Mélyszegénység* között, ami egy folyamatos olvasás során groteszk hatásával fejbe veri az olvasót. Gyakran azonban egy szövegen belül jelenik meg a harmónia és az ezt megtörő depresszív csattanó. A *Búza(lé)* tájversnek tűnik, de az utolsó sorok közéletivé alakítják: „a vidék megtelik étellel / a lételem homályba vész / nép ring a szélben”. Máshol pedig a pipacs válik saját romlásának metaforikus virágává, és az ilyen, idilliből romlottá váló jelenségek meghatározzák az egész kötetet: „százszorszép / pipacs szírom- / tapintás / bársony viszony / szénaboglya / csonka foglya / vér virág”. (Csokor) A szöveg megvezeti olvasóját a kedves, rímes játszadozással, majd fanyar mosollyal arcul csapja. Játékos, rövid groteszk Lennert Móger Tímea majdnem minden szövege, a hosszabbak pedig fanyar balladák a jelen vidék-szigetéről.

Olykor azonban a zárójelek túlfeszítik a hírt, az erőlködésbe belefáradhat a szem és az agy. Az ártatlanság tora, a kötet egyik leghosszabb és legsúlyosabb verse sokkal hatásosabb lehetne a zárójeles szójátékok nélkül, hiszen már maga a cím elegánsan kiaknázza a szóferdítésben rejlő lehetőségeket. Ugyanez mondható el a *Fegyelmi állapotról*, amely a kegyelem és a fegyelem egymásra vetítésével már megképzí az azt a meghitt zavart, amely illik a szöveg komolyságához. Az egyetlen versközépi zárójel azonban tompítja a látványt, megakasztja a szemet, az olvasást – fölöslegesen. A vers ennek ellenére hatásos:

*Kézbe veszem a szárnyát
hátról megcsomózom
hátizsákként cipeli
sorstörvényként sír utána
két lábbal a földön
vár(at) magára
keselyű belül
úgy látszik kihűlt
el akarod földelni
kezedbe mar
húsevő
repülni akar
szabadsághoz van idomítva*

Az *Indigókép* azonban éppen a saját tipográfiai játékon ironizál, amikor már-már versbomlasztó elemként másolódnak egymás mellé a zárójelek:

*„Ismerős (k)arc
(r)ag(g)ályos
testtel
ölbe tett kézzel várni
(egy)másra”*

Látnivalóból – az írásjelekkel űzött szómágián kívül is – rengeteg van az *Innensemerre szigetecské*ben Stock János fotóinak köszönhetően. Így tulajdonképpen nem is verseskötetről, hanem albumról beszélhetünk, ahol sokszor eldönthetetlen, mi volt előbb: a kép vagy a szöveg. A pontos

leírásokból és utalásokból azonban sejthetjük, ekphrasziszról, képleírásról van szó. A fotók pedig valóban líraiak, elég csak a fóliával letakart Mária-szoborra és a megcsonkított kő-Krisztusokra pillantanunk. S ha már odavetettük tekintetünket, érdemes figyelniük arra, ahogy Lennert Móger Tímea a hittel bánik. Szüksége van rá, mégis méltóságuktól megfosztott vallási jelképekkel szembesíti az olvasót. Az általa bemutatott vidéket elhagyta a hit, így elhagyta az Isten. Krisztus emlékének gondozatlansága miatt szenved a kereszten, Mária pedig fóliából készült fátylával megalázóan néz ki. Eldönthetetlen, miért is takarták le. Ezzel azonban az emberi lét egyik fontos fogódzója, a vallás éppúgy zárójelbe kerül, mint a szavak. Látszik, ami a zárójelek közt van, jelentése mégsem ugyanaz. Sőt egy kísérletre hív minket ez az írásjellel körbehatárolt tér. Megkérdezi tőlünk, mi történe, ha a letakart Mária nem létezne. Mi lenne, ha elfogynának a kő-Krisztusok? Hiszen a (vidéki) ember számára néha éppen a hit jelenti a szigetet.

Az *Innensemerre szigetcске* a keserű befelé fordulás folyamatát tárja elénk. A lírai én kezdetben még ki-kipillant egyre szűkülő teréből, majd eluralkodik rajta a magány. Nem számít már neki a határ, a kerítés, a mélyszegénység és a hitehagyott vidék. Belső szenvedésében megtalálja a harmóniát, erről tanúskodik a kötetzáró darab is. Tulajdonképpen belső zárdába vonul, magát is egy hatalmas zárójelbe teszi, ahonnan csak mi, olvasók szabadíthatjuk ki őt.

BOLDOG ZOLTÁN

Amikor egy párkapcsolatban egymásnak feszül két akarat, abból ritkán lesz költészet. **ÁFRA JÁNOS** új verseskötetében azonban az összművészeti érzékenységgel párhuzamosan bontakozik ki egy-egy megdöbbentő emlék. A *Két akarat*ról **BOLDOGH DEZSŐ** írt.

Műgond és akarat

Áfra János új kötete a *Glaukómához* hasonlóan hat ciklusból áll, a szövegek elrendezése alapján finom szerkesztői érzékkel válogatott, hosszabb-rövidebb, a korábbihoz képest tematikailag sokszínűbb könyvet kapunk. Figyelemre méltó és stílusbeli eltéréseik szerint is ízlésesen súlyozott, többségében kortárs vagy huszadik századi képzőművészeti inspirációk egészítik ki a költői darabokat, bizonyítva az alkotó összművészeti érzékenységét, azon belül is leginkább a festészethez való erőteljes vonzódását.

A vonal kiengedése című nyitóvers lehetne egy album kezdete is. Az említett opus Barta Lajos *Hullám* című szobrának hatására íródott, olyan motívumokkal, amelyek megelőlegezik a későbbi darabok elidegenítő jelképrendszerét. A születés magzatvize és a térbe kihelyezett, megfagyott gondolat egyszerre vigasztalanul materialista és a káosz ősvizeit megidéző. Sűrű soraiban magával egyensúlyozik az anyag, mintha a szavakkal való teremtés esetleges, törékeny és bármikor eltörölhető volna.

A *Két akarat* megszólalásmódja eleinte, különösen a *Gyermek és poráz* ciklusban, mintha folytatása lenne a *Glaukómának*, ugyanott vagyunk ismét, az emlékminták feldolgozhatatlan tereiben, egy Borbély Szilárdra emlékeztető, személytelen és kissé meggyötört versvilágban:

„Ablakon néz ki nő,
ajtón tekint be férfi,
kabátját kint felejtí,

*bent egymás után ülnek ágyra,
előbb a férj dől el, majd szép
arc a szűrős szájra...”*

A nézőpontváltásokon keresztül a beszélő eljut önmagához, és a váratlanul felbukkanó hetes szám ritmikus ismétlődéseit megidézve egyre tágabb körökbe kerülünk, a felnőttkor jelenéig:

*„asztán eltelik hét év,
s apám valaha erős háta
örökre kontúrjait veszi
egy szürke tüdővel,
ahogy pereg rá a föld
és rám az élet.”*

(Mély lélegzetek)

A kötet eleji darabokban az otthonnal és a gyermekkorral kapcsolatos motívumokat Áfra „felejtésre csábító műveletekben” próbálja tetten érni és ugyanakkor távolítani magától, ami érdekes vibrációkat teremt a szövegek befogadása során. Nincs szilárd pont az emlékterekben, csak utalások és felvillanó félsorok egy valaha kapott és már meg nem található nyelv fogalmi jelrendszerei között. A képeket nem is kameramozgás uralja, hanem egy ismeretlen szélérő, amely a porból állandóan új ábrákat teremt, majd eltörli azokat. Ahogy a költő mondja, nem az állandóság látszata érdekli, beleértve a múltat és annak konstatáló szereplőit, hanem: *„hogy miből fakad, / ami folytonosságot telepít körém, / és mindaz, ami belül még ismeretlen.”* (A kivonat).

Az elidegenítőnek szánt gesztusok sikeres alkalmazása bizonyos értelemben kitűnő ellenszere is annak a „halált másoló kíváncsiságnak”, amely köznapi nyelven próbálja értelmezni valóságait. A *Nyúlvány* című kiváló és ugyanakkor megrázó anyaversben a beszélő guberálóként kutakodik, hogy elmúlt napjait, családi viszonyait feltérképezze, látszólag blaszfém kijelentésekre ragadtatva magát, amelyek ellentmondanak az anya-líra minden hagyományának. De itt nagyon működik ez a távolról Petri negatív megdicsőüléseire is emlékeztető költészet: *„Ilyeneket is csak eltüntetett magzatok / helyett írnak megszületett fiúk...”*

A *Felejtésben* egy fotóhoz készült szövegben festői látványt kapunk: „*fehérbe bábozódott / asszony a tér törmelékein*”. Ismerve Áfra János gondos szerkesztői hozzáállását, talán nem véletlenül került a *Gyermek és póráz* ciklus darabjai közé. Zárásként az *Ott, ahol nem* kicsit csevegősebb hangulatú hosszúverse búcsúzik a „családról szóló szétpergett történetek” motívumvilágától.

A következő részekben megváltozik a tematika, a párkapcsolatok és az ezekhez kapcsolódó két akarat feszültsége, a zaklatottan lírai, alanyibb hangvételi megszólalásmód kerül előtérbe. Érdekesen váltakoznak a hosszú és a pár soros versek is, és velük együtt sajnos olykor a színvonal is. Nehezen nevezhető költészetnek, még csak elmés mondásnak sem a *Holnapi feledékenység*, amely különös módon a következő ciklus befejezése: „*Azt súgtad, én ismerlek a legjobban. / Nem tudom, megbántad-e már.*” Hasonlóan jellegtelen az *Úgy volt, hogy nem volt úgy*: „*Elmakacskodni a boldogságot. / Ez is egy lehetséges befejezés*”. Nem jobb a helyzet *Az ismeretlen érzés*, *A süllődző szó*, *Szükség és kényszer* és a *Fenyegetés* című versekben sem. Kár volt ilyen szövegekkel rontani az egyébként igen erős kötetet.

Valamivel sikerültebb a *Sírbolt a kar* vagy *Az ijesztő sokaság*, azonban a rövid vers, úgy tűnik, nem Áfra János műfaja. Ezekben a szösszenetekben szinte semmi nem jön át tehetségéből, amely fiatal kora ellenére komoly megbecsülést biztosít számára. Nem zárható ki, hogy zsenyéit igyekezett becsempészni a kötetbe, és ilyenkor saját háza táján a legjobb szerkesztő is tévedhet.

A fentiekhez képest egészen más a *Két akarat* túlnyomó része, a párkapcsolatok dinamikáit, esendőségeit lekövető, magas feszítettségű monologizálás, amelynek Áfra mestere. A szeretetgyűlölet, teljesség-hiány élményvilág sűrített potenciáljait felhasználó, nézőpontokat ügyesen variáló költészettechnikai megoldások között gyakran meglepően lírai olvasatokat kapunk. A szerelmi együttlétet leíró költeményt Áfra például így fejezi be:

„*egy óráig tart az egység,
de amikor kinyitom az ablakot,
még együtt mozog a függöny*”

*a közeli fák ágaival, mintha
most is szabadok volnánk.”
(Föld, víz, levegő)*

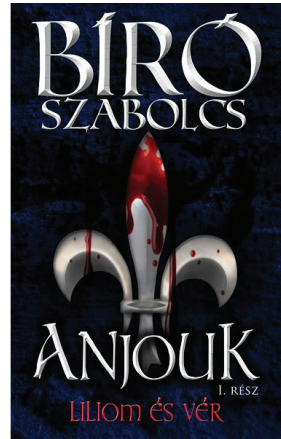
A belső hang személytelen reflexiói átformálják a külvilág megszokott képzeteit, a kapcsolatban szereplő partnert, az akarati irányulásokat: „*lassan beleég a gyűlölet a szeretet szerveibe*”. (Ami visszafordít) A megszólaló sokszor kegyetlen játékokat művel, mechanikus kényszerűséggel jegyzetel, láttamoz szeretett nőt, halált, mániákat: „*...azt kívánom, hogy te lökd koporsómra / az első maroknyi földet*” (Már élve felejthető vagyok)

A *Kétfajta szeretet* ciklusának elején a négy soros szakaszok befejező és kezdő mondatai ismétlik egymást, és a szöveg telítettsége és belső rímei miatt mintha egy klasszikus szerelmi költeményt olvasnánk: „*és hallgatnám melleden át a szíved, / a visító zuhanyrózsát végigszántva. // A visító zuhanyrózsát végigszántva / a pórusokon, félelmet súrolnék le rólad, / vágyat ölelésben dörzsölnék bőröd alá...*” (Kevés leszek)

Az illusztrált versek remekül illeszkednek a kötet ciklusai közé. Áfra János a *Glaukómához* képeket formailag is újított a *Két akaratban*, és szándékosan távolságtartó beszédmódja mellett sikerült megteremtenie egy olyan kortárs, többségében párkapcsolati problémákat bemutató, sajátos versnyelvet, amelyben figyelemre méltó költészetet művel, főleg, ha van elég tere a kifejtéshez.

Eddig a magyar történelmi regények egyik vakfoltja volt a 14. század eleji lovagi kultúra és Károly Róbert uralkodása. **BÍRÓ SZABOLCS** *Anjouk* című sorozatának első része pótolja ezt a hiányt, és néhány gyengesége ellenére szórakoztatva tanít. **TÓTH MIHÁLY** írása.

Legyőzi-e az „Anjouk” az „Egri csillagok”-at?

Bíró Szabolcs *Anjouk (I. Liliom és vér)* című történelmi regénye sok szempontból megfelel a műfajjal szemben támasztott elvárásoknak, egyes sajátosságaiban talán túlságosan is. Az Athenaeum Kiadó jóvoltából megjelent mű lényegében egy fejlődés- és egy lovagregény keveréke. A történet kezdetén a főhős, Bátor Attila, Károly Róbert király korábbi első lovagja visszavonultan él középkori mintagazdaságában. Az idillinek tűnő állapot azonban hamar véget ér. Maga a király látogat el a majorságba, hogy Attilát, a magyar irodalomban viszonylag ritkán megjelenített középkori lovagot esküjének megfelelően a hadak fővezérei közé szólítsa. A hadjárat után a keresztényi élet lehetőségétől messzire sodródott lovag átengedi magát annak az apránként ébredő lénynek, amivé apród korától formáltak: a középkori Európa legfélelmetesebb harcosává lényegül, aki a küzdelemért él, és a csatateret tekinti otthonának.

A rövid összefoglalóból is látszik, hogy a regény cselekménye nem különösebben cizellált. Mitől hatásos mégis az *Anjouk*? Tulajdonképpen attól, ami a fenti ismertetőből kimaradt. Bíró Szabolcs láthatóan óriási munkát fektetett abba, hogy a szöveg ne alakuljon át XX. századi csöpögős romantikával átítatott lovagtörténeté, amelyeknek körülbelül annyi köze van a történelmi hitelességhez, mint Indiana Jones kalandjainak a valódi régészethez.

Bátor Attila birtokának bemutatásánál érezhető, hogy az író tisztában van azzal, milyen volt egy majorság a fémeke térhódítása előtt, hogyan festhették Károly Róbert palotája, milyen rend volt érvényben ott, milyen étkezési szokások jellemezték a különböző társadalmi osztályokat, milyen nehézséget okozott egy magas rangú vendég ellátása – pláne böjti időszakban. Ugyanilyen meggyőző tudásról ad számot a szerző, mikor arról ír, hogy miben különbözik egy szaracén penge és egy átlagos kard, vagy amikor élénk színekkel tárja elénk, miért olyan végtelen ritkák a korszakból származó ép fogazatú koponyaleletek. Bíró Szabolcs élő, lüktető, feszültségekkel és veszélyekkel teli diorámát fest az olvasónak egy egzotikus és nyers korról, melyben éppúgy létezett a gonoszság és az árulás, mint a minden fölött álló hűség és hősiesség.

Az *Anjouknak* azonban számos gyengésege is van. Ezek között elsőként említhető az alkotó sajátos elképzelése a történelmi széppróza mibenlétéről. Nem túlzás azt állítani, hogy a magyar olvasóközönség jelentős részének első, sokszor egyetlen, de mindenképpen meghatározó történelmiregény-élménye az *Egri csillagokhoz* kötődik. A hatodik osztályban a mai napig kötelezően átrágandó mű jellemzői akarva-akaratlanul számos ponton visszaköszönnék Bíró Szabolcs művében is.

A *Liliom és vér* narrációja az előbbiekből adódóan mindenkinek ismerős lehet: az elbeszélő többé-kevésbé mindentudó, a történetmondás pedig ennek megfelelően gyakran egysíkú: „Az öreg mesternek felcsillant a szeme, hogy ilyen bolondot fűjt hozzá a jószerencse szele: most végre túladhat a selejtes árun, lesz kire rásóznia az inasa által gyakorlásként készített gyengébb holmit is. [...] Nándornak mindazonáltal igaza volt: a kapitánynak tulajdonképpen bökte a csőrét, hogy megint nem őt emelték feljebb a parancsnoki ranglétrán, hiszen az évek során már jó párszor bizonyította, hogy királyi szerviensként* mennyire jól vezeti az alá beosztott száz talpas vitézt. Pedig atyja sírja fölött, – aki egyszerű várjobbágyból** a király szervienségévé emelkedett, nemességet kapott, s így teremtett könnyebb életet utódainak – megesküdt, hogy naggyá teszi családjá nevét. Arról álmodozott, hogy hamar hadnaggyá válhat, aztán várnaggyá, esetleg alispánná, sőt, egyenesen megyésispánná!”

Mindezt talán megbocsáthatnánk a szövegnek, hiszen ez a fajta hézagkitöltő eljárás igen nagy hagyományt tudhat maga mögött, ha nem is éppen az elmúlt három évtizedben. A regény más „gárdonyis” jellemzői viszont sokkal zavaróbbak, ilyenek például a bosszantó akkurátussággal elhelyezett lábjegyzetek (ezek helyét a fenti idézetben csillaggal jelöltük). Ezt máig elnézzük az *Egri csillagok*nak, de igencsak stílusidegen és felesleges egy nyilvánvalóan irodalminak szánt szöveget lábjegyzetezni, hiszen nem tudományos munkáról van szó.

Ez a fajta stiláris bizonytalanság a szöveg egészén felfedezhető: „*Apródja felcsatolta rá a fegyverövét, melyen kardja, tőre és rövidnyelű buzogánya függött, közben fegyvernőke a sisakját segítette fel, ő maga pedig a páncélkesztyűjébe erőszakolta bele a sok mocsoktól egészen feketének tűnő ujjait*”. Gyakorikak a zakatoló mondatok, a zavaró szófordulatok is: „*Rajongott érte: az évek során megvastagodott csípejéért, a szoptatás alatt megereszkedett melléért, minden apró kis jelért, melyet az idő rajzolt rá*”.

A regény bővelkedik a naturalisztikus leírásokban, amelyek néha túlzottan részletezők, leltárszerűek. Talán ennek tudható be, hogy a Liliom és vér a legdrámaiabbnak, legfelkavaróbbnak szánt pontokon sem tudja maradéktalanul kijátszani a leírt szituációkban egyértelműen meglévő élményfaktort. Különösen igaz ez csataleírásaira, „harcközvetítéseire”: „*Attila úgy táncoltatta az idegen hátast, mintha mindig is az övé lett volna: jobbra majd balra fordította, és közben magabiztosan osztotta a nagy ívű csapásokat. Az egyik támadónak könnyedén felnyitotta a torkát, a másiknak a hóna alá döfött be olyan mélyen, hogy a fickó azonnal lezuhant a nyeregből. A harmadik könnyű dárddával indult meg Attila ellen, ám a lovag elkapta a fegyver nyelét, egyetlen erős mozdulattal kicsavarta ellenlábasa kezéből, és saját kelevézével dőfte előbb arcon, majd nyakon a férfit. [...] A lilimos bárd csontot érhetett, Miklós ugyanis már nem tudta kirántani áldozata vállából: ahogy a férfi hanyatt vágódott, inkább elengedte a nyelet. Pajzsa alsó élével sújtott le a hátán fekvő védőre, kis híján lefejezve a fickót, majd tovább is haladt – muszáj volt, hiszen ezrek nyomultak be mögötte a várba, nem volt megállás. Gyorsan a kardja mellett csüngő buzogányért nyúlt, pajzssal védett egy fejszecsapást, majd ismét meglendítette jobbját, péppé zúzva*

egy arcot, melyet még soha életében nem látott [...] Miklós előrántotta törét, és még mielőtt ellenfele ismét lecsaphatott volna a parasztkéssel, előrevetődött, hogy keresztvasáig döfje a bicellust a szerencsétlen szemébe, aki azon nyomban szörnyethalt. Azt sem rántotta ki onnan, helyette előhúzta pallosát, és azzal vágott rendet a védők sűrűjében.”

Az ehhez hasonló jeleneteket olvasva egyformán nehéz beleélni és nem beleélni magunkat az adott csata forgatagába. Ezek kétségtelenül megmozdítanak valamit az olvasóban, de ennek inkább van köze a dinamikusan ábrázolt brutalitásához, mint az író kifinomult hatáskeltő eszköztárához. Ez a naturalista ábrázolásmód új jelenség hazánkban. Bernard Cornwell angolszász történelmi regényíróhoz hasonlóan itt is megfigyelhetjük, hogy a középkori életérzés bemutatásának szinte kötelező, elvárt velejárója a durvaság irodalmi szintre emelt, igen széles skálán mozgó láttatása. Számos ilyen típusú szöveg éppen itt bizonyul a leggyengébbnek. Alkotóik ugyanis nem rendelkeznek sem kellően széleskörű ismeretekkel, sem pedig autentikus gyakorlati tudással az ilyen leírásokhoz.

A hazai irodalomból mindeddig hiányzott az a külföldön sikerrel alkalmazott írói technika, mely a töprengő és ezért mesterkéltséggel helyett egy gondolkodó, de elsősorban cselekvő harcost állít az események középpontjába. Bátor Attila személyében az új típusú harcos-főhős karakter egy egészen jól felépített képviselőjét ismerhetjük meg.

Bíró Szabolcs műve a megjelenített korszak miatt különösen fontos. A történelmi regényeket olvasóknak gyakran az lehet az érzésük, mintha Szent László és Nagy Lajos király között semmi említésre méltó nem történt volna. Tulajdonképpen azt is mondhatjuk, hogy a hazai gótika a magyar irodalom vakfoltja. Pedig ebben a bő két és fél évszázadban számos, az ország és a magyarság szempontjából kiemelkedően fontos eseményre került sor, melyek külön-külön könyvet érdemelnének. Példának okáért ekkorra datálódik Károly Róbert király uralkodása, melyet épp úgy jellemez az állandó háborúskodás a szélrózsa minden irányába, mint a pénzügyi, gazdasági, jogi és társadalmi reformok megvalósítása. Az *Anjouk (I. Liliom és vér)* ebből a szempontból hiánypótló alkotás.

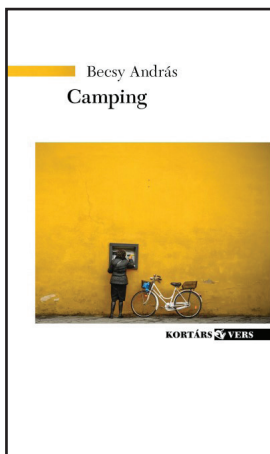
Bár a szövegnek vannak hibái, az olvasó ezek ellenére szerencsésnek mondhatja magát, hiszen a Liliom és vér írója nem csupán a zöld asztal mellől ismeri a bemutatott korszakot, annak tárgyi és írásos emlékeivel együtt. Bíró Szaboles hagyományőrzőként, a korszak iránt bevallottan rajongó alkotóként, a Csallóközi Anjou Károly Bandérium Comes Provinciae-jaként olyan tudással rendelkezik, melyről a legtöbb író csupán álmodik, és amivel hitelesség tekintetében legfeljebb egy kortárs szemtanú leírásai vehetnék fel a versenyt. Történelmi regénye kiváló példája az infotainmentnek, vagyis a szórakoztatva tanításnak. Az Anjouk kikapcsolódásra alkalmas olvasmány, amely – bár „gárdonyis megoldásai” ellenére sem veszélyezteti az Egri csillagok pozícióját – több órányi kellemes múltidéztést garantál olvasóinak.

Bíró Szaboles: Anjouk I. – Liliom és vér. Athenaeum, 2015.

Vincent van Gogh festménye

Első könyve 37 évesen jelent meg, idén pedig a második, amely a férfikor összegezésének lenyomata. **BECSY ANDRÁS** *Camping* című kötetét **BENE ZOLTÁN** mutatja be.

Időszeletek az emlékezet fiókjaiba

Becsy András első kötetével viszonylag későn, 37 évesen jelentkezett. A 2010-es *Franciakrémet* a 2015-ös *Camping* követte, mindkettő a Kortárs Kiadó gondozásában látott napvilágot. De az öt évvel ezelőtti könyv máris sajátos válogatáskötetnek tekinthető, hiszen Becsy 1997 óta van jelen publikációival az irodalmi életben, tehát tizenkét-tizenhárom év terméséből tallózhatott. Ez egyúttal azt is jelentette, hogy a *Franciakrémet* ízeletető olvasó előtt nem egy kezdő költő arcképe rajzolódik ki, hanem egy poétikájában és témáiban érett költő világa. Éppen ezért igen nagy felelősség nehezedhetett Becsy András vállára, amikor második kötetét állította össze: magásra került a lécs a *Franciakrémmel*.

Ám ő sikerrel vette az akadályt: a *Camping* önmagában is kiváló, és a korábbival összevetve is az. Életművének építkezése szervezeten, tervezetten folyik tovább. A Becsy András betűiből, szavaiból, mondataiból kibontakozó szövegépület eklektikus ugyan, ám harmonikus és organikus. Elemei a vers és a próza, a játékosság és a komolyság, a valóság és a fantáziavilág, a realitás és az abszurditás, a hagyomány és az annak talaján álló újító szándék.

A szerző négy ciklusra osztotta a *Camping* negyven írását, a harminchat verset és négy prózát. Adódik hát a lehetőség, hogy ne csak a négyes felosztást, de a kettőst is meglássuk: a versek

és prózai írások váltakozását. Minden ciklusba jutott a líra „monotóniáját” megszakítandó egy-egy próza(vers), amelyek akár a kötetben rejtőző másik kötetként is fölfoghatóak. Ezek a töredékek a költő (vélt vagy valós) arab barátjának, Fermádnak a történeteit mesélik el, illetve azokat variálják. A lírai darabok egyrészt ellenpólusául szolgálnak eme Fermád-betéteknek, másrészt tovább szélesítik a formák spektrumát. Egyúttal újabb bizonyítékai a szerzőre oly jellemző játékoságnak:

„Fermád három napja halott. Kész. Ma reggel ő is felhívott, hogy megerősítse, a hír igaz, és hogy sajnálja a dolgot. Temetéséről majd később intézkedik. Reggel hívott. Már vártam. Három napig járkált a bíróságra, mert kicsit szőröztek a holtnak nyilvánítás, a halál tényének megállapítása ügyében.”

Ugyanakkor a történetek főszereplőjének, Fermádnak a kiszolgáltatottsága szinte mellbe vágja az olvasót. Fermád idegen a világban, amelyben élnie kell, ráadásul (és ebből következően) mélységesen magányos. Szenved a rászakadó egyedüllétől, noha ezt próbálja leplezni. Vágyik közösségre, de képtelen a beilleszkedésre, a „nem passzoló” egyén magárahagyatottságát éli át, aki éppen egyedisége miatt marad kívülálló.

Becsy András már a *Franciakrémesben* is kitűnt játékos hajlamával, valamint jártasságával a klasszikus verselésben és versformákban. A *Franciakrémes*t uraló szonettre (48 versből 35 ebben a formában íródott) a *Campingben* sem lett hűtlen, bár ezek aránya azért érzékelhetően csökkent (a versek fele, 20 mű ilyen formájú). A négy ciklus közül három tárgyak nevét viseli. Az első, a *Mérleg* a férfikorba lépő költő összegezési vágyát fejezi ki:

*„mázsán a múlt év, s az érték,
az eredmény, amit kapok:
hétköznapi hétköznapiak,
és a hétköznapi hétvégék,*

*volt benne öröm és torta,
de mivel már tudtunk róla,
valahogy ez sodorta
az egészszet a pokolba”*

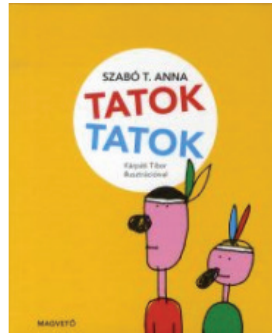

A második, a *Váza* mintha élettereket venne számba, a *Sublót* pedig az időt faggatja, annak szeleteit raktározza az emlékezet sublótjának fiókjaiba, míg a negyedikben *Színre lép* az élmény, az érzés, a szerelem, a finom erotika, a kór...

*„viszem saját keresztjeim
másét is ha kell
csak ne feszítsetek meg
ne verjeteek meg
koronáitok másokon
vérezzenek
csak kalapomat hagyjátok meg
amit előttetek mindig levehettek
nem egyezkedem
nem kötök kompromisszumot
mert megalkuvó vagyok
nem kell bajlódnotok velem
a beszédek is csak
a rádióban hallgatom
nem tolongok tömegelek
nem vagyok együtt senkivel”*

Becsy András járja az útját, s ezen az úton jó irányban halad. Most megpihent egy kicsit a *Campingben* – aki teheti, tartson vele; megéri. Mert a *Camping* jó kötet. Átgondolt, erős, értékes irodalmi tett.

SZABÓ T. ANNA gyerekverseket tartalmazó könyve a népdaloktól kölcsönzi a ritmust, saját korától pedig a témát. **BÁRDOS JÓZSEF** mutatja be a kiadványt.

Vérnyúl és Nemzetközi medveinduló

Szabó T. Anna kedvenc kortárs költőim közé tartozik. Nyilván elfogult vagyok gyerekversei iránt is. Szeretem azokat, amelyek például a *Friss tinta* kötetben vagy a Varró Dániellel, Tóth Krisztinával közösen játszott *Kerge ábécé*ben jelentek meg.

Szabó T. Anna *Tatoktatok* című könyvének már a címe is jelzi, hogy a költőnő játékra hív. Játsszuk azt, hogy most versben beszélünk. Mert hiszen így megszólalni nem normális dolog. Képzeljük csak el, mi lenne, ha valaki bemenne a patikába, és rímekbe szedve kérne gyógyszert. Biztos bolondnak néznék.

De játékból, játszásiból, költészetből szabad. Ilyenkor elszabadulnak a nyelvi elemek, sorjáznak a képek. Csak győzzünk rendet tenni ebben a rendezett zűrzavarban! Például a *Famesében*, ahol a szemünk láttára (vagy a fülünk hallatára) kel ki a *fa* szó a *fagottból*, a *fabulából* vagy a *falatozotból*. Megelevenedik a nyelv, mint a *kalapácsokban* a *kalap* és az *ácsok*, és megelevenedik a világ, mint a gyermek fantáziájában. Ismerősünné válnak az évszakok és a hónapok.

S közben néha olyan lélekemelő, tiszta kis világok nyílnak előttünk, mint például a *Leselkedőkben*:

„*Langyos ködbe balzsamozva,
mint az őszi csillagok,
néznek – titkon sejted őket –
gyermekarcú angyalok.*”

*Érthetetlen, hallhatatlan,
csöndbe mártott dallamok –
ködbe burkolózva állig
láthatatlan angyalok.”*

Ez a szerző aktuális ars poeticája is lehetne. A kötet versei is ilyen érthetetlen, mégis szép, sokféle ritmusú, hangzású dallamok. Némelyeknek szinte ízük, illatuk van, a *Sütődaltól* enni, a *Gyógynövény-daltól* (mellesleg egybe lehetett volna ezt is írni) azonnal teát készíteni támad kedvünk.

A ritmikai sokféleség megint csak öröm. Azt mutatja, olyan költővel van dolgunk, aki a ritmussal is tud és mer játszani. Van itt felező tizenkettes, például az *Augusztusban*:

*„Gusztusos augusztus, piros mint a dinnye,
megnyalná a kutya, kilóg piros nyelve.”*

Egészen más a *Mikulás előtt*, amelynek a ritmusa szigorúan kötött, egészen a legutolsó strófiáig, ahol, nyilván szándékosan, megdöccen az ütem, és már vége is a versnek.

Megint más a *Vásár-nap*, ahol a népdalokból (és a rossz költőktől) jól ismert, elcsépelet nyolcas-hatos sorpárral játszik a költő, de úgy, hogy itt három nyolcas jön egymás után, mintegy feltorlódva a felsorolással. És amikor e késleltetés igazi feszültséget keltett, akkor csap le a hatos sor, és zárja a strófát:

*„Sült kolbásszal, forralt borral,
fagyos ujjal, piros orral,
fajátékkal, ajándékkal,
itt a téli vásár!”*

A kötet második felében előbb a *Kerge ábécéből* való versek sorakoznak, ilyen rímjátékokkal:

*Ez a madár albatrosz.
Vijjog: „Van itt hal, csak rossz!
Olajos hal, csupa kosz!
Ebből én nem kérek, kösz!”*

Majd találkozunk *Az öregérrrel*, akiről csodás, belső rímes, zenei sorok szólnak (kár, hogy nem mind ilyen jó), és akiről megtudhatjuk, hogy:

„Az öregér az űrben él és semmitől se fél”.

Bezzeg nekünk van okunk félni, ha szembejön velünk a *Két vérnnyúl*. Úgy látszik, ez az állat végképp meghonosodott nálunk:

„Két vérnnyúl vár a fű között, két szörnyűséges vérnnyuszi”.

A kötetet egy régi, kedves ismerős, a *Nemzetközi medveinduló* zárja. Az vesse rá az első követ, aki nevetés nélkül hangosan végig tudja olvasni. A gyerekekkel együtt nevetni pedig felemelő érzés. Úgyhogy nagy örömmel ajánlom ezt a könyvet minden kisgyerekes szülő, minden óvónő, tanítónő kezébe, minden kisgyerek fülébe.

Könnyen kézbe vehető és lapozható könyvecske a *Tatoktatok*. Viszont az illusztrációk hagynak kívánni valót maguk után. Már a borítón ránk köszön két bumfordi orrú indián, akiknek semmi közük a kötet egészéhez vagy bármelyik vershez. S ha tudjuk (könnyű megtudni), hogy Kárpáti Tibor nemzetközi hírű könyvillusztrátor, akkor csak egyet gondolhatunk: vagy kedve, vagy ideje nem volt ezzel a kiadvánnyal foglalkozni. A sörről a sör, a fákról a fák, a kalapácsról a kalapács, a kézről a kéz, a fogmosásról a fogkefe jutott eszébe, és ezeket rajzolta oda. Se nem szépen, se nem egységes stílusban. Ezeknek az illusztrációknak egyetlen hasznuk, hogy színessé teszik a könyv lapjait. Ennél ez a verscsokor többet érdemelt volna. Meglepő, hogy a kiadó honlapján ez áll: *„Kárpáti Tibor elnyerte Az Év Gyermekkönyv Illusztrátora 2012 díjat Szabó T. Anna Tatoktatok című könyvének illusztrálásáért.”*

De soha rosszabbat! A könyv kifejezetten olvasásra ajánlott.

A Parnasszus és az Irodalmi Jelen közös estjén az IJ debütáns költőcsapata mutatkozott be, akiknek művei bekerültek a Parnasszus legfiatalabb költészetet és annak irányzatait bemutató tematikus számába.

„Fiatal költőnek lenni eleinte nem fáj”

Egy olyan rendezvényen, mint a Parnasszus–Irodalmi Jelen koprodukcióban létrejött est, könnyen kerítik az embert hatalmukba hamis illúziók. Nevezetesen, hogy ritka normális világban élünk, ahol csillogóan tehetséges emberek vesznek bennünket körül, és teljességgel értelmetlenek a tizen-huszonéves generáció irányvesztettségéről, dekadenciájáról, céltalanságáról szóló sopánkodások. Maradjunk annyiban, ez az Örkény Könyvesbolt falai között szeptember 23-án csakugyan így is volt.

Összejött itt ugyanis hét (nagyon) fiatal alkotó, pontosabban tizenkettő, csak öten nem tudtak személyesen jelen lenni, ám ők is megidéztek. A megkapóan rokonszenves lányok és srácok egytől egyig az Irodalmi Jelen Debüt rovatában mutatkoztak be – itt léphetnek először nyilvánosság elé a pályájukat kezdő költők és prózáírók. A prózáírók munkáit **Hudy Árpád** gondozza, a költői szekció **Varga Melinda** nevelése, aki Kolozsvárott egy „iskolát” is vezet: az IJ köré csoportosult legfiatalabb lírikusok műhelyét.

E társaság is bekerült a *Parnasszus* folyóirat idei nyári tematikus számába, melyet **Turczy István** főszerkesztő „Centrumban a fiatal magyar költészet” főcímmel állított össze. „Sok helyre hívtak a lapszámmal országszerte, de elsőként veletek vagytok itt, ami jelzi a két folyóirat közti kötődés mértékét és a szakmai barátság mélységét” – üdvözölte Turczy bevezetésképp a **Böszörményi Zoltán** főszerkesztővel és az **Irodalmi Jelennel** megvalósított

együttműködést. Szimbolikus „installációként” mind az *Irodalmi Jelen*, mind a *Parnasszus* számai ott voltak az asztalon, az est után mindenki magához vehette őket. „Fiatalköltőnek lenni eleinte nem fáj” – mondta ki Turczy az este egyik legtalálhatóbb mondatát, és felidézte saját generációja mintegy húsz évig tartó „fiatalságát”. Ma más a helyzet, s hogy erről tiszta képet kapjunk, csak végig kell lapozni a *Parnasszust*, amelyben felvonulnak többek közt Csehy Zoltán, Herczeg Ákos, Lapis József, Kántás Balázs, Prágai Tamás, Varga Melinda tanulmányai – a posztumán fogalmának elemzésétől az R-generáció bemutatásáig.

Az elméleti írásokban taglalt irányokat maguk az alkotók népes csapata „szemlélteti” a lapban: Áfra Jánostól Krusovszky Dénesen, Kerber Balázson át Tinkó Mátéig és Turi Tímeáig rengeteg jó költő művei sorakoznak a *Parnasszusban*. Mint a főszerkesztő megjegyezte: a legfiatalabb és legidősebb *fiatal* között jó húsz évnyi különbség van, mégis megteremtik a közös szellemi teret. Varga Melinda tanulmánya az „irodalom legfrissebb hajtásait” mutatja be, ők azok, akik külön utakon járnak, nem lehet skatulyákba, irányzatokba gyömöszölni őket. „Egyéni pályák, nem közös utak jellemzik őket” – fogalmazza meg tapasztalatát a szerkesztő. A vezetésével a kolozsvári Bulgakov Kávéházban zajló összejöveteleken rengeteg egyéni szín és hang bukkan fel – aztán az ember csak kapkodja a fejét a budapesti bemutatkozáson: a földből bújt elő mostanában ennyi tehetséges srác? (– nem diszkriminatíve beleértve ebbe a lányokat is. Egyébként ők vannak többségben.)

Melinda mindenkiről felolvasta néhány mondatos, esszenciális jellemzését, nem kis szerkesztői érzékenységgel ragadva meg azokat a vonásokat, amelyek talán még magukban az alkotókban sem tudatosultak. A megszólítottak egyenként felolvasták a *Parnasszusban* megjelent versüket. **André Ferenc**től a *cinkost* hallgathattuk meg a költő megkapóan hatásos előadásában. „...kérdőn nézel, de a kérdést még te sem ismered” – szólt a meditatív vers egy sora. **Csabai Máté**től egy érzékenyen lírai verset, *A megtisztulás énekét* hallgathattuk, erős felütéssel: „*Hunyd le a szemed. Rejtőzz tested / sötétkamrájába, hívd elő kudarcaid: / halott fotonokat, omló szerelmeket*”. **Csuhaj-Barna Rebekka** egy oldal a *memoárból* című költeménye szugesztív képekkel dolgozik: „*szótengerünkben a só / a*

nyitott szemet marja.” **Dudinszky Nikolett** *Hátizsák nélkül* idézte meg „a Tisza-parti kavicsokat”, ahová a vers beszélője visszatér. **Sárkány Tímea** *fehérvérsejtőlő hasonlatának* metaforái az ember agyába égnék: „a retina mögötti részben élénkebben foszforeszkál a hófény”. **Ugron Nóra** *tengernél* című verse kiragadja az embert a jelen pillanattól: „*azt hittem, a sirályok / a tengernél élnek. / válság, ha csak / a szamosra futja*”. **Vass Csaba** *Magányod* című versének mesteri, rímes sorai még sokáig csengtek vissza a fülünkben: „*És gyomlálni mész, ha köddel jönnek az álmos reggelek / és köszönsz a drótkerítésen át / de nem köszönnek vissza az emberek.*”

Turczy István kölcsönözte hangját azoknak, akik nem tudtak jelen lenni: elhangzott a tizenhét évesen legifjabb **Deák Blanka Paula** verse, az *Aranygaluska*, **Gotha Róbert Milántól** *A tökéletlen út*, **Horváth Imre Olivér** *Fiúszoprán* című verse, **Molnár Beától** a *Téboly*, és **Szucher Ágnes** Bernadettól *A boszorkány imája*. Turczy István vetette fel a művek elhangoztával: egyfajta „új szenzibilitás” jegyében fogantak e versek, közös vonásuk, hogy a társadalmi töltetet egészében nélkülözik. Böszörményi Zoltán egy korábbi erdélyi generáció példáját hozta fel: Szilágyi Domokos, Kenéz Ferenc, Csiki László, Király László, Farkas Árpád azért voltak erősen közéleti költők, mert magyarságuk fenyegetettségét élték meg. Ugron Nóra szerint attól, hogy nincsenek megjelenítve a versekben a társadalmi kérdések, még ugyanúgy foglalkoztatja őket, és a társalmi művészetekben (fotók, installációk, slam poetry) nagyon is jelen vannak. (A társaságból egyébként többen is slammelnek.)

E kérdéskörhöz kapcsolódott Varga Melinda felvetése is: hogyan viszonyulnak az alkotói csoportosuláshoz a jelenlévők. A válaszokból kiderült a sokféleség: André Ferenc mindenkit olvas és mindenki hat rá, de nincs kultikus jelentőségű választott csoportja; Sárkány Tímea számára nem folytatható a Transzközép elkezdte ironikus-cinikus, posztmodern út, ő Turczyval összhangban sokkal vallomásosabbnak, személyesebbnek érzi saját generációja lírai megszólalásait. Dudinszky Nikolett a millióféle kortárs publikáció elől „menekül” Pilinszkyhez, Weöreshöz, Vass Csaba pedig „leragadt” a nyugatosoknál: „Kell idő, míg megérkezem a 21. századba, bár egyetlen porcikám sem kívánczik ide.”

A közönségből is többen kérdeztek a fiatal költőktől, például, hogy mi a legnehezebb számukra napjainkban, vagy miért döntöttek szinte mind a szabadvers mellett. André Ferenc „kapunyitási pániknak” nevezte azt a szorongást, amely a rengeteg orgánium felé nyitni kényszerülő pályakezdőket keríti hatalmába. Csabai Mátét a netes felületek túlsúlya nyomasztja, nem szereti az itt publikált költészetet. Ugron Nóra ezzel szemben épp az előnyeit emelte ki az online publikációnak, amely frissebb, gyorsabban reflektál, interaktívabb. A rimes verselés mellett Vass Csaba állt ki, őt vonzzák a kötött formák; ezt André Ferenc is megerősítette, akinél elrejtve szintén működnek a versformák, szójátékok. Dudinszky Nikolett az időbeli változásra mutatott rá találóan: a régi költészetben a memorizálhatóság miatt volt fontos a rím, ma sokkal inkább gondolati líráról beszélünk.

Az egyre élénkülő eszmecsere nem szakadt meg az est végével sem, és ahogy a történelemben a kötött formákon felülkerekedett a szabadvers, úgy a beszélgetés is elhagyta a formális kereteket, és laza sörözés mellett folytatódott.

Fotó: GERGELY BEA

A magyar irodalom élő legendáját, **RÉZ PÁL**t köszöntötték 85. születésnapján a Petőfi Irodalmi Múzeumban. A *Bokáig pezsgőben* című, frissen megjelent kötetben egy élet meséje elevenedik meg.

„Bokáig pezsgőben” – Réz Pál 85

Két terem is megnyitottak a PIM-ben, hogy beférjenek a kollégák, barátok, tisztelők, akik a múzeum és a Magvető Kiadó közös rendezvényén köszönteni jöttek az irodalmi élet doyenjét. **Nyáry Krisztián**, a Magvető igazgatója megköszönte a közreműködést mindazoknak, akik segítettek a *Bokáig pezsgőben – hangos memoár* című kötet létrejöttében, elsősorban **Parti Nagy Lajos**nak, az interjúk készítőjének.

Réz Pál a PIM élő közvetítésének köszönhetően a távolból követhette az eseményeket, ám a virtuális párbeszédet mindvégig fenntartották a közreműködők: ki-kiszólva, üzenve „Palinak”. A háttérben, a pódiumon ülő **Lator László**, **Váradí Szabolcs**, Parti Nagy Lajos és **Bálint András** mögött Csernus Tibor nevezetes festményét állították ki: „A három lektor”-t, amelyet 1955-ben készített a festő az akkor huszoneves szerkesztőkről: Vajda Miklósról, Domokos Mátyásról és Réz Pálról. Az azóta eltelt évtizedek megannyi legendás pillanatát idézték fel a beszélgetők Váradí Szabolcs kérdései mentén, de a felelevenített epizódok végül egyetlen nagy történetté álltak össze: egy élet meséjévé.

És egy kicsit magát az ünnepeltet is odavarázsolták a szervezők a terembe, legalábbis két filmbejátszás erejéig. Az 1953-as Híradó-részletben Réz Pál és Szeberényi Lehel dugják össze a fejüket egy kézirat fölött, munkában elmerülve, majd egy friss beszélgetésből láthattunk pár percet, amelyet Váradí Szabolcs készített az ünnepelttel kifejezetten a PIM-béli esemény alkalmából. Réz Pál e részletben három meghatározó korszakra tagolta életét: a nagyváradi gyerekkort az egyetemista, majd

a munkával töltött évek követték, és a mostani „új korszak, amikor nem dolgozom, és emiatt rosszul is érzem magam. (...) A könyvet azért vállaltam, hogy beszámoljak egy életről” – summázta a szerkesztő indíttatását a kötethez. A kérdésre, hogy kik hiányoznak neki leginkább a múltból, feleségét, Klárit említette, a kollégiumi társakat és Vas Istvánt.

Vas Istvánhoz kapcsolódva Bálint András, aki az esten a hangját kölcsönözte Réz Pálnak, rögtön fel is olvasta a kötetből azokat a mondatokat, ahol az irodalmár arról vall: mindig Vas véleménye volt a számára a legfontosabb. Várad Szabolcs Lator Lászlót kérte meg, hogy elevenítse fel közös Eötvös kollégiumi éveiket, amely valójában csak másfél évet jelentett – tudtuk meg Latortól, mivel utána – nevetséges, mondvacsinált politikai okokból – kirúgták. És rögtön utána Lator Lászlót is. Szó sem volt azonban könnyfakasztó barátságáról: ahogy Lator volt évfolyamtársuk, Kucsman Árpád kémikus tréfás jellemzését idézte, Réz „kellemetlen, agresszív, harsány, kötekedő, rosszmájú” alak volt, akivel nem voltak jóban. A kollégiumot viszont az isten is neki teremtette – mesélte Lator László –, olyan hatalmas lexikális tudása volt, mint senki másnak.

Parti Nagy Lajos az interjúkötet háttéréről szólt: a beszélgetéseket 1992 végén vették fel, ebből a Magyar Rádió kilencszer ötven percet vágott össze. Az írott változat első része a *Kortársban* jelent meg, Parti Nagy már előkészítette a másodikikat a Jelenkornak, ám ekkor Réz leállította a megjelenéseket, mondván, ő nem tud olyat, mint Vas, ezért inkább ne jelenjen meg semmi. Eltelt húsz év, a többi beszélgetést idén tavasszal vették fel. Meghallgathattuk a *Bokáig pezsgőben* című kötet címadó történetének háttérét: amikor '44 tavaszán megjelentek a rendőrök Rézék lakásán, és leltárba vettek mindent, mielőtt a családot gettóba vitték, és lakásukat új „tulajdonosok” kapták meg, az akkor tizennégy éves Pali berontott a spájzba, és a rengeteg pezsgősüveget, amelyet orvos édesapja kapott ajándékba a betegeitől, összetörte, hogy ne a lakásukba betolakodók igyák meg. Édesanyja másképp látta: nem hagyhatnak maguk után rendetlen lakást. „Igaza volt, és nekem is” – vallja időős fejjele Réz.

A dialógust egyébként mindig egy-egy „hívónév” indította el: Parti Nagy kimondta például Szép Ernő nevét, s válaszként már jött is a történet. Ezt a mókás esetet is felolvasta Bálint András:

hogyan úszta meg 1950-ben Szép Ernő, hogy az Írószövetség ukája szerint írnia kelljen a koreai háborúról. De sorra kerültek a történetek például Karinthy Ciniről, akinek a felesége egy miniszter titkárnője volt, s amikor egyszer sokat váratták az ajtó előtt, buzent a titkárnővel: mondja meg a feleségének, hogy gyereke született. Csurka Istvánnal kezdetben meghatározó volt a barátságuk – mint Réz Pál emlékezik a kötetben, amikor felesége, Klári meghalt, egyedül Csurka érzett rá, hogyan kell ilyenkor viselkedni: becsöngetett egy tál süteménnyel a barátjához, amit a felesége sütött. 1990-ben Csurka radikális pálfordulásával megszakadt a barátság – az utolsó levélváltásban Réz így zárta le párbeszédüket: „Egy írónak az a dolga, hogy jó műveket írjon”.

Lator László Réz műfordítói munkásságát emelte ki, amelyben, mint minden másban, szintén kiélte tréfás kedvét. Úgy döntött, hogy a magyar abc minden betűjére fordít egy idegen szerzót, a névsort pedig kifüggesztette a szerkesztőségből, bejelölve, hol tart.

Bálint András Váradi Szabolcs vitte fel Rézhez és mutatta be neki – „apám és irodalmi tanácsadó volt”, vallotta meg a színész. Átala jutottunk el a történetekben a legendás pókerpartikhoz, amelyek vég nélkül zajlottak Rézék lakásában. Amikor Harag György Budapesten rendezett – idézte fel Bálint András –, az volt a kívánsága, hogy ő is leülhessen pókerezni a társasággal. Így alakult ki a híres négyes Bálint Andrással, Haraggal, Csurkával, Rézzel. A könyvben meg is emlékezik az ünnepelt a rekordról, akkor 72 órán át pókereztek egyfolytában. A történetet egyébként Csurka meg is írta a *Ki lesz a bálánya?* című darabjában. Egyébként a legkülönbélebb emberek jártak fel hozzá – mesélte Váradi Szabolcs –, a demokratikus ellenzéknek is fontos „találkahelye” volt a lakása, de a taxisofőrt is szívesen látta, és elmélyülten mesélte neki az életét, ha megérezte az érdeklődést. „A hiúsága nagyobb volt annál, hogy író legyen, inkább elmesélgette az írói élményanyagot” – fogalmazott a költő-barát. Irodalmár egyébként dacból lett, mert az apja ráparancsolt, hogy orvosnak kell lennie.

Klári (az életen át kitartó társ és feleség) „nincs annyira jelen a kötetben, mint amennyire meghatározta Pali életét” – vetette fel Váradi Szabolcs, amit Parti Nagy Lajos rögtön meg is cáfolt: Klári az első betűtől az utolsóig, Pali minden mondata mögött ott van. Ha keveset mesél róla, az közismert szemérmességéből fakad.

De az elhangzó részletek is megerősítették, hogy az asszony alakja a férje minden percének szerves része volt: Réz felidézi, hogyan kérte meg őt Ferenczy Béni, hogy „megszoborhassa” a várandós felesége alakját; aztán mintegy ellenpontként jelenik meg a Füst Milánnál megélt helyzet: egy alkalommal Réz és felesége együtt mentek fel a mesterhez, ám Klári jelezte, hogy indulniuk kell, mert a kislányukat meg kellett szoptatni. Mire Füst a maga keresetlen stílusában: „Nekem is volt egy kancám, aki mindig rohant, ha szoptatni kellett”.

A kettejük évődő, a halálosan komoly helyzetekben is humorral átítatott, szeretetteljes kapcsolatának emléke az eset, amikor többek közt Csoórral, Hellerrel együtt Réz Pál is aláírta a tiltakozást Václav Havel bebörtönzése ellen – ez rendkívül veszélyes megnyilvánulás volt akkor. Az éppen hazaérkező Klári azzal kommentálta a hírt: „Ha lecsuknak, az se volna nagy baj, legalább ki tudnám rendesen takarítani a szobád”. (Mándy Iván *Az este* című, a *Holmiban* megjelent novellája erről szól.) Egyébként Ottlikkal való barátságukat épp a két feleség elvesztése fűzte szorosra: Ottlik mondta el tanácsként Palinak, hogy ő, a bánatot enyhítendő, leveleket ír halott feleségének. Réz viszont számos feljegyzést készített a fájón hiányzó társról, bár sosem jutott eszébe publikálni – nagy kérdés, vajon kiadják-e majd ezeket, tette hozzá Váradi Szabolcs. (Ahogy a rengeteg más jegyzetet az írók sokaságáról.)

Az est zárásaképp Bálint András azt a megindító részletet olvasta fel, amikor a szerkesztő édesapjára emlékezik. Már nagybeteg volt, a rákkal küzdött, de keményen tartotta magát, és a szokását is, hogy mindennap megborotválkozzon maga fente, régi borotvájával. Ilyenkor a fia állt mögé a fürdőszobatükörnél, hogy megfoghassa, ha elgyengülne. Réz elmondja a beszélgetésben: ő ugyanannál a tükörnél borotválkozik, noha csak két-háromnaponta, de gyakran fáj a lába, nehezen áll, és ilyenkor mindig eszébe jut: vajon a fiának mikor kell majd mögéje állni? „Ugye, Misi, te segítesz neki borotválkozni?” – kérdezte a nézőtér felé fordulva Váradi Szabolcs, s ha a választ elnyelte is a terem, mégis mindannyian tudtuk.

Isten éltesse Réz Pált!

Hihetlenségek

BÁRDOS JÓZSEF rovata

VALEDICIT PATRIAE (Balassi Bálint és Rimay János)

– No, itt a falu szélén töltjük az éjet. A várba nem is próbálunk meg bejutni. Egyik az, hogy bevehetetlen, más meg, hogy nem szeretnék újabb perекet. Jobb, ha szépen meghúzom magamat lengyel földön, míg itthon elülnek a viharok. A lovakat megittattatok?

– Igen, mester. Micsoda egy hely! Hihetetlen. Már attól szédül a fejem, hogy fölnézek rája. Hol vagyunk egyáltalán?

– Ez Árva vára. Rajta túl, az már Lengyelország.

– Akkor mégis fölmehténék. Hiszen hát akkor ez a mi várunk.

– Igazságod vagyon, ugyan ki volna árvább most énnálam?

– Azért mi itt vagyunk. S leszünk is mindhalálig.

– Szóval még tán reggel is itt lesztek?

– Csak nem halni készül, mester?

– A halál minden nappal közelebb lopakodik hozzám. Mert ölnék engem naponkint az asszonyok. Főleg egy, előtted is nyilván vagyon, kire emlékezem. *Úristen, hogy lehet az kegyetlenségnek olyan nagy szépség a fészke?*

– Ez szépen volt mondva. Ahogy az egrieknek írott búcsú is igen mives egy darab, elmondhatom ám fejből. Azóta ki tudja, hányan másolák már le.

*Ó végbelieknek,
Ifjú vitézeknek
dicséretes serege!
Kiknek ez világon
szerte-szerént vagyon
mindeneknél jó neve,
Mint sok fát gyümölcscsel,
sok jó szerencsékkel
áldjon Isten mezőkbe!*

– Na, most reánk is reánk férne az áldás, János ecsém. Lásd, engem lassan kiüldöznek ez világból.

– De az ének megmarad. Meg a szép magyar komédia is.

– A komédia? Hogy is mondják? Felét húzd ki, más felét égesd el!

– De hisz azt kinyomattuk. Az énekeket peniglen megőrzi jónehány ifjúnak az maga kezével írott könyvecskéje!

– *Én csak nevetem azokat, akik akármilyen írásomat elméjüknek csomós pórázára kötvén sok igéknek, neveknek megváltoztatásával, elfesletik, megízéltetik, és az mellett nyelvüket is rajtam fenik.*

– Mester, míg én élek, az nálam lévő énekekből egy jottányi el nem veszhetik. És egy Rimay minidig megtartja szavát!

– *Nekem elég is az, hogy te, és egyebek, kik olyak, mint te, szeretnek mindhalálig, és elméjükből ki nem kopik az én emlékezetem.*

– Már megint az halál jár fejében, mester?

– Emlékezz, mit mondott az a kapucinus barát ez világnak forgandó voltáról: *Fontoljátok meg, szerelmes barátaim, az ember estve frissen és egészségesen fekszik le, és másnap, óh, fájdalom! halva kel fel.*

– Meghalni egy nő miatt? Van még lány meg asszony a világon, azon kívül is. Eddig is volt, hát ezután is lesz!

– Ki ne mondd nevét annak, én elhatározám, nem említem többé Júliát immár versül.

– Annát se?

– Azt még kevésbé. De meg hát az egykutya.

– Tudom én jól, csak az fogadalom miatt kérdeztem, mennyire vegyem komolynak, mester.

– Halálosan.

– Csakhogy itt nem kell ám kimondani, kimondja helyettünk szerelmesünk nevét az Ekho. Pál vitéz épp imént próbálta meg az maga Mártáját kimondatni véle imígyen:

Ki az ki e sok kínba mártá? Mire Ekhó ráfelelé: Márta.

– Persze, tudom, ez a hatalmas sziklafal Ekhót rejteget. Magam is próbára tettem egynehány esztendeje, amikor legutóbb kellett kibujdosnom lengyel földre. Várjál csak! Hogy is volt?

Igazán ki neve, kit jómnak felette lelkem ide kívánna?

– Anna? Már megint Anna? Hát sosem lesz vége ennek, mester?

– Már azt hiszem, ez csak vélem együtt múlik el. Ez volt rendelve énnékem mind kezdetektől fogva. Tudod, már a *Beteg lelkeknek való füves kertecskét* Anna pénzen nyomtattuk ki apám vigasztalására Krakkóban, nagytiszteletű Bornemisza Péter akaratjából. Azóta már prédikátor uram is követte apámat oda túlra. Ládd-é, már akkor Anna volt az én egyetlen segedlmem, pengig még jóformán gyermek voltam. Talán tizenhét, ha lehettem. És még nem is ismertük egymást.

– Akkor miért nem őt vette feleségül, mester?

– Elvettem volna én, csakhogy már asszony volt, amikor Egerben megismertem, s szeretőmmé tettem. Akkor ő már a

második férjét koptatta, noha csak egy évvel idősebb nálam. De meg is volt az eredménye. Olyan mestere az ölelésnek, hogy az cortigiana, a Hannuska Budowskionka, az kit tavaly ilyenkor megverseltem, nyomába se jöhetett.

– Hannuska? Mindig Anna, mester?

– Úgy valahogy.

– És Dobó Krisztina?

– Jaj, ne is említsed nekem életem megrontóját, ki miatt ártatlanul annyi veszedelem ért. S mit kaptam cserébe? Nem mondom, szép volt, szűz volt. De hideg volt, soha fel nem engedő, és aztán hamar hívségének is vége szakadt.

– Minek abból nagy ügyet csinálni, mester. Azt tartja a mondás is, hogy egy asszony se halt még meg hívtelenség miatt, de épp elég sok olyan volt már, ki éppen abból élt. Ez már csak így van az házasságban.

– Csakhogy én egy boldog mindenséget hagytam el érette. Úgy cselekedtem bolondul, mint az egyszeri pór, ki mikor elveszté a kését, annak helyébe egy darab fát dugott, hogy a helye üres ne legyen. Öleltél már darab fát?

– Asszony helyett?

– De micsoda asszony helyett! Kezdettem is a minap Annámról egy új, rövid énekecskét, melyben kiválóságát megjelenteném.

– S a fogadalom?

– Ezt még előtte kezdettem. Még csak négy sor.

*És vajjon gondol-é rám még drága Annám,
(az én szénfekete, friss menyeyi mannám,
az ki az ágyban is... ó, de nagyon rég volt.)
Éji félhomályban fel-felizzó fényfolt.*

– Lesz tovább is?

– Miért is ne? Írjad, barátom!

*Az másfél ezerben és nyolcvankilencben
jegyzém Árva vára alatt hevertemben.
Mikor árva fejem adám bujdosásra,
elhagyván, ki hív volt, bízván magam másra,
kitől megcsalattam, s lettem bűnöm bánva
mint az sík mezőben meredő egy szál fa.*

– Ez megint gyönyörű. Az a nő nem tudja, mit veszít azzal, hogy ahhoz a Forgáchhoz készül férjhez menni!

– Miféle Forgáchhoz?

– A kis Zsigmondhoz.

– De hiszen az még siheder. Jó, ha megvan tizennyolc. Anna meg igencsak elmúlt harminc.

– Nem a kor számít. Különben a minap hallottam erről egy jó szólást. *Panaszolkodik egy fehérnép, hogy ő a harmincadik esztendőhöz közel vagyon. Mire egy jóakarója, hogy felvidítsa, azt mondja neki, vigasztalja magát azzal, leányasszony, hogyha közel is van hozzá, minden nappal már távolodik tőle.*

– Jó történet, akárki fundálta is.

– Az érett nő, úgy látszik, friss húst akar, a fiú meg rangot, nagy vagyont. Üzlet az efféle, nem szerelem. Így megy ez mostanában minálunk, Magyarországon.

– No, ha így van, nem is lát többé engem ez az ország.

– Bár élhetnének békekességben, jólétben! Az erkölcsök is mások volnának.

– Békekességben? Magyarországon sosem lesz békekesség. Itt mindig egymásra uszulkan az emberek. Irigységtől, féltékenységtől, tehetségtelenségtől hajtva. Az ki meg úr rajtunk, akár török, akár magyar, akár német, csak örül, mert könnyebb uralni a belül meghasonlott országot.

– De hát mégse mehet el innen mindenki. Kell, hogy a jó, a tisztességes, az érdemes előbb-utóbb megkapja a maga jutalmát.

– Két vacak arany tallérért, falatnyi hatalomért a magyarok a saját anyjukat eladják. Gondolj apám sorsára, vagy a nagybátyáméra. Szegény jó Dobó István! Na ő éppenséggel megkapta a maga magyaros jutalmát Eger várának csodálatra méltó megvédéséért. Jóformán másnap már börtönbe hurcolták. Ő lett volna felségáruló? Aki az életét tette kockára a királyért, a hazáért? Csakhogy valaki odafönt kinézte magának kevés jószágait. És minálunk talpnyalóban, feljelentőben, fizetett hamis tanúban sosincs hiány. Tanuld meg jól a leckét, te még fiatal vagy. Te még időben elmehetsz innen, ha nem akarsz úgy járni, mint én.

– De nagyon neki vagyon keseredve, mester.

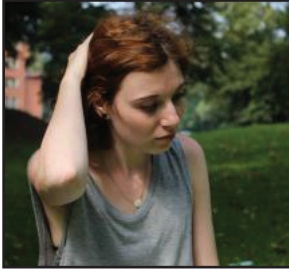
– Gondolod, ha újra jönnék az gaz török Eger ellen, találatna még egy ízben olyan jó bolond, mint Dobó bátyám volt? Ebből az Ungnád Kristófból se néztem ki, de már ő is odavan. Ki tudja, mi leszen, mi jön még reánk. De igaz is, elég volt mára. A végén valami itt vigyázó jóakarónk megírja az országbírónak, hogy mi itten miket is beszéltünk. A legjobb, hogy most szépen eltesszük magunkat holnapra. Reggel meg elválnak. Néktek visszafelé is vagyon utatok. Nékem már csak előre, tovább. Majd csak egyszer, akkor térek még haza, az mikor a halálommal akarnék találkozni. Valami jóféle háborúban a török ellen. Hogy majd, mielőtt béhunynám szememet, jó szívvel elmondhassam: *„Te katonád, voltam, Uram, és mindéig is a te seregedben jártam.”*

– Ígérem, ott leszek, s lejegyzem, ami csak kívántatik.

– Köszönöm, tudom, te vagy egyetlen hív és méltó tanítványom, s az leszel halálom után is.

– Ámen.

Kovács Emőke versei

„1990-ben születtem Sepsiszentgyörgyön, oklevelet komparatiztika–magyar szakon szereztem a Babeş-Bolyai Tudományegyetem bölcsészkarán, Kolozsvárott. Jelenleg Münchenben élek, önkéntesként dolgozom, fogyatékosokkal foglalkozom, és verseket írok. Ez az első irodalmi lapban megjelent publikációm.”

KÖRFORGÁS

Mindennap bejár kitisztítani a hotelszobákat.
Lengyelországban nincs ára a mocsoknak és a pornak.
Amikor kérdezem, szomorúan mosolyog.
Mosolya mindig ugyanolyan, állandó szájjögrület.
Majd egyszer kijön a családja, együtt fognak élni,
És elmennek hotelszobának megtisztulni.

NYARALÁS EGY NADRÁGGYÁRBAN

A nadrágyárban
gyorsan kell dolgozni, eredményesen.
Reggel ötkor felkelni, hogy délutánig
hallgasd a szívdobogásod, hogy érezd,
te is élsz,
tíz perc szüneted van csak enni.

Debüt

Ha összegyűlt a pénz, vehetsz egy új nadrágot
a kínaiból, de az is valami, ha
békén hagynak.

Apád, anyád mennek a tengerre.
Ha nem hagyod abba a munkát,
rosszul jársz,
nem visznek magukkal

a Bahamákra.

HANGYÁK BAZSARÓZSÁKRÓL

Néha nem tudok beszélni,
olyan, mintha a bazsarózsákról
gyűjteném a hangyákat.
Állok a kerítés mögött.
Várom, hogy elvigyen innen,
azt ígérte, eljön értem.
Napok, hónapok, évek
anyátlansága.

A bazsarózsák nagyanyám kertjében
még nem pusztultak ki.

A hangyák egy margarinós
dobozban, melléjük pókokat
és hernyókat gyűjtöttem.

Féltem, hogy magányosak lesznek.
Aztán mégis megtaláltátok őket,
pedig a garázsba rejtettem a dobozt.

Néha nem tudok beszélni,
olyan, mintha a bazsarózsákról
gyűjteném a hangyákat.

(félrebeszéd)

az utcák kőkemény kalapok.
viselnek téged, nem tudsz
belesni alájuk. sőt, azt sem tudod,
mikor voltál utoljára
a Pilinszky utcában.
minden lehetőségre fel kell készülni.
a kalapok nem tudják a titkokat,
csak magukat sokszorozzák meg.
nem tudsz letérni magadról.
viselnek téged,
az utcák kőkemény kalapok.

KENYÉRVÁGÁS

Apámnak, aki a Húsiparban dolgozott

A disznóvágó késsel könnyű kenyeret szelni,
de vigyázni kell, hogy ne vágjon bele a húsba,
mielőtt eszel.

Szigorúan a kenyértartón kell tartani,
nem lehet eltérni a rendszertől,
kockázatos merénylet lenne.

A Húsiparra kell hagyni a tanulságokat,
a Húsipar majd megbüntet,
ha rossz voltál, hogy
emlékezz, ki adja a kenyeret,

amit vízszintesen kell fogni,
amit egyszerűen át kell szelni,

de vigyázz,

felügyel téged,
ha nem egyenesen csinálod,
belédvág.

De mit csinál mindeközben a hús?

HÚSTÖRTÉNETEK A HÚSBAN

Lassan ér a meztelen testhez.

Zöld és kék csigák laknak benne,
egy párolt hal néz ki belőle,
néhány garnéla
meg a tengerfenék,
megrázkódnak,
ahogy a szirthez érnek.

bennünk laknak a tengerek,
s a lassúság,
aminek helye nincs.

Lassan kivetkőzik magából a szirt,
hány tengerrel kellett már megküzdenie
eddig.
Nem kell értsél semmit,
csak figyeld, ahogy
a kék csiganyál elfolyik.

Debüt

- 3 Böszőrményi Zoltán: Fekete sirály (vers)
4 Mohai V. Lajos: A szerelem várakozás (Raszinnyai Miklós kézírataiból)
9 Turcsány Péter versei: Átokbolygó, Partjaidra lépünk, hazánk
14 Kántor Zsolt: Jenő bácsi és a posztmodern (próza)
19 Acsai Roland versei: Negyvenegy hiszekegy, Az öt elem, Mit akarsz
21 Csobánka Zsuzsa Emese: Megérinteni egy nőt (részlet egy készülő regényből)
29 Pál Dániel Levente versei: Puha álmok jönnek, meséljem hogyan?, Mít nekem annyi nő éhes aggodalma... (engedd a bolondot belőled el)
31 Pataki Éva: Vér és hó (Anzix a hetvenes évekből – próza)
37 Rónai-Balázs Zoltán versei: A nemigráns, Legyél magyar, Az oszlopos szent magánya
40 Márton László: Műfordítói levelek Schilling Árpádhoz (részlet)
45 Bogdán László: Vaszilij Bogdanov – A költői verseny XIII. A vendég (vers)
54 Kováts Judit: Elszakítva (regényrészlet)
62 Szócs Géza versei: A legmagasabb hegycsúcs, A gyergyószentmiklósi Pillangókisasszony, Táviratok, hívások keresztül-kasul, Füredi emlék, Eger
65 Varga Melinda: Úton (tárca)
68 Bege Magdolna: Farkasszemet nézve a „lábatlan idő”-vel – Szubjektív gondolatok egy könyvbemutatóról
70 „Egy töviskoronát szívesen föltett volna a maga fejére” – Kirilla Teréz beszélget Wiener Pállal
80 Kosztolányi titka: a csokornyakkendő – Ayhan Gökhan beszélgetése Bazsányi Sándorral
85 Laik Eszter: A történelem bábjátéka (Lucian Dan Teodorovici: A bábmester börtönévei)
90 Boldog Zoltán: A vidék háta mögötti Isten (Lennert Móger Tímea: Innensemerre)
94 Boldogh Dezső: Műgond és akarat (Áfra János: Két akarat)
98 Tóth Mihály: Legyőzi-e az „Anjouk” az „Egri csilagok”-at?
103 Bene Zoltán: Időszeltek az emlékezet fiókjába (Becsy András: Camping)
106 Bárdos József: Vérnýúl és Nemzetközi medveinduló (Szabó T. Anna: Tatoktatok)
109 Mementó
Laik Eszter: „Fiatal költőnek lenni eleinte nem fáj”
113 Laik Eszter: „Bokáig pezsgőben” – Réz Pál 85
117 Bárdos József: Hihetelenségek – Valedicit Patriae
121 Debüt – Kovács Emőke versei

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN

A gondolat dialektikája

A gondolat néma energia.
Ha fákat gondolsz, megeshet,
ők is gondolnak rád.
A gondolatnak színe,
aromája, állaga,
története van.
Ami dologszerű a gondolatban,
az maga a gondolat.
A gondolat a kitapintható
kitapinthatatlan.
Egyedi a gondolat forrása.
Mint az időtér,
megismételhetetlen.
Nem lehet újragondolni
ugyanúgy ugyanazt.
Hunyd be szemed,
gondold a világot.
Ugye, máris elvesztél benne:
a gondolatban.

500 forint, 6 lej, 1,50 euró

